

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

8

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

30 LET

československo-sovětských vojenských vztahů

Celá naše společnost připomínala si v květnu okamžiky, v nichž byla v Praze podepsána před rokem nová „Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi ČSSR a SSSR“.

Je přímo symbolické, že k jejímu podepsání došlo ve dnech, kdy jsme oslavovali 25. výročí našeho osvobození Sovětskou armádou, ve dnech, kdy jsme si připomínali nemalé úspěchy, kterých jsme za toto období dosáhli. Vždyť v obou případech to byl právě Sovětský svaz, který nám vždy včas a nezištně pomohl. S. Husák o ní na mitingu, pořádaném při příležitosti jejího podepsání, hovořil jako o historickém dokumentu, důležitém nejen pro náš dnešek, ale i celou budoucnost. „Nová smlouva se Sovětským svazem“ říká, „garantuje nejenom svobodný, národní život Čechů a Slováků a všeho našeho lidu, suverenitu našeho státu, ale je současně zárukou našeho socialistického rozvoje...“

Uzavření této nové smlouvy se tak stává novou stránkou další mírové výstavby naší společnosti. Po trpkých zkušenostech

z roku 1968 a 1969 je i velmi jasnou odpovědí všem pravicovým silám o pravé podstatě, stavu a další perspektivě našich vzájemných vztahů. Roztrpčení všech zdravých sil naší společnosti nad neseriózními a zrádnými útoky pravicových a protisocialistických sil roku 1968 právě proti našemu spojení se Sovětským svazem je zcela oprávněné, uvědomíme-li si co pro nás znamenal Sovětský svaz třeba jen v období kolem roku 1938 a v průběhu druhé světové války.

18. července 1971 jsme si připomněli jeden z důležitých mezníků vzájemných československo-sovětských vztahů — třicáté výročí podepsání Československo-sovětské úmluvy.

Chci využít této příležitosti a připomenout některá vojenská hlediska, která souvisejí s touto úmluvou, ale současně i prostou skutečnost, kterou bychom neměli zapomínat — věrnost spojeneckým závazkům, nezištnou pomoc, přátelství, a to v době, kdy se jednalo o naši existenci a kdy to byl jediný spojenec.

Mnichov ve světle československo-sovětských vojenských vztahů

Československo-sovětská úmluva z 18. července 1941 není jen počátkem nové, důslednější orientace na východ. Je současně i tečkou za ne příliš úspěšnou politickou praxí československé buržoazie v uplynulých letech. Proto, abychom pochopili to nové co se zde rodí, je třeba se ještě poněkud vrátit do minulosti.

Nejdříve obecně. Obrana proti útoku zvenku je jednou ze základních funkcí každého státu. U všech historických typů

vykořisťovatelského státu poí se ovšem ochrana vlastní bezpečnosti nerozlučně se stejnou zákonitou tendencí k rozšiřování exploatační základny na úkor jiných států a směřuje proto současně proti jejich bezpečnosti. Skutečnost je však taková, že vnitřní potencionál každého státu je více či méně omezený, a proto musí hledat jeho posílení i mimo vlastní stát. Existují tři možné způsoby, jak dosáhnout zajištění vlastní bezpečnosti.

— maximální využití vnitřního potenciálu země; měřítkem a ukazatelem silv země je reprezentativní vojenská síla;

— silný spojenec, ochotný angažovat se z těch či oněch příčin ve prospěch daného státu;

— činnost, směřující k vytvoření takových podmínek vně státu, které by vyloučily možnost agrese (tj. zajištění dočasněho či trvalého míru, kolektivní bezpečnosti).

Historická praxe nás poučuje o tom, že každá z uvedených možností je sama o sobě nedostatečná, a proto dochází k jejich souhrnnému použití v různých kombinacích.

Jednou z těchto možností je tedy získání silného spojence. Jednotlivé státy se jej snaží získat nejen v okamžiku aktuálního nebezpečí, ale již v době „míru“. Sledují tím zastrašení případného agresora od připravované agrese.

Třicátá léta přináší nové nebezpečí pro celý pokrokový svět — nástup německého fašismu. Jestliže německá agresivita byla v minulosti vždy vážným nebezpečím pro Československo, tak stejně tomu bylo i tehdy. Stejně ohrožení však cítily i jiné státy. Jejich reakce však byla rozdílná.

Západní diplomacie se domnívala, že našla východisko v uplatňování své appeasementské politiky, v určitém mocenském modus vivendi s fašistickými velmocemi. Sovětský svaz proti jejich pojetí stavěl politiku kolektivní bezpečnosti. Výsledkem tohoto snažení byl i francouzsko-sovětský návrh východního paktu který se snažil řešit na zásadách kolektivní bezpečnosti situaci právě ve střední a východní Evropě. Východní pakt sice vytvořen nebyl — mimo jiné i proto, že nacistické Německo a beckovské Polsko jej odmítly — přesto po dlouhých a spleťtých cestách dochází k tomu, že 2. května 1935 je podepsána francouzsko-sovětská smlouva o vzájemné pomoci a hned za 14 dní, tj. 16. května, obdobná smlouva Československo-sovětská.

Československá buržoazie založila a podřídila svůj smluvní vztah k Sovětskému svazu, a to právně i politicky, francouzské politice. O tom svědčí především druhý článek podpisového protokolu, který vymezoval působnost smlouvy. Prohlášoval, že „obě vlády zároveň uznávají, že závazky vzájemné pomoci budou mezi nimi účinné jen potud, pokud tu budou podmínky předvídané touto smlouvou a pokud bude oběti útoku poskytnutá pomoc ze stran Francie“.¹⁾

Smlouva však vyjadřuje nejen vztah Československa k Francii, ale zákonitě od-

ráží i mezinárodní situaci a postavení Československa v ní, je vyjádřením celé řady vzájemně se podmínujících aspektů, které svými důsledky zasahují i Československo.²⁾

Samotná smlouva svým pojetím, příčinami, které vedly k jejímu uzavření a z celé řady dalších hledisek je velmi rozsáhlá a zajímavá. Nás však zajímá především její pozdější naplnění.

Již 6. června 1935 odjíždí Beneš do Moskvy, abv zde vedl především politické jednání a zároveň vyměnil ratifikační listiny. V rámci těchto jednání se setkává i s vojenskými představiteli sovětského státu. K řešení vojenských otázek však přistupoval Beneš velmi opatrně. Bránil se jakémukoli konkrétní úmluvě. Svůj postoj k této otázce vyjádřil Beneš velmi jasně: Několik měsíců po podepsání a ratifikaci československo-sovětské spojenecké smlouvy ve svém projevu 13. listopadu 1935 na zasedání ústředního výkonného výboru československé národně socialistické strany řekl, „že mír může být zachován jen s pomocí Ruska.“ Avšak hned poté zdůrazňoval: „Ne ovšem armádou Ruska na našem území (to je oslovství)“.³⁾

Vojenská síla Sovětského svazu byla v představách Beneše zahrnována pod celkový pojem moci potencionálu a váhy státu, vystupující jako moment, s nímž argumentoval pouze v diplomatických jednáních.

I přes tyto výhrady Beneše však bylo dohodnuto, že

— generální štáby a důstojníci obou států vejdu do osobního kontaktu a přitom mezi sebou domluví, co uznají za vhodné; tento dohovor byl vázán na politický souhlas obou zahraničních ministrů;

— obě armády mají vzájemně oficiálně participovat na svých manévrech; dále se měly postupně dopracovat takového poměru jaký má ČSR vybudovaný vůči Francii;

— po návratu do Prahy měl Beneš prohodit celou věc s ministrem národní obrany a s generálním štábem a podat o tom zprávu Vorošilovovi.

Blížší vojenské kontakty byly tedy navázány i na nejvyšší úrovni a vytvářely příznivé podmínky pro další spolupráci a kooperaci v dalších letech. Na základě těchto jednání Beneš v Moskvě byl za-

2) Viz S. I. Prasalov, Studie z dějin čs.—sovětských vztahů 1917—1938, NČAV, Praha 1967, str. 118 a d.

3) OA ČSS, I/17, zápis ze schůze ÚVV ze dne 13. listopadu 1935, str. 7 — citováno podle S. I. Prasalov, Smlouva o vzájemné pomoci z r. 1935 V: Studie z dějin čs.—sovětských vztahů 1917—1938, NČAV, Praha 1967, str. 111

1) Zahraniční politika 1935, str. 329—331

ložen i plán spolupráce obou zemí ve vojenství. Soustředil se hned od počátku do několika vymezených oblastí:

— především to byla letecká kooperace, vzhledem k ostatním kontaktům byla nejrozsáhlejší a nejkonkrétnější;

— druhou oblastí vojenských styků byla vzájemná účast našich a sovětských odborníků na manévrech a cvičeních (velké delegace z obou stran se zúčastnily závěrečných cvičení a manévru v r. 1935 a 1936).

— třetí specifickou oblastí našich vojenských styků bylo období našeho bezprostředního a nejvyššího ohrožení v r. 1938, které mělo naplnit literu spojenecké smlouvy uzavřené v r. 1935.

Z tohoto hlediska rozeberu toto období poněkud blíže.

Anšlus Rakouska v březnu 1938, který prakticky dokončil obklíčení Československa, zvýšil celkové napětí a nebezpečí války. Zatím co československá vláda a nejvyšší političtí a vojenscí činitelé stáli jako hypnotizováni před blížící se nebezpečím, Sovětský svaz rozvíjel rozsáhlou akci k naší obraně. Aktivizoval světové veřejné mínění. Hned po 12. březnu navrhla sovětská vláda Anglii a Francii uspořádání společné porady, která by projednala následky anšlusu a připravila kolektivní ovatření proti další možné agresi fašistického Německa. Na její návrh však nikdo neodpověděl.⁴⁾ Litvinov několikrát oficiálně i neoficiálně prohlašoval, že jsou připraveni pomoci Československu.⁵⁾

Sovětský svaz však podnikl ve smyslu naší obrany i velmi konkrétní kroky přímo v Československu. Do Prahy přijela v březnu 1938 početná „delegace“ Rudé armády s úkolem seznámit se se stavem čs. armády, navázat úzkou spolupráci s československým zbrojním průmyslem a dohodovat bezprostřední spolupráci hlavního štábu čs. armády s generálním štábem Rudé armády.⁶⁾ Jednání vedli v Praze skutečně reprezentativní osobnosti, vybavené plnými mocemi. Vedoucím byl velitel sovětského dělostřelectva maršál Grigorij Ivanovič Kulík, který předložil několik konkrétních návrhů: vytvořit velitelský orgán ze sovětských a československých zástupců, zejména úpravy vojenských prostorů vybrané za přistávací plochy sovětského vojenského letectva aj.⁷⁾

Otázky výzbroje řešil člen delegace, přední činitel Lidového komisariátu zbrojního průmyslu B. L. Valnikov. Tato delegace nevedla rozhovory jen na nejvyšší úrovni. Navštívila řadu útvarů, účastnila se běžných cvičení, hodnotila naše pohraniční opevnění atd. Jejich závěry byly příznivé.

Podrobnosti úzké spolupráce československé a sovětské armády projednávala další delegace Rudé armády, která přijela do Prahy v červnu 1938. Vedl ji generál Bondar.

Sovětský svaz uskutečnil rozsáhlé úpravy a rekonstrukce silnic, železničních tratí, mostů, letišť a dalších objektů a prostorů, potřebných k tomu, aby mohl rychle a bezpečně přisunovat jednotky a materiál na pomoc ohroženému Československu. Léto 1938 bylo tedy ve znamení úzké československo-sovětské vojenské spolupráce. Velká pozornost byla věnována zejména letectvu, které bylo pokládáno za nejrychlejší, a proto také za nejúčinnější prostředek vojenské pomoci.

Nová situace se vytvořila 12. září, kdy Hitler pronášel známou řeč, podněcující Sudetoněmecké nacisty v československém pohraničí k puči. V tomto období francouzský ministr zahraničí Bonet otevřeně naznačuje Litvinovi, že Francie Československu ozbřehou pomoc neposkytne.⁸⁾

Rychlý spád událostí vyžadoval rychlý a zásadně nekompromisní postoj československé vlády. Ta však něčeho takového nebyla schopna, jak je patrné z vývoje. Dokladem toho byla i její reakce na notu, kterou obdržela 19. září od vyslané Anglie a Francie. Nota, která byla výsledkem společné porady předsedů vlád a zahraničních ministrů Anglie a Francie v Londýně 18. září a která v podstatě realizovala vzájemnou dohodu Chamberlaina s Hitlerem z Berchtesgadenu 15. září 1938, prohlašovala, že v zájmu evropského míru i Československa je nutné, aby oblasti obývané Němci byly přinoceny k říší. Upravené hranice podle jejich připomínek byly ochotny mezinárodně zaručit proti každému nevyprovokovanému útoku. Buržoazní československá vláda se měla k tomuto návrhu vyjádřit co nejdříve. Šlo tedy o diktát a vyvrcholení všech dosavadních rad západních spojenců.

Měla československá vláda v té době nějakou možnost volby, nebo se musila podřídit? Jménem širokých vrstev pracujícího lidu Československa odpověděl jako již mnohokrát předtím představitel KSČ Klement Gottwald 19. září ve státním výboru Národního shromáždění: „Rady, na kterých se v neděli na londýnských po-

4) Srovnej: Z. Fierlinger, Ve službách ČSR, I. díl, Praha 1947, str. 71

5) Viz Č. Amort, SSSR a osvobození Československa, Praha 1970, str. 13

6) Tamtéž str. 14

7) VHA, Fond generálního ředitelství Škodových závodů, Praha, odd. B4–1938, viz Č. Amort, citované dílo str. 14

8) Viz Č. Amort, citované dílo, str. 20

radách usnesli zástupci vlády anglické a francouzské, považujeme pro Československo za neoprávněnou a neproveditelnou...“ Zároveň ukázal na skutečné spojení, o které je třeba se opřít. „Široké lidové vrstvy ve Francii i v Anglii mají jinou vůli a jiné odhodlání než účastníci londýnských porad. Víme, že Sovětský svaz nebude kolísat při plnění platných smluvních závazků... Když budeme napadeni, budeme se bránit, když se budeme bránit, nezůstaneme sami.“⁹⁾

To byla řeč velmi jasná. Ukazovala nejen na to jak je třeba odpovědět, ale i na skutečnost, že nejsme sami, jak se snažila namluvit československému lidu její zrádná buržoazie.

President Beneš si v té době pozval sovětského vyslance Alexandrovského a položil mu otázku, zda Sovětský svaz splní své spojenecké závazky v případě účasti Francie. Odpověď byla jednoznačná: „Ano, okamžitě a účinně.“

Nikdy se však Sovětský svaz nedočkal od Československa otázky, zda je ochoten přijít na pomoc i v případě, kdy tuto pomoc odmítne Francie.

Sovětský svaz však nikdy nezůstal jen u slovních prohlášení. Znovu jednal s Rumunskem o průchodu svých vojsk na území Československa. V noci 23. září oznámil velmi kategoricky polské vládě, že při jakékoli útočné akci proti Československu se sovětská vláda již nebude cítit vázána sovětsko-polským paktem o neútočení z r. 1932.¹⁰⁾

V noci na 25. září se sešla v Moskvě porada představitelů ozbrojených sil SSSR. „Bylo rozhodnuto okamžitě vyslat do Prahy skupinu operačních důstojníků a řídit boj k odletu do Československa 700 stíhaček. Byl projednán plán obrany Československa, se kterým českoslovenští zástupci plně souhlasili. Z rozkazu lidového komisaře obrany SSSR oznámil sovětský letecký atašé v Paříži Vasilčenko francouzskému generálnímu štábu, že v souvislosti s obranou Československa, třicet pěších divizí bylo přesunuto do oblastí přímo sousedících se západními

hranicemi. Útvary byly přiměřeně doplněny zálohami, letectvo a tankové jednotky byly uvedeny do plné bojové pohotovosti.“¹¹⁾

28. září hlásil maršál Vorosilov sovětské vládě o připravenosti čtyř leteckých brigád k odletu do Československa. V téže době přiletěl do Prahy zvláštní zmocněnec generálního štábu Rudé armády zajistit přistávání letadel, transport, ubytování a zásobování sovětských jednotek.¹²⁾

Z toho tedy vyplývá, že Sovětský svaz udělal řadu konkrétních opatření a byl nejen ochoten ale i připraven pomoci Československu. Býlo by možné zmínit se ještě o celé řadě dalších příhod (např. rozsáhlá činnost Sovětského svazu ve Společnosti národů), kdy Sovětský svaz dělal mnohem více než vyplývalo z prosté litery vzájemných smluvních vztahů a přijatých závazků. Sovětský svaz se vždy důsledně řídil leninskými principy své zahraniční politiky.

Jeho upřímná snaha se však třífila o neochotu, neschopnost a poplatnost zrádné třídní politiky československé buržoazie.

Československá vláda nikdy nepožádala Sovětský svaz o pomoc a neudělala nic pro to, aby se její pomoc mohla realizovat.

Přijetí mnichovského diktátu proti vůli lidu bylo tedy pouze logickým dovršením celkové politiky československé buržoazie. Podřízením celé své činnosti reakčním cílům západních imperialistů nejen záměrně oslabovala síly vlastního lidu, ale zcela vědomě sabotovala i spojení s jedinou mocností, ochotnou a připravenou bránit Československo, se Sovětským svazem.

Zradou Západu se v podstatě hroutí Benešova (ale i celá buržoazní) koncepce obrany státu před vnějším nebezpečím.

Boj lidových mas a především dělnické třídy v čele s komunistickou stranou za správnou orientaci zahraniční politiky, za důsledná opatření k obraně proti fašismu, zatím nevítězila. Byl však pro ně tou nejtvrďší školou.

Sovětský svaz nás neopouští ani po roce 1938

Československo bylo mnichovským diktátem zasaženo tak hluboko, že jako nezávislý stát a do té doby uznávaný mocenský činitel v Evropě, přestává téměř existovat.

Okolní nepřátelské státy nebyly pouze potenciální hrozbou. Vedle fašistického Německa vystupuje se svými požadavky i Beckovské Polsko. 1. října se čs. vláda

9) Kl. Gottwald, Spisy VIII, SNPL 1953, str. 252—3.

10) DBFP, II č. 1071, str. 497—498 V: O československé zahraniční politice v letech 1918—1939, Sb. statí SNPL, Praha 1956 str. 374.

11) Č. Amort, Kapitoly z historie SSSR a československo-sovětských vztahů 1917—1945, Vydal ÚV Čes. social. akademie pro vnitřní potřebu svých členů u příležitosti měsíce čs.-sov. přátelství, listopad 1970, str. 48.

12) Tamtéž str. 48—49.

podřizuje ultimatu o postoupení Těšínska, kde žilo více než 120 000 Čechů; obsazeny byly i menší oblasti na Špiš a Oravě.

Vídeňskou arbitráž z 3. listopadu, která vychází vstříc Maďarsku tento proces oklešťování Československa na čas skončil. Republika ztratila 41 098 km² území, s 4,879 000 obyvatel (z nich bylo 1,250 000 Čechů a Slováků), většinu uhelné těžby, energetických základen, hutního a chemického průmyslu a velkou část lehkého průmyslu.

Nepříznivou situaci si uvědomovali nejen čs. státní činitelé, ale i jeho spojenci na Západě i na Východě. Jednotu při hodnocení daného stavu nemůžeme zaměňovat se ztotožněním se s danou situací. S jiným přístupem při řešení vzniklé situace se setkáváme u státní reprezentace, s jiným u západních spojenců. Sovětský svaz představoval spolu s KSČ nejdůležitější prvek, který v této těžké situaci nabízel všechny své síly proti hroziícímu nebezpečí.

S vojenskou pomocí Sovětského svazu však vedení prakticky nepočítalo, protože strach ze sociálních důsledků takovéto pomoci byl větší, než strach z hroziícího nebezpečí.

Napadení Sovětského svazu německou fašistickou armádou předznamenává novou etapu vzájemných československo-sovětských vztahů

V ranních hodinách 22. června 1941 zahájila vojska „třetí říše“ útok na Sovětský svaz. Společně s ním se zúčastnila i armáda Rumunska, Finska, Maďarska a Slovenska. Do války proti Sovětům vstoupila i Itálie. Sovětský svaz se bránil široké alianci útočníků. Nacističtí generálové v čele s Hitlerem se viděli v roli vítěze. Dokonce ani předpovědi anglických, amerických a francouzských vojenských odborníků nedávaly Sovětskému svazu příliš naděje na úspěch. A tak v této, pro Sovětský svaz těžké situaci, to byly pouze široké vrstvy pracujícího lidu porobených národů a jejich předvoj komunistické strany, které věřily jak v jeho sílu a schopnost se ubránit, tak i porazit agresora.

Dne 3. července 1941, poprvé od vstupu SSSR do války hovořil opět veřejně J. V. Stalin. Ve své řeči uvedl mj., že cílem Sovětského svazu je nejen odstranit nebezpečí, které hrozí jemu, ale i osvobodit všechny národy Evropy, které úpí pod jařmem fašismu. Hovořil o sjednocení všech evropských států v boji proti německému fašismu a nabízel spolupráci emigračním vládám malých evropských zemí.

Vzápětí na to, v pátek 4. července volá velvyslanec SSSR ve Velké Británii I.

15. března 1939 byl proto již jen poslední ranou těžce zraněnému a k umírání odsouzenému státu. Také reakce na tento krok fašistického Německa odpovídala dřívější politice těchto subjektů.

Sovětský svaz proti formálně vyjádřenému protestu Anglie a Francie se zříčením tzv. Protektorátu Čech a Moravy staví svůj zásadní nesouhlas.¹³⁾

Nota sovětské vlády z této doby je důležitým mezinárodním dokumentem, který později sehrál významnou úlohu v uznání mezinárodně právní neplatnosti okupace Československa.¹⁴⁾

Sovětský svaz nám však pomáhal i v jiných směrech. Předložil československý protest proti okupaci Československa Radě společnosti, podporoval protifašistické hnutí a boj našich národů za osvobození. Pomáhal tiskovým materiálem, technickými prostředky, školenými pracovníky odbojovému hnutí v Českých zemích i na Slovensku. Poskytoval pomoc naší politické emigraci na svém území. Umožnil skupině československých vojáků pod vedením pplk. L. Svobody soustředit se v Sovětském svazu a zahájit vojenský výcvik.

Majskij telefonicky E. Benešovi, zda by přijal pozvání na oběd. Beneš pozvání přijímá a domluvil termín 8. července 1941.¹⁵⁾

Pozvání na oběd od oficiálního představitele Sovětského svazu znamenalo celou řadu otázek. Napovědělo, že se bude jednat o důležitých věcech, že je možné čekat ze strany Sovětského svazu určitý návrh. Čeho se bude tento návrh týkat a tedy i o čem se bude hovořit na tomto obědě, naznačuje I. Majskij 5. července J. Masarykovi. Sděluje mu, že dostal instrukci z Moskvy, aby s československou vládou projednal možnost uzavření smlouvy o společném boji proti Německu. Masarykova reakce byla příznivá a I. Majskému ji potvrdil i Beneš, když 8. 7. 1941 od něho přijímal sovětské sdělení. Je zajímavé především to, co sdělení obsahovalo. Říká se v něm, že:

— politickým programem sovětské vlády

13) Viz nota Sovětského svazu předaná 18. 3. 1939 lidovým komisárem zahraničních věcí M. M. Litvinovem německému velvyslanci v Moskvě hraběti von der Schulenbergovi.

14) Viz Č. Amort, SSSR a osvobození ČSR, Praha, 1979, str. 31.

15) Československo-sovětské vztahy v době VVW 1941–1945, Praha 1960, str. 14

je samostatné Československo s československou národní vládou,

- sovětská vláda nechce zasahovat do vnitřních záležitostí ČSR,
- existuje možnost okamžitého obnovení diplomatických styků mezi SSSR a ČSR,
- sovětská vláda je ochotna poskytnout československé vládě pomoc při organizování československé vojenské jednotky v Rusku. V tom případě soudí, že by snad bylo možno organizovat zvláštní Nacionalnyj komitét Čechoslovackij, který by pomáhal armádě organizovat. Podmínka jediná je jen, že by operativně a vojenskotechnicky jednotka podléhala vrchnímu velení ruskému. Jinak by měla velitele československé, jakož i československé důstojníky.¹⁶⁾

Z toho je patrné, že sdělení bylo pro Beneše i celou jeho západní skupinu velmi příznivé. Především nabídl všechny své síly ke splnění úkolu, který je cílem celé naší emigrace i národního odboje doma — Svobodné Československo. Vedle toho však sovětská vláda, bez nějakých podmínek, uznává čs. vládu a přiznává jí všechna práva, která jí přísluší.

Abychom plně pochopili význam tohoto činu sovětské vlády, připomeneme, že československá politická emigrace ustavila v červenci 1940 v Londýně prozatímní vládu. V čele této vlády stál monsignore Šrámek. Po celý rok tato vláda marně usilovala u Angličanů o své uznání. Britská vláda se vymlouvala, že nemůže přijmout žádný závazek vzhledem k tomu, že „uznává, nebo že bude podporovat státnost, kteroukoliv budoucí hranice ve střední Evropě“. Uznáním čs. vlády by pro ni přý vznikly „některé právní, finanční a jiné otázky...“¹⁷⁾

Zatím co tedy „o britské a americké uznání požádal Beneš osobními dopisy, o sovětské uznání však vůbec nepožádal“, vzpomíná B. Laštovička.¹⁸⁾

Sovětský svaz sám, z vlastního popudu nejen uznal Československou republiku, ale současně vyhlásil jako jeden ze svých válečných cílů obnovení ČSR v jejích předválečných hranicích. Tím přiměl i vlády Velké Británie a Spojených států severoamerických k podobným krokům. To však nebylo vše. Sovětská vláda jako by cítila, že Beneš a československá buržoazie má strach především ze sovětského vlivu, strach o svou, i když Mnichovem potřísněnou autoritu. Její prohlášení, že

nebude zasahovat do vnitřních záležitostí ČSR, jí vycházela i v tomto směru vstříc.

Proto také Beneš s návrhem hned z počátku v zásadě souhlasil. Pouze v bodě d) žádal o určitá upřesnění, která zdůvodňoval tím, že československá emigrační vláda hájí ve věcech vojenských tento postup:

— Jednotnost vojenské a politické akce podřízené vládě v Londýně, přičemž všechny vojenské jednotky musí podléhat ministru národní obrany. E. Beneš v této souvislosti hned dodává, že požadavek o operačně technické zařazení pod ruské velení atd. chápeme a plně přijímáme.

— Zřízení Komitétu můžeme přijmout jen pod podmínkou jeho podřízení našemu vyslanci, tedy zástupci a reprezentantu naší vlády. Vojenské věci by pak řídil náš odborník — vyšší důstojník.

E. Beneš již při této příležitosti vyjádřil svým souhlasem nejen prostý zájem o zřízení takové jednotky na území Sovětského svazu, ale okamžitě tuto nabídku rozvedl a navrhnul, „že bychom mohli v uplynutí jisté doby postavit v Rusku asi jednu motorizovanou brigádu.“¹⁹⁾ Tato zdánlivá lehkost a snad i jednoznačný zájem o podepsání této úmluvy nesmí však zastínit některé problémy, které stály v pozadí těchto kontaktů. Chci naznačit některé její výchozí momenty.

Nesmíme zapomínat, že šlo o vztahy dvou států s rozdílným sociálním politickým a třídním charakterem. Dočasný společný zájem a cíl — porážka fašismu, vytvářel základnu společného jednání. Představitelé buržoazní Československa však ani v této chvíli nezapomínali na to, že válka jednou skončí. O tom co bude následovat, měli své konkrétní představy a těm podřídili i své jednání a činnost v průběhu druhé světové války.

E. Beneš a celá západní emigrační vláda usilovali o obnovení samostatnosti a nezávislosti Československa, ale byli také čelní představitelé buržoazní československé předmnichovské republiky, a jako takoví tedy usilovali o obnovení této státní formy. Z tohoto hlediska je také potřeba posuzovat i jednání, přání, výhrady, návrhy apod. E. Beneše a celé jeho skupiny. Beneš jako vysoce realistický a racionálně myslící politik měl zájem o vytvoření čs. jednotky v Sovětském svazu. Nepodceňoval jeho sílu. Znal však velmi dobře i sílu, nástroje třídní moci — armády. Měl s ní své konkrétní plány, a proto nikdy nedopustil, aby tato síla byla v jiných rukou, než v jejich. V jednotnosti vojenské a politické akce podřízené

16) Tamtéž, str. 14

17) E. Beneš, Paměti str. 242

18) B. Laštovička, v Londýně za války, Praha 1960, str. 149

19) Tamtéž, str. 15

vládě v Londýně viděl hlavní záruku splnění svých třídních zájmů.

Jako vždy, tak i tehdy však podcenil široké vrstvy lidu našeho národa, našich pracujících, kteří měli o poválečném uspořádání státu poněkud jiné představy než oni; to bylo také pro naši perspektivu rozhodující.

Sovětský svaz, na rozdíl od představitelů buržoazního Československa, věrný své leninské internacionální politice, usiloval v té době v souladu s politikou naší KSČ o vytvoření co nejširší protifašistické fronty schopné postavit se proti fašismu a zničit jej.

Vraťme se však k úmluvě. Protože ze strany buržoazního Československa nebylo k předloženému návrhu zvláštních výhrad, byl vypracován definitivní text úmluvy, který I. Majsij zaslal E. Benešovi dopisem dne 18. července 1941. Nic nestálo v cestě tomu, aby 18. července 1941 ve 12 hodin byla úmluva podepsána.²⁰⁾

Úmluva byla především velmi důležitým politickým aktem. Vždyť to bylo poprvé od 15. března 1939, kdy Československo bylo opět veřejně uznáno jako rov-

noprávný partner a jako takové začleněno do protifašistické koalice. V úmluvě byly také poprvé uznány československé vojenské jednotky za vojenskou sílu spojeneckého státu. „Bylo před celým světem znovu demonstrováno, že Československo je s nacistickým Německem ve stavu válečném.“²¹⁾

Československo-sovětská úmluva z 18. července 1941 vytvářela základ pro rozsáhlou vzájemnou smluvní činnost v době druhé světové války. Byla zaměřena především k výstavbě československé vojenské jednotky na území Sovětského svazu, která se měla stát součástí široké protifašistické koalice. Byla výchozím dokumentem širší, důslednější a konkrétnější čs.-sovětské spolupráce proti společnému nepříteli. Čs.-sovětská úmluva svým zaměřením a svým postupným naplňováním v dalším období, které nebylo rovněž bez problémů, stala se tak ve svých důsledcích i základem a prostředkem k dosažení smlouvy uzavřené mezi Československem a Sovětským svazem v prosinci 1943.

(Dokončení v příštím čísle)

²⁰⁾ Doslovné znění viz AMZV, archiv čs. státních smluv, sig. L 1959; Č. Amort, Na pomoc československému lidu, NČAV, Praha 1960; str. 213

²¹⁾ K. Gottwald, Spisy IX, SNPL, 1954, str. 47—49, projev K. Gottwalda v českém vysílání moskevského rozhlasu 29. 7. 1941.

VĚDECKOINFORMAČNÍ ZABEZPEČENÍ VĚDECKÉHO ÚKOLU

Zpráva o činnosti ÚV KSSS XXIV. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu mj. uvádí, že „k aktuálním problémům patří zlepšit vědeckotechnickou informovanost.“¹⁾ To je přirozené, neboť v současné době existuje rozsáhlá fronta vědeckovýzkumných prací s obrovským objemem informací. Přitom neustále narůstá význam vzájemného působení mezi vědci. Za takových podmínek je i pro dobře informovaného a kompetentního vědce velmi nesnadné důsledně sledovat v taktice řešení vědeckého problému změny, které probíhají v různých zemích. „Hlavním ukazatelem těchto změn je změna ve struktuře informačních toků.“²⁾ Tato skutečnost platí v plném rozsahu také pro vědeckovýzkumnou práci ve vojenství.

Vojenství je jednou z oněch oblastí lidské činnosti, kterou pokládáme za historicky omezenou, spjatou s existencí třídní společnosti. V naší době se však posunul tento třídní charakter vojenství do kvalitativně vyšší roviny, tj. do roviny existence dvou světových soustav, jež nepřetržitě soupeří o prvenství v současném světě. Více než půl století existence socialistického státu nejen potvrzuje nezbytnost a jednoznačně progresivní povahu socialistického vojenství, nýbrž zároveň, a to především v posledních deseti letech, reaguje na zmíněný posun postupným zesilováním požadavků na nutnost pružného a cílevědomého rozvoje socialistického koaličního vojenství na základě nejnovějších poznatků a vymožeností moderní vědy a techniky. Takový rozvoj předpokládá v podmínkách každého členského státu Varšavské smlouvy (dále jen VS) jednak

účelnou integraci národních poznatků a vymožeností vědy a techniky s cílem jejich využití v zájmu obranyschopnosti vlastní země, jednak rozvíjí vlastní vojenskovýzkumné činnosti každé členské armády, s důsledným respektováním vojenskovýzkumného zámyslu v rámci koalice zemí VS.

Zevšeobecňování zkušeností i současná praxe v oblasti zabezpečování vědeckovýzkumné činnosti v zemích VS, jakož i v předních kapitalistických státech přesvědčivě dokazují, že jednou z prvořadých podmínek cílevědomé, efektivní a hospodárné vědeckovýzkumné činnosti je její **vědeckoinformační zabezpečení**. Je-li tato skutečnost obecně přijata a uznávána v nevojenských vědních a technických oborech a směrech, pak ve vojenství s jeho integrujícím charakterem musí mít při nejmenším tutéž platnost. Ve skutečnosti zde však došlo k určitému zpoždění. V ČSSR byla např. zřízena první vědeckoinformační pracoviště (střediska) ve vojenství teprve v rámci resortní aplikace vládního usnesení č. 608/59. Tato pracoviště rozvíjela přitom převážně činnost bibliograficko-dokumentační a teprve v posledních letech přecházejí postupně k moderně koncipované vědeckoinformační činnosti v zájmu zabezpečení vojenské odborné, vědeckovýzkumné a koncepčně řídicí činnosti.

Předchozí vstupní charakteristiku vývoje bylo nutné uvést z toho důvodu, aby si čtenář mohl uvědomit novost dané problematiky v oblasti vojenství, které mj.

— má relativně málo zkušeností s plánovitým a soustavným informačním zabezpečováním vědeckých úkolů,

— klade určité požadavky ve smyslu utajení některých informací,

— vyžaduje však přesto metodické

1) Brežněv, L. I. Zpráva o činnosti ÚV KSSS XXIV. sjezdu KSSS. Ručé právo, 1. 4. 1971, s. 3.
2) Dobrov, G. M. Věda o vědě. Praha, Svoboda 1968, s. 110.

sjednocení koncepce vědeckoinformační činnosti jednak v zájmu svého napojení na celostátní soustavu VTEI, jednak v zájmu efektivního začlenění do koaliční spolupráce.

Jako vědeckoinformační oblasti jsou v ČSLA v různé organizační formě a rozsahu profilovány

- a) vojenskovo vědecké obory;
- b) vojenské a technické a přírodní obory;
- c) vojenské aplikace společenskovo vědeckých oborů;
- d) vojenské lékařské vědecké obory.

„Hlavním úkolem vojenské vědy je zkoumat objektivní zákony ozbrojeného zápasu, určovat charakter, zvláštnosti soudobé války a odpovídající způsoby vývoje výzbroje, budování ozbrojených sil a přípravy zázemí pro možnou válku.“³⁾ Vojenská věda je v tomto smyslu velmi dynamická a pružná a musí svými závěry a doporučeními předstihovat doktrínu. Ve vztahu takřka ke všem ostatním oborům vědy a techniky má vojenská věda integrující charakter — převážně ve smyslu využití jejích výsledků, avšak nezřídka i ve smyslu sladění úsilí nevojenského výzkumu a vývoje s vojenskými aspekty v zájmu obrany země. Pro oblast vojenství vzniká tak na úseku vědy, výzkumu a vývoje množství různorodých, často velmi závažných kolů, představujících složitou dynamickou soustavu, která se neobejde bez řízení a stimulace, bez celonárodní a mezinárodní, především koaliční spolupráce na straně jedné, ani bez efektivního vědeckoinformačního zabezpečení na straně druhé. V soustavě vědy v armádě se proto předpokládá⁴⁾ v návaznosti na celostátní praxi centrálně koordinovat rozvoj vědy a techniky na základě resortního

— dlouhodobého výhledu rozvoje vědy a techniky (na 10—20 let),

— pětiletého plánu rozvoje vědy a techniky,

— plánu vědeckovýzkumné práce (na 1—2 roky).

Z toho vyplývají pro vojenská pracoviště VTEI tři stěžejní úkoly vědeckoinformačního povahy:

1. Poskytovat vojenským koncepčně řídicím i zpracovatelským orgánům včetně

3) Zeltov, A. S., Kondratov, T. R., Chomenko, E. A. Metodologičeskije problemy voennoj teorii i praktiki. Moskva, Voenizdat 1969, 2. vyd. (přepřac.) s. 284.

4) Některé otázky plánování a řízení vědy v ČSLA. Praha, MNO — ÚRV 1969. 39 s.

Problematicku naší stati zasazujeme záměrně do užšího rámce vědeckoinformační oblasti **vojenskovo vědeckých oborů**. To proto, že tato oblast v obecném textu integruje všechny ostatní a je také nepřijatelnější z metodického hlediska pro pracovníky i pro uživatele vojenské vědeckoinformační služby ze všech ostatních uvedených oblastí. Stať vychází z dostupné domácí i zahraniční literatury a z osobních zkušeností i názorů autorů a neklade si v žádném případě za cíl charakterizovat skutečný stav dané problematiky u kterékoli z členských armád VS.

nejvyšších stupňů **komprimované informační podklady** pro jejich činnost, počítaje podklady pro zpracování uvedených plánovacích dokumentů.

2. Realizovat vědeckoinformační zabezpečení každého **plánovaného** vědeckého úkolu (komplexního, hlavního, samostatného hlavního a dílčích úkolů), popřípadě úkolu nově vzniklého.

3. Mít přesnou **evidenci**, dokumentační podchycení, popřípadě uložení mikrokopí (mikrofilmů) až dosud vyřešených a toho času řešených úkolů (kdo, jak, spolupráce, cíl, termíny) a napomáhat k jejich využití ve vojenské praxi.

Moderně koncipovaná, účelně organizovaná a koordinovaná vědeckoinformační činnost si vytváří svou produkci ke druhému úkolu dobré předpoklady pro splnění prvního a třetího úkolu, jejichž splnění představuje však v podmínkách ČSLA novou specifiku, která zasluhuje samostatné místo a není ani předmětem našeho článku. Realizace druhé úlohy (ad 2), tj. vědeckoinformační zabezpečení vědeckého úkolu v oboru vojenskovo vědeckém, je zpravidla svěřována vojenskému vědeckoinformačnímu pracovišti oboru nebo instituce (ústavu, zařízení), pověřené řešením úkolů. Celou činnost takového pracoviště, která směřuje k vědeckoinformačnímu zabezpečení plánovaného vědeckého úkolu, můžeme z metodického hlediska rozčlenit na

— vědeckoinformační ujasnění plánovaného úkolu,

— seznámení řešitele (týmu) s vědeckoinformačními možnostmi,

— zabezpečení předvýzkumné etapy řešení úkolu,

— průběžné informační zabezpečení v průběhu řešení úkolu,

— vědeckoinformační činnost spjatou s realizací výsledků úkolu.

Ve vojenskovešedních oborech se usku-
tečňuje v rámci periodického hodnocení
činnosti vědeckoinformačního střediska
(1—2X ročně), dále při zpracování stře-
diskového plánu vědeckoinformačního za-
bezpečení a posléze v rámci bezprostřední
přípravy zabezpečení předvýzkumné
etapy řešení úkolů.

Rozvojovou vojenskovešední činnost mů-
žeme (analogicky jako u techniky) chá-
pat ve třech etapách,⁵⁾ tj. jako

— vznik vojenskovešedních rozvojových
podnětů a jejich zpracování vojenskými
orgány pro vědu,

— organizačně plánovací přípravu vě-
deckovýzkumné práce ve vojenskovešední
oblasti,

— vlastní tvůrčí práci ve vojenskovešed-
ní oblasti.

Ve vojenskovešední oblasti se tedy usku-
tečňuje pohyb vpřed realizací potřeb vo-
jenství ve formě vojenskovešedních rozvo-
jových podnětů požadavkových, direktiv-
ních a iniciativních, např. jako požadavek
svazku na vypracování výcviku osádky
tanku, jako příkaz velení k rozpracování
automatizovaného informačního podstý-
mu výběru, přípravy a rozmístování kád-
rů, anebo jako iniciativní informace sig-
nalizující tendence k nové organizaci jed-
notné divize v rámci NATO. Je zřejmé, že
iniciativními podněty můžeme výrazně
ovlivnit jak podněty požadavkové, tak
i direktivní. Iniciativní podněty patří do
sféry činnosti vědeckoinformačních pracovi-
šť. Tato je musí zahrnout do periodic-
kého hodnocení (kvantita, kvalita, správn-
ost zaměření podle poslání vědeckoin-
formačního pracoviště). Vojenská vědec-
koinformační pracoviště jsou v tomto
smyslu jakýmsi radiolokátorem indikují-
cím nové cíle, tj. podněty a tedy i stav
poznání ve vojenskovešední oblasti jak ve
vlastní zemi a v koalici, tak u možného
protivníka.

V rámci periodického hodnocení své
činnosti upřesňuje středisko své místo ve
zmíněných etapách a provádí analýzu své
produkce v porovnání se statutem, zamě-
řením střediska, popřípadě s platným
„Plánem vědeckovýzkumné práce na
rok...“ Na základě takové kvantitativní
a kvalitativní analýzy je možné jednak
pružně a včas přenést vědeckoinformační
úsilí v souladu s aktuálními požadavky,
jednak získat solidní „inventurní“ podkla-
dy pro opatření k vědeckoinformačnímu
zabezpečování úkolu budoucího plánu.
Vědeckoinformační ujasnění úkolu v rám-

ci periodického hodnocení není cílové,
nýbrž má pouze zprostředkovaný ráz. Je
spíše preventivní povahy, avšak se zřete-
lem k rychlému stárnutí informací ve
vojenskovešední oblasti je účelné uvědomit
si vnitřní souvislost v praxi časově odděle-
ných činností procesu ujasňování.

Při zpracování ročního střediskového
„Plánu vědeckoinformační činnosti“ do-
chází k předběžnému ujasňování každého
plánovaného úkolu. Samotný obsah plánu
není předmětem článku. Jeho součástí je
však mj. část „Plánu vědeckovýzkumné
práce resortu“ týkající se oboru zabezpe-
čovaného střediskem a doplněná „Plánem
informační přípravy“ střediska. Proces u-
jasňování se děje cestou tzv. „zmapování“
resortního plánu. Náčelník střediska spo-
lu s nejzkušenějšími pracovníky vyhledá-
vá a vyznačuje úkoly spadající do oblasti
střediska, vytypuje předběžně podle po-
vahy řešícího pracoviště úkoly a stanoví
stupeň jejich zpracování, způsoby, pracov-
níky, prostředky a lhůty realizace vědec-
koinformačního zabezpečení vytypovaných
vědeckých úkolů, včetně požadavků na vy-
užití produkce nebo na spolupráci s jiný-
mi vlastními vojenskými, civilními či koa-
ličními pracovišti VTEI. Zpracování plánu
je velmi náročná práce, která vyžaduje
vysokou kvalifikaci vojenskovešední i vě-
deckoinformační, dokonale přehled o čin-
nosti, produkci a možnostech střediska,
jakož i solidní orientaci o vědeckoinfor-
mačních nárocích, resp. možnostech řeši-
cích pracovišť.

Na základě zmapování rozsáhlého re-
sortního plánu vědeckovýzkumné práce
zpracuje středisko přehledný roční stře-
diskový „Plán informační přípravy úkolů“,
zahrnující pouze plánované rešerše (bib-
liografické: s referáty, s citacemi, s anota-
cemi; studijní: studijní zprávy, studijně
rozborové zprávy, studijně výzkumné
zprávy, sumarizační zprávy; jednorázové,
orientační, průběžné). Ihned po zpracová-
ní tohoto plánu se zakládají rešeršní lis-
ty a složky pro úkoly, jejichž lhůty za-
hájení jsou bezpečně ověřeny. U většiny
úkolů se zakládají rešeršní listy teprve
po obdržení písemné objednávky na re-
šerši.

Bezprostřední příprava zabezpečení
předvýzkumné etapy řešení plánovaného
úkolu je konkretizována na jednotlivce,
jemuž bylo „plánem informační přípravy
úkolů“ svěřeno informační zabezpečení
daného úkolu. Jak vyplývá ze sovětského
vojenského odborného tisku,⁶⁾ je v sou-

5) Kopecký, R. Informační průzkumy a nová kon-
cepce soustavy VTEI. Praha, UVTEI 1968, 117 s.

6) Vojenno-naučnuju i vojenno-techničeskiju infor-
maciju na uroveň sovremennych trebovanij. Vojen-
naja Mysl (SSSR) 1970, č. 6, s. 3—10.

časné době aktuální požadavek zkvalitnit vojenskou vědeckoinformační činnost tak, aby se výrazně zvýšila adresní, diferencovaná informační činnost, s důrazem na převahu studijně rozborové činnosti a na úkor reprezentativní, často však formální vědeckoinformační produkce. Těžiště vědeckoinformačního zabezpečení úkolu a tedy i jeho ujasnění je třeba vidět u studijně rozborového pracovníka střediska. Celkové ujasnění má formu výpisu do tzv. „osobního plánu“.

Seznámení řešitele (týmu) s vědeckoinformačními možnostmi

Tento úsek zahrnuje otázky vědeckoinformační připravenosti řešitele (týmu) plánovaného úkolu a způsoby efektivního styku vědeckoinformačních pracovníků k rozšíření informovanosti řešitele (týmu).

Vědeckoinformační připravenost uživatelů má nejméně dvě stránky: jednak organizovanou a cílevědomou vědeckoinformační přípravu v rámci vysokoškolské nebo vědecké přípravy důstojníka jako odborníka, resp. budoucího vědeckovýzkumného pracovníka, jednak zjišťování a zvyšování stupně vědeckoinformační připravenosti uživatelů (řešitelů) v rámci interakčních vztahů mezi uživateli informací (řešiteli) a vědeckoinformačními pracovníky. První stránka je v současné době předmětem pozornosti nejen na civilních školách, ale i v oblasti vojenského školství, jako je tomu např. v SSSR.⁷⁾ Realizace této přípravy v našem vojenském školství a zvláště ve vědecké přípravě je nejen v zájmu zrychlení tempa vědeckého rozvoje, ale také v zájmu vytvoření předpokladů pro soustavné zvyšování ideově politické úrovně, rozšiřování vzdělání a prohlubování odbornosti „zlatého fondu“ ozbrojených sil, jako o něm hovořil ministr obrany SSSR maršál A. Grečko na XXIV. sjezdu KSSS.⁷⁾

V zájmu efektivního styku vědeckoinformačních pracovníků při zabezpečování plánovaného vědeckého úkolu vychází pověřený studijně rozborový pracovník střediska především z ohodnocení řešitele. Činí tak již ve zmíněné etapě ujasnění. Bude-li připravenost uživatele přiznává a podmínky prostředí známé, půjde v podstatě o upřesnění postupu spolupráce bez průtahů a bez hledání společného jazyka. To však nebude v podmínkách armády typické. Typičtější bude zpravidla situace, kdy se obě strany vzájemně neznají a nemají dostatek zkušeností z úseků vědeckoinformačního zabezpečení. To můžeme vy-

Výsledkem tohoto procesu ujasnění jsou konkrétní údaje, které se týkají řešitele (osoby, kapacity, možnosti, způsoby informování), problematiky (co studovat, kdy, čím začít) a vlastního úkolu (druhy informačního zabezpečení úkolu, hlavní úsilí, spolupráce, lhůty). Tento úsek ujasnění má klíčové postavení, neboť ovlivňuje tvorbu koncepce, organizační i časové sladění všech opatření směřujících k vědeckoinformačnímu zabezpečení daného úkolu.

světlit na jedné straně relativně nízkou hodnotou informačního zabezpečení, jež dělá řešitel obvykle „vlastnoručně“ a z omezeného informačního fondu, na druhé straně převážně zevšeobecňujícím, málo adresným charakterem vědeckoinformační produkce ve vojenských oblastech. Navíc nepůsobí ve vojenských oblastech činitel přímé ekonomickovýrobní zainteresovanosti řešitelů na vědeckých informacích. Ve výrobě se projevuje nerealizace technickoinformačních podnětů velmi brzy na zaostávající kvalitě výrobků, což má bezprostřední záporné ekonomické následky. Ve vojenských oblastech se analogická nerealizace vědeckoinformační činnosti projevuje zprostředkovaně, často i anonymně a po delším časovém období. Někdy je dokonce velmi obtížné tuto skutečnost zjistit jednak v důsledku nezbytného utajování určitých skutečností, jednak proto, že značnou část teoreticky zpracované vojenských problematiky je možné ověřovat teprve v procesu uzbrojení zápasu. To však nijak nesnižuje, nýbrž naopak významně zvyšuje úlohu vědeckoinformačního zabezpečení vědeckých úkolů v oboru vojenství. Seznamování řešitele (týmu) s vědeckoinformačními možnostmi je tedy v uvedeném typickém případě velmi důležité, mj. i proto, že zabezpečující vojenské vědeckoinformační pracoviště nebude zpravidla schopno samo v plném rozsahu uspokojit vědeckoinformační potřeby řešení plánovaného úkolu. V těchto podmínkách je povinností a profesionální ctí pověřeného studijně rozborového pracovníka

— navázat osobní (telefonický, písemný) kontakt s řešitelem (vedoucím řešitelského týmu),

— v osobní konzultaci si upřesnit jeho vědeckoinformační připravenost,

— navrhnout formu a způsob seznámení řešitele všeobecně s vědeckoinformační činností a s možnostmi pro konkrétní úkol,

7) Grečko, A., Armáda proletářského internacionalismu. Rudé právo 5. 4. 1971, s. 3.

— navrhnout formy a způsoby dlouhodobé informační spolupráce

— navrhnout způsob zabezpečení předvýzkumné etapy řešení,

— nabídnout řešiteli těsnou spolupráci při formulaci požadavků na vědeckoinformační zabezpečení plánovaného vědeckého úkolu v průběhu jeho řešení a v zájmu realizace dosažených výsledků řešení.

Podrobným objasněním náplně těchto bodů se v dané stati nemůžeme zabývat pro nedostatek místa. Zájemcem poslouží však dostatečně literatura.^{5) 8)} Zkušenosti ukazují, že je účelné, vyústí-li první tři body do zpracování základní **podkladové studie**, zaměřené na konkrétní problematiku zabezpečování úkolu s cílem seznámit řešitele s vědeckoinformačními možnostmi, doporučit mu způsob vědeckoinformačního zabezpečení úkolu a poskytnout mu potřebné přehledy (zájmových periodik a monografií k úkolu; zájmových institucí oborových vědeckoinformačních; domácích i zahraničních odborníků ze zájmové a příbuzných oblastí úkolu). Taková studie by se měla také odměňovat z položky vyčleněné na plánovaný úkol. Jako možný příklad uvádíme studii jednoho z autorů.⁹⁾ Přirozeným vyústěním dalších bodů je společná formulace požadavku na vědeckoinformační zabezpečení plánovaného úkolu jednak v průběhu jeho řešení, jednak v zájmu praktické realizace dosaženého řešení. Výsledkem je sestavení **požadavku na řešerši** (s pozdějším vyplněním řešeršního listu) anebo přímo vyplnění **řešeršního listu**. Řešitel spolu se studijně rozborovým pracovníkem musí přitom na řešerši vymezit jednotlivá hlediska, tj. hledisko

— účelové (řešerše: na stav poznání, na novost vlastního řešení, na jméno);

— stupně úplnosti (řešerše: vyčerpávající, výběrová, orientační, ověřovací);

— způsobu zpracování (bibliografické typy řešerši: s citací pramenů; s uvedením anotací; s uvedením referátů; studijní zprávy; studijně rozborové zprávy; studijně výzkumné zprávy; sumarizační zprávy);

— časového trvání (řešerše: jednorázová, tj. retrospektivní; průběžná, tj. perspektivní; kombinovaná);

— doplňující (druhovité, prostorové a jazykové vymezení).

V podmínkách vojenskovešední oblasti může dojít přímo k sestavení řešeršního listu. Ten je výchozím a zároveň evidujícím dokumentem vědeckoinformačního zabezpečení vědeckého úkolu; podle něj konfrontujeme výsledek průzkumu se zadáním, podle něj můžeme a musíme hodnotit úroveň řešerše jako výsledek průzkumu. Je zároveň dokumentem vůči uživateli — řešiteli. V tom smyslu jej také podepisují obě strany a slouží též jako podklad pro podíl na odměně za splnění vědecký úkol. Vyčlenění podílu vědeckoinformačního pracovníka na odměně není u nás dosud praktikováno. Řešeršní list spolu s řešeršními složkami (sběračem materiálů k úkolu obsahujícím např. požadavek na řešerši, dopisy, dálnopisy, cestovní zprávy, výpisy, fotokopie aj.) poslouží středisku k prosazení nároku na podíl z plánované odměny.

Seznámení řešitele (týmu) s vědeckoinformačními možnostmi má tedy zásadní význam jak pro řešitele úkolu, tak pro zabezpečující vědeckoinformační pracovníky. Cílem tohoto úseku činnosti je vytvořit příznivé podmínky pro optimální informační zabezpečení plánovaného vědeckého úkolu jako základní předpoklad jeho včasného a úspěšného řešení.

Vědeckoinformační zabezpečení předvýzkumné etapy řešení

Předvýzkumnou etapou rozumíme časový úsek, který zahrnuje v nějakém oboru, směru či specializaci narůstání určitých podnětů, jež mohou předznamenávat nadcházející změnu kvantitativních podnětů v novou kvalitu poznání v daném vědním oboru, směru či specializaci. Vědeckoinformační aktivity ve formě sledování, pořádání, třídění a hodnocení těchto podnětů s cílem posílit podklady pro rozhodování o dalším zaměření vědeckovýzkumné práce jsou ve svém souhrnu

jedním z nejmocnějších stimulátorů rozvoje vědy a techniky.

Vědeckoinformační zabezpečení této etapy je řešeno jednak cílevědomě, tj. direktivně s upřesněním směru a cíle sledování, jednak běžně, nepřímou, zprostředkovanou v rámci sledování širší problematiky oboru. Direktivní informační zabezpečení je tedy nařízená činnost, např. dokumentační sledování vývoje a využití elektronických zařízení pro výcvik ve střelbě. Výstupem tohoto „sledovacího“ procesu může být prostá signalizace, periodická sumarizační zpráva, studijní rozborová zpráva nebo dokonce podkladová studie. Nepřímé vědeckoinformační zabezpečení předvýzkumné etapy se uskutečňuje

8) Volek, J., Vědeckoinformační zabezpečení procesu řešení vědeckého úkolu v oboru vojenství. (Diplomová práce). Praha, UK-FSPV 1970, 64 s.

9) Volek, J., Využití informatiky v přípravě, řízení a koordinaci úkolu XI-C. (Podkladová studie.) Brno, VAAZ 1989, 34 s.

v rámci sledování širší statistické problematiky. Středisko podchytilo např. několik zpráv o pokusech aplikovat telekinezi ve vojenství. I když středisko podle statutu nesleduje parapsychologii ani vojenskou psychologii, může vyhodnotit zprávy jako mimořádně podnětné pro vojenskovo vědní oblast a zahrnout problém telekineze do sumarizační zprávy za určité období a předložit jej touto cestou pozornosti vyšších koncepcí řídicích orgánů, které rozhodnou o dalších opatřeních.

Oproti civilním úsekům vědy a techniky má vědeckoinformační činnost ve vojenskovo vědní oblasti jistou specifiku. Mnohé poznatky získává bez perspektiv blízké racionalizace nebo s perspektivou realizace až ve válce. Mnohé z hledaných poznatků jsou utajovány nebo záměrně publikovány zkráceně. Často nemůže řadu vymožeností vědy a techniky vojensky realizovat mj. také proto, že mají vysokou „morální úmrtnost“, nebo jsou příliš nákladné. Tato fakta vzbuzují dojem bezperspektivnosti a zbytečnosti shromažďování a vyhodnocování vojenských vědeckých informací, vyvolávají tendenci k podceňování smyslu a významu vědeckoinformační činnosti v oboru vojenství a ke snižování vojenské vědeckoinformační aktivity. Objektivní marxistický přístup k uvedeným skutečnostem musí však naopak nezbytně vést k závěru o klíčovém postavení vědeckoinformačního zabezpečení v předvýzkumné etapě řešení, protože ukazuje cestu, jak objektivně vyhodnocovat pohyb vědy a techniky z hlediska vojenství a jak dosáhnout předstihu s optimálními náklady.

Dosavadní praxe ukazuje, že vědecko-

výzkumní pracovníci — jako potenciální řešitelé — si sami informačně zabezpečují převážnou část předvýzkumné etapy řešení. To je pozitivní jev, ale jeho zápor je, že informační produkce zůstává pouze v jejich stole. Je nezbytné, aby se stali externími aktivisty, spolupracovníky informačních středisek, obohatili tak jejich informační fondy, zpřístupnili je dalším specialistům a pomáhali tak překonávat slabiny diferenciačního procesu ve věd, který zasahuje i vojenství. Tato praxe s kladnými výsledky je běžná např. v ozbrojených silách SSSR,¹⁰⁾ umožňuje mj. udržovat vysokou odbornou úroveň vědeckoinformačních pracovníků.

Toto pojetí vědeckoinformačního zabezpečení předvýzkumné etapy vytváří příznivé podmínky pro hospodárné zpracování vědeckých informací ve vojenskovo vědních oborech, umožňuje značný horizontální i vertikální tematický závěr vědeckoinformačních pracovišť a dovoluje vysoce efektivní využití vědeckých informací ve vojenství s výrazným přenesením hlavního úsilí těchto pracovišť z pouhého dokumentačně bibliografického zpracování na účelnější adresní diferencovanou studijní rozborovou činnost. Současně může touto cestou přispět ke zvýšení relativní úplnosti informačních fondů, dané druhovou komplexní informací, věcnou komplexností a užitečnou retrospektivou. Z hlediska druhové komplexnosti mají totiž pro vojenství smysl nejen informace z běžných druhů známých pramenů a zdrojů, ale také informace z relativních rozhlasových, televizních, popřípadě dalším speciálním způsobem získávaných druhů pramenů a zdrojů.

Průběžné informační zabezpečení v průběhu řešení úkolů

Tento úsek činnosti začíná od okamžiku, kdy byl daný úkol zahrnut do resortního plánu vědeckovýzkumné práce. Obecně můžeme průběh řešení úkolu chápat jako etapy:

— Získání, analýza, syntéza výchozích informací pro formulaci přístupu k řešení úkolu. Výsledkem je anotační zpráva.

— Tvorba koncepce řízení a její paralelní vnitřní konfrontace s výsledky analýzy a syntézy dalších (průběžných) informací.

— Rozpracování koncepce řešení a jeho paralelní vnitřní konfrontace s výsledky analýzy a syntézy dalších (průběžných řešerů) informací.

— Obhájení vyřešeného vědeckého úkolu založené na vnější konfrontaci výsledku syntézy informací.

Proces řešení vědeckého úkolu není v rámci procesu rozvoje vědy a techniky ničím jiným než spirálou proloženou na sebe navazujícími úseky získávání, analýzy, tvůrčí syntézy a výsledné realizace informací. V této spirále uvažujeme z hlediska naší problematiky jednak informace, jejichž zdrojem (přímým či nepřímým) je sám řešitel (řešitelský tým), jednak vědecké informace, které si vyžadují a získávají prostřednictvím vědeckoinformačních pracovišť. V tomto smyslu je pro vojenskovo vědní oblast přijatelné pojetí, které uvádíme v příloze 1.¹⁰⁾

Schéma naznačuje dvojí charakter informací vstupujících do sféry řešení úko-

¹⁰⁾ Analogicky s podrobnějším výkladem řeší tuto problematiku GIGANIK, M., Informační analýza a fazetová klasifikace. Bratislava, SLTK 1968, 135 s.

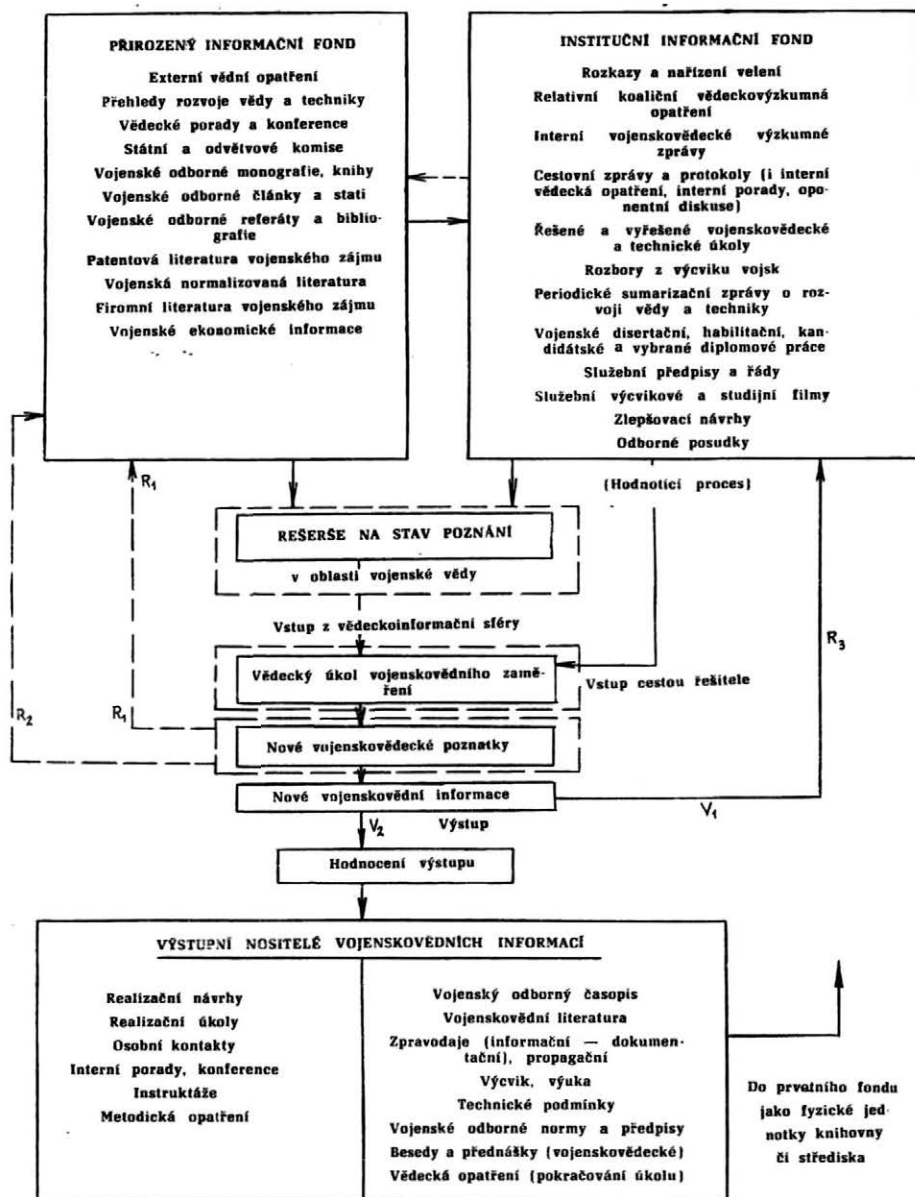

Schéma toku rekeršních informací.

lu — jednak z okruhu řešitelů, jednak z vědeckoinformační sféry.

Ze schématu dále vyplývá, že se předpokládá diferencovaný přístup k informacím institucionálního informačního fondu, což je dáno nezbytností klasifikace materiálů odpovídajícím stupněm utajení. To platí jak pro vědeckoinformační pracoviště, tak pro řešitele úkolů. Tato skutečnost značně komplikuje vědeckoinformační činnost ve vojenském prostředí. Můžeme ji řešit jednak zjednodušením norem utajení, zároveň však striktním opatřením směrem k přísné diferenciaci služeb poskytovaných vojenským vědeckoinformačními pracovišti. Vývoj vojenské vědeckoinformační činnosti mnoha zemí (SSSR, USA, NSR, Holandsko) k tomuto řešení zřetelně směřuje, protože vyvstala potřeba přesného podchycení nejen již vyřešených úkolů, ale i úkolů které se řeší (stav plnění, řešitel, potíže, kooperace apod.). Vojenská vědeckoinformační pracoviště, mezi nimi zvláště propouštěná Ústředí vědeckých a technických informací v ČSLA, pokládáme k tomu účelu z mnoha důvodů za nejvhodnější.

Ve schématu zaujímá klíčové postavení řešitel na stav poznání v oblasti vojenské vědy a techniky. To zcela odpovídá zásadě, že „řešitelská činnost je těžištěm práce útvarů vědeckých, technických a ekonomických informací“⁵⁾ i když dnešní pojetí řešitel⁶⁾ zahrnuje nejen vyhledávání informací, nýbrž také přípravu průzkumu, vyhodnocování, korespektování, kompilaci, konzultaci, sumarizaci informací a další formy studijně rozborového zpracování informací.

Konečně schéma, promítnuté na etapy průběhu řešení úkolu ve vojenském prostředí naznačuje, že nejvýznamnějším činitelem úkolu jsou informace vycházející čili vstupní a konečné čili výstupní. První zabezpečují formulaci přístupu k řešení, tvorbu koncepce a její rozpracování až do obhájení řešení, druhé jsou výsledkem řešení úkolu.

Pro úkol máme obecně k dispozici institucionální informační fond, obsahující dobové interní poznatky, dále část přirozeného informačního fondu, který obsahuje dobové externí společensky dostupné poznatky. Úkol se zahajuje vymezováním předmětu zkoumání vyúsťujícím ve formulaci přístupu k řešení úkolu, konkrétně

tedy průzkumovým procesem vyhledávání zájmových adresních informací, jež dostávají formu řešitel na stav poznání ve vojenském prostředí. Typově může být tato první řešitel **vyčerpávající**, častěji však **orientační** řešitel. Z hlediska toku informací je prvním jednorázovým vstupem. Tento vstup se kontinualizuje na přirozený informační fond a v prodloužení na institucionální informační fond se navádí nepřetržitý tok průběžných informací pro vědecký úkol. Prostředkem dosažení kontinuity toku řešitelských informací jsou **průběžné** řešitel, z nichž každá jednotlivě je vlastně obrazem stavu informačního toku v daný moment.

Tyto průběžné řešitelské informace, tj. průběžné řešitel, musí zabezpečovat všechny další etapy až do obhájení úkolu. Nebude-li tomu tak, hrozí nebezpečí, že úkol bude vyřešen na bázi zastaralých informací a že tedy konečné řešení nebude odpovídat požadavkům podmínek při ukončení, resp. při realizaci úkolu. Průběžné řešitel nejsou však „samospasitelným“ prostředkem, protože po určitém nahromadění mohou ztěžovat přehled. Tomu můžeme čelit tím, že jejich periodicitu uzavíráme sumarizačním zpracováním za určité období.

Etapa obhájení vyřešeného úkolu ve vojenském prostředí dosud málo se spojuje s vnější konfrontací vědeckoinformačního charakteru. To je dáno přiznanou (nikoli pouze deklarovanou) rolí a významem vědeckoinformační činnosti ve vojenském prostředí. Tam, kde chápou, že informace jsou alfa a omega vědeckovýzkumné činnosti, vyčleňují vědeckoinformační pracovníku jeho podíl při obhajování úkolu ať už v řadě oponentů, či mezi obhajujícími. Součástí obhajoby vyřešeného úkolu by podle našeho názoru měla být vědeckoinformační oponentura, při níž by vědeckoinformační pracovník

— zhodnotil vědeckoinformační zabezpečení úkolu,

— charakterizoval formální stránku vědeckoinformačního aparátu zprávy (bibliografie, redundantnost, členění, resumé, otřídění apod.),

— doporučil formy, způsoby a rozsah i zaměření dalšího vědeckoinformačního pracovní obhájeného úkolu a vytvořil tak vědeckoinformační předpoklady k realizaci obhájeného úkolu.

Vědeckoinformační činnost spjatá s realizací výsledků úkolu

Problematika značného počtu teoretických vyřešených, ale v praxi nerealizovaných úkolů má mnohem více aspektů, než

jenom vědeckoinformačních. Vědeckoinformační aspekty jsou však předmětem našeho článku. Můžeme je indikovat hned na počátku řešení úkolů, tj. při jejich

11) Recherche (franc.) = vyhledávání

stanovení, dále v průběhu řešení a posléze i v etapě ukončení řešení. V počáteční etapě musíme mít např. dostatek informací k tomu, aby mohl být stanoven úkol, který bude nejen reálný, ale jehož řešení vyžaduje stamotná praxe. Jinak zůstane výsledek úkolu nevyužit a založen v archivu. Takových je bohužel dost. Vlastní průběh řešení je nutné jednak informačně ovlivňovat, jednak podchyčovat stav v průběhu řešení pro vytvoření manévru silami a prostředky výzkumu, neboť nezdá se, že např. řešení některých dlouhodobých úkolů ztrácí později smysl, anebo je nutné změnit směr řešení. Řešitel se k tomu nerad přiznává, je totiž hmotně zainteresován. S pravdou se však musí vyjít na světlo a k tomu mohou dopomoci vědecké a technické informace. Předpokladem je ovšem jak úplná evidence řešených a vyřešených úkolů, tak soustavný přehled o vývoji oboru u nás, v koalici a v ostatním zahraničí.

Na ukončení úkolu by měla těsně navazovat tzv. **realizační** etapa, která umožňuje překlenout mezeru mezi opoentním řízením a uplatněním výsledků vyřešeného úkolu v praxi. V tomto smyslu je účelné v závěrech opoentní komise vytyčit tzv. realizační úkol a ustavit realizační skupinu, přičemž obojí zakotvit v rozkazu nadřízeného velitele (náčelníka). Do skupiny začlenit některé vědeckovýzkumné pracovníky-řešitele, zodpovědné funkcionáře realizujícího pracoviště (útvary, ús-

tavu nebo zařízení) a podle možností i zasvěceného vědeckoinformačního pracovníka. Z vědeckoinformačního hlediska je totiž nutné hned dělat vědeckoinformační zpracování nových poznatků a informací získaných při řešení úkolu. Zpětně vazební kanály R_1 , R_2 a R_3 usměrňují tyto informace do fondů uvedených na schématu a tam jsou tyto informace znovu vyhledávány a zařazovány ve formě rešeršních informací do realizačního procesu. Realizátorům se tím zabezpečují informace o řešení úkolu, obohacené informacemi o nových podmínkách, o způsobech uplatnění apod. Z tohoto hlediska je tento proces kombinací písemného a ústního sdělování informací. K jeho zabezpečení je nutné odpovídat na tyto otázky:

- Jaká část informací se má zpřístupnit v ústavu, v oboru nebo v odvětví?
- Jaké formy zpřístupňování budou v konkrétních podmínkách využívány?
- Které informace je nutné urychleně zveřejnit a propagovat?
- Které informace zůstanou adresními jen pro výzkum?

Možný výběr konkrétních forem pro zodpovězení prvních dvou otázek naznačuje výstup V_1 . Ke třetí otázce se vztahuje výstup V_2 . Čtvrtá otázka má řešit formu včlenění zmíněných informací do institucionálního informačního fondu, jejich zpřístupňování ve výzkumu a způsob informování vedení.

Pokusili jsme se sdělit své názory na místo a úlohu vědeckoinformačního zabezpečení při řešení vědeckého úkolu ve vojenství a objasnit přitom čtenářům možnou náplň i způsoby tohoto zabezpečení v pěti etapách. Nebylo možné a ani účelné snažit se postihnout všech aspekty vědeckoinformační činnosti, kterou je nezbytné dělat v zájmu zabezpečení vojenské koncepčně řídicí, vědeckovýzkumné a odborné činnosti. Jsme však přesvědčeni, že přes tato omezení může článek přispět k docenění významu vojenské vědeckoinformační činnosti v ČSLA. Jestliže se z tribuny XXIV. sjezdu KSSS zdůrazňuje, že „... v perspektivě musíme vytvořit celostátní automatizovaný systém shromažďování a zpracování informací“¹²⁾ znamená to i pro nás počítat v zájmu účinné koaliční spolupráce s budováním analogického partnerského celostátního systému, ve kterém bude hrát významnou úlohu mj. i podsystem shromažďování a zpracování vojenských informací včetně jeho vědeckoinformačního úseku.

12) Brežněv, L., I., Zpráva o činnosti ÚV KSSS XXIV. sjezdu KSSS. Rudé právo 1. 4. 1971, s. 3.

Problémy vojenské geografie

Jakákoliv činnost společnosti, jako neoddělitelné součásti materiálního světa, se vždy realizuje v určitém přírodním prostředí, které podmiňuje existenci společnosti. Vlivy přírodního prostředí mohou být stejně kladné, jako záporné.

Lidská společnost není ale vůči přírodě bezmocná a nesplývá s ní. Ve vztahu k ostatním jejím prvkům představuje odlišný systém sociálních vztahů a vazeb. Lidská práce člověka z přírody vyděluje, ale současně ho s ní nerozlučně spojuje. Tak jako přírodní prostředí ovlivňuje vývoj společnosti, tak zákonitosti společenského vývoje, realizované lidskou prací, působí na přírodní prostředí.

Vědou, která slouží racionálním změnám přírody společnosti a která spolupůsobí při hledání neefektivnějších cest a metod při využívání přírodních sil a bohatství v zájmu společnosti je **geografie (zeměpis)**.

Geografie jako obecná věda je definována jako „věda o rozložení a vzájemných vztazích přírodních a společenských jevů, zkoumaných podle oblastí povrchu zemského“.¹⁾ Dělíme ji na:

— **fyzickou**, která zkoumá přírodní podmínky lidské společnosti; přírodní podmínky chápe jako souhrn činitelů (podnebí, teplota, bohatství půdy, životní prostředí), které podmiňují existenci společnosti;

— **hospodářskou**, která za pomoci různých analytických věd zkoumá výrobu a sociální prostředí v různých kombinacích výrobních sil daného prostoru;

— **regionální**, která je syntézou obou předchozích odvětví a podává vědecky vyváženou charakteristiku hospodářského a přírodního prostředí dané oblasti;

— **historickou**, která zkoumá fyzický i hospodářský ráz krajiny v minulosti;

— **politickou**, která zkoumá zeměpisné podmínky vývoje státu.

V tomto oficiálně přijatém rozdělení geografie bychom tedy marně hledali **vojenskou geografii**. Ta je zpravidla zařazována (i v citovaném slovníku) jako **součást vojenské vědy**.

To je především problém pojetí, klasifikace a obsahu vojenské vědy, kterými se v tomto článku nezabývám, aniž bych tím popíral teoretický i praktický význam tohoto problému. Předmětem zájmu obecné geografie jsou vzájemné vztahy a vazby **přírodních a společenských jevů**. Jedním ze závažných jevů (stavů) současné společnosti je **válka** a především její určující prvek — ozbrojený zápas, který se rovněž odehrává v určitém geografickém prostředí a je rovněž projevem politické aktivity společnosti.

Z těchto vztahů a vazeb je zřejmé, že „mateřským“ oborem vojenské geografie je obecná geografie stejně tak, jako je tomu např. u ekonomiky, sociologie, psychologie a dalších věd. To ovšem nijak nepopírá tu skutečnost, že historický vývoj vojenské geografie je nerozlučně spjatý s vývojem vojenského umění, jehož požadavky na vojenskou geografii narůstaly tak, jak se vojenské umění pod vlivem technického rozvoje zdokonalovalo. Nakonec vojenské požadavky převážily poža-

1) Naučný slovník ČSAV, Praha 1967

dvky obecné geografie a v rámci postupující diferenciaci věd vedly k relativnímu osamostatnění a nakonec k zařazení vojenské geografie do vojenské vědy. Tak jako obecná geografie je na rozhraní přírodních a společenských věd, je vojenská geografie na rozhraní obecné geografie a vojenské vědy.

Vojenská geografie je účelovou vědeckou disciplínou, která z celého souhrnu vztahů a vazeb přírodních a společenských jevů na určité oblasti zemského povrchu, zkoumaných obecnou geografii, **soustřeďuje pozornost na ty vzájemné vztahy a vazby přírodních podmínek a společenské činnosti, které jakkoliv ovlivňují vedení ozbrojeného zápasu, jako zvláštního stavu společnosti.** „Oblastí povrchu zemského“ v které se realizuje ozbrojený zápas, je „**válčiště**“, které má dnes strategický význam a představuje prostor států a koalic, různého rozsahu i charakteru (pozemní, námořní, smíšené, mezikontinentální), jehož hranice jsou limitovány především geografickými podmínkami. **Hlavním předmětem zájmu vojenské geografie jsou konkrétní přírodní a společenské podmínky daného válčiště pro přípravu a vedení ozbrojeného zápasu.** To pak určuje její vztahy k vojenské vědě a hlavně k vojenskému umění.

Vojenská věda je v citovaném slovníku ČSAV definována jako: „...systém poznatků o objektivních zákonitostech působících ve válce, jako ozbrojeném zápase“. Nemůžeme tvrdit, že vojenská věda zvládla už beze zbytků všechny důsledky kvalitativních změn, ku kterým v ní došlo hlavně od konce 2. světové války. Svědčí o tom i dosavadní nejasnosti v pojetí obsahu pojmů „válka“ a „ozbrojený zápas“. Proto pro přesnost mluvíme o vztahu vojenské geografie především k ozbrojenému zápasu, jako kategorii obsahově jednoznačné a zajímají nás jeho požadavky na vojenskou geografii.

Teorii ozbrojeného zápasu je **teorie vojenského umění**. Jedním z důsledků kvalitativních změn v něm jsou změny v teorii i praxi **procesu rozhodování**, jehož úroveň a účinnost je kritériem efektivnosti vojenského umění. Kvalita každého operačního rozhodnutí je závislá na úrovni **informací** a z nich vyplývajících znalostí o vlastním i nepřátelském potenciálu a oboustranných možnostech a schopnos-

tech v daných podmínkách efektivně jich využít.

Úloha a místo vojenské geografie v teorii i praxi přípravy a vedení ozbrojeného zápasu vyplývá tedy z jejího podílu na procesu informování, jehož míra je limitována stupněm velení.

Vojenské umění si dlouholetou praxí vypracovalo a prakticky prověřilo obecně platné schéma požadavků operačního rozhodování na nezbytné informace. Především sovětské vojenské umění vypracovalo a v praxi poslední války prověřilo účinnou metodu práce velitelů a štábů, která je zakotvena v příslušných předpisech.

Na základě těchto zkušeností štáby dnes organizují shromažďování a vyhodnocování zpráv o:

- nepříteli,
- vlastních vojskách a sousedech,
- radiační, chemické a biologické situaci,
- terénu a hydrometeorologických podmínkách,
- ekonomickému stavu prostoru bojové činnosti,
- třídním a sociálním složením, náladách a vztazích obyvatelstva v prostoru bojové činnosti.

Jaký podíl na obsahu těchto informací přísluší vojenské geografii? Z jejího předmětu a obsahu vyplývá, že jde o souhrn informací o vojenskogeografickém charakteru zájmového prostoru. Pro tento souhrn dnes používáme název „**vojensko-geografická informace**“, a zahrnujeme do něho pro operační rozhodování nezbytné informace o:

- státním zřízení a obyvatelstvu v zájmovém prostoru,
- vojenskoekonomických poměrech prostoru válčiště,
- přírodních poměrech prostoru válčiště,
- opatřeních tzv. „operační přípravy válčiště“.

Vojensko-geografická informace má tedy v nezbytném rozsahu přinášet informace, jejímž obsahem jsou tedy vzájemné vztahy a vazby morálně politického, vojenskoekonomického a z části i vojenského potenciálu a přírodního prostředí válčiště. Operačnímu rozhodování ovšem nejde jen o pouhý popis těchto kategorií, ale

hlavně o to, do jaké míry jejich stav ve vzájemných vazbách podporuje, nebo je překážkou pro praktickou realizaci ozbrojeného boje.

Vojenskogeografická informace zdaleka nevyčerpává všechny požadavky operačního rozhodování na jeho podklady a je jen jedním z nich. Nevyčerpává sama ani obsah zkoumaných oblastí zájmu. Je vyhraněně účelovým souborem informací a z toho vyplývají pak i základní kritéria pro její posuzování. Je jedním z důležitých podkladů operačního rozhodování, jehož obsah i formy musí být podřízeny především požadavkům a praktickým potřebám podmínek práce velitelů a štábů při přípravě a vedení ozbrojeného zápa-

su. Těmto požadavkům, je-li to třeba, musí ustoupit i odborné zájmy obecné geografie.

Tvorba koncepcí pro činnost a prostředky vojenské geografie přísluší proto především teorii i praxi vojenského umění a jeho řídicím orgánům, při plném respektování metod a poznatků obecné geografie.

Z tohoto hlediska je tedy zařazování vojenské geografie do obsahu vojenské vědy zdůvodněno a prakticky jejímu dalšímu rozvoji prospěšné. Je ovšem nutné přesně vymezit předmět a obsah jejího zájmu a nezaměňovat vojenskou geografii kupř. s vojenskou topografií, či jinými odbornými disciplínami geografie.

Formy vojenskogeografické informace

Tak jako se v průběhu vývoje vojenské geografie soustavně zdokonaloval obsah jejích informací, tak se v návaznosti na rozvoj ostatních disciplín obecné geografie a celé řady dalších vědních a technických oborů vyvíjela i jejich forma.

Současná vojenská geografie používá celé řady nejrůznějších forem informací. K nejdůležitějším z nich patří:

Vojenské topografické mapy,

kteří jsou základní formou vojenskogeografické informace. Poskytují velitelům a štábům základní představu o vertikálním i horizontálním rozložení a o charakteru geografického prostředí bojové činnosti vojsk. Jsou zhotovovány v nejrůznějších měřítcích, diferencovaných podle požadavků a praktických potřeb jednotlivých stupňů velení. Mapové dílo patří k nejdůležitějším prostředkům topografického zabezpečení bojové činnosti vojsk a jeho tvorbu věnují všechny moderní armády značnou pozornost.

Žádná topografická mapa nemůže ale velitelům a štábům poskytnout vyčerpávající obraz o všech podmínkách vedení ozbrojeného boje v daném prostoru.

Proto vojenská geografie používá celé řady dalších, nadstavbových forem informací. K nim patří především:

Vojenskogeografické popisy zájmových prostorů,

kteří převážně textuální formou, vedle podrobných obecně geografických infor-

mací o přírodním prostředí prostoru, hodnotí zájmový prostor i z různých, předem určených, operačních hledisek. Takovými hledisky mohou být: průchodnost terénu vzhledem k vlastnostem a možnostem soudobé bojové techniky, vlastnosti, možnosti a kapacity komunikačního systému vzhledem k manévru, vlastnosti a překážkovost vodních toků, možnosti pozorování, ženijních prací, možné vlivy prostředí na použití ZHN a další.

Popisy bývají doprovázeny **tématickými mapami** různého obsahu, na kterých jsou na podkladě topografické mapy zvýrazněny zvolené prvky geografického prostředí, jako jsou např. ekonomické podmínky prostoru, jeho dopravní podmínky nebo jiné podmínky podle potřeb specifických činností ozbrojených sil.

Vedle topografických map a vojenskogeografických popisů zájmových prostorů, patří v současné době k běžným **formám vojenskogeografické informace**

- **pozemní a letecké snímky,**
- **různé instruktážní filmy,**
- **různé přehledy a další formy.**

V historii vojenskogeografické informace můžeme sledovat dva, zcela protichůdné požadavky na její poslání. Prvý z nich vyžadoval, aby se vojenskogeografická informace vystříhala jakýchkoli závěrů z operačního hlediska, aby přinášela jen objektivní fakta o přírodním prostředí boje a aby její závěry nijak neovlivňo-

valy velitele. Tento požadavek vedl např. Napoleona I. k tomu, že zakázal tehdejšími inženýrům-topografům vůbec používat termínu „nepřítel“. Zcela protichůdné požadavky na práci tehdejších vojenských topografů mělo např. velení bývalé rakousko-uherské armády.

Problém požadavků na vojenskogeografickou informaci není jen problémem historickým. I dnes zůstává vážným problémem volba optimálních relací mezi praktickým uplatněním obecně geografických a vojenskoodborných zájmů v jejím obsahu. Požadavky vojenského umění účelově vymezují rozsah jejich zájmů na hodnocení vlivů geografického prostředí, především na rozhodující prvky bojové činnosti vojsk, kterými jsou palba, manévr, zdravotnická a materiálně technická zabezpečení.

Do jaké míry vyhovují současné formy i obsah vojensko-geografické informace těmto požadavkům?

Základním kritériem takového posouzení musí být polní podmínky práce velitelů a štábů, které se liší od podmínek mírové přípravy velitelského sboru. Mírovým modelem polních podmínek jsou především různé druhy hlavně operačních cvičení. Shrňme-li dosavadní praktické zkušenosti z nich, můžeme zhruba konstatovat toto:

Vojenské topografické mapy mají vysokou topografickou úroveň a poskytují dobrý obraz o celkovém charakteru přírodního prostředí prostoru. Při jejich tvorbě ale zatím převládají topografické požadavky přesného znázornění povrchu v daném měřítku a nejsou v nich dostatečně zvýrazněny ty prvky geografického prostředí, které mají rozhodující význam pro vedení operací. Snahy po zvýraznění těchto prvků na podkladě základní topografické mapy vedou zpravidla k informační přesycenosti map a k obtížné orientaci v ní v časových podmínkách soudobého boje. To se týká hlavně různých tematických map.

Složitým problémem je i měřítko map. Praxe štábů již delší dobu signalizuje manipulační obtíže s velkými soulepy map, nutnými pro rozmach soudobých operací, které ztěžují globální pohled a vjem celého prostoru operace, nezbytného pro operační rozhodování hlavně vyšších stup-

ňů velení. Ideální by bylo, aby rozměr mapy nepřesahoval rozměr pracovního stolu, což je zatím prakticky neřešitelné, protože taková mapa by postrádala nezbytné detaily.

Známe perspektivní myšlenky a počáteční pokusy dospět k tzv. „**strojové mapě**“, která by možné maximum obsahu vojenskogeografické informace měla v paměti elektronického stroje, schopného bleskově vydat požadovanou informaci v textuální, či grafické formě. Výzkum v tomto směru je však na samém počátku a bude vyžadovat ještě mnoho času i splnění mnoha vědeckých, technických, ekonomických a metodických předpokladů. Vojenská topografická mapa zůstane ještě dlouho základním zdrojem informací o přírodním prostředí bojové činnosti, i když je nezbytné maximálně usilovat o její postupnou automatizaci. **Proto hlavním problémem koncepce vojenských topografických map zůstává volba jejich optimálního obsahu z hlediska potřeb vojenského umění**, protože obsah dnešních map už těmto požadavkům plně nevyhovuje.

Protože snahy „mít všechno na jedné mapě“ vedou k informační přesycenosti a k nízké efektivnosti využití takových map a protože současně narůstají speciální požadavky různých složek ozbrojených sil, narůstá i význam tematických map jedno, či víceúčelových. Ale velký počet tematických map byl by rovněž brzdou operativnosti práce štábů. Proto konkrétní řešení tohoto složitého úkolu vyžaduje především důkladnou analýzu zdůvodněných, konkrétních potřeb a zájmů jednotlivých stupňů a složek ozbrojených sil na obsah jak základních, tak tematických map.

Můžeme předpokládat, že taktické stupně velení nadále vystačí se základní vojenskou topografickou mapou. Dosavadní zkušenosti a praxe však naznačují, že pro operační stupeň velení by bylo potřebné základní topografickou mapu doplnit 2–3 tematickými mapami speciálního určení. Nejdůležitější z nich by měla být mapa, předurčená pro operační rozhodování, v jejímž obsahu by na úkor méně důležitých, obecně geografických charakteristik prostoru, byly účelně zvýrazněny ty prvky geografického prostředí, operačně vyhodnocené, které mají rozhodující význam pro realizaci bojové činnosti vojsk. Konkrétně by šlo např. o vhodné, celkové vyjádření

průchodnosti a překážkovosti prostoru v operačním měřítku, o charakteristiku komunikační sítě, kladných i záporných vlastností přírodních překážek, použitelného stavu ekonomiky prostoru, stavu speciálních opatření operační přípravy válčiště, atd.

Taková „velitelská“, či „operační“ mapa by se měla stát pracovní mapou velitelů a štábů a její obsah by měl postupně ovlivňovat i obsah základních topografických map.

Tvorba vojenského mapového díla je pracovní i ekonomicky velmi náročná a v podmínkách koaličního charakteru ozbrojeného zápasu i zákonitě podmíněná celokoaličními zájmy. Proto tvorba jeho koncepce vyžaduje velmi uvážlivý přístup podle konkrétních možností. V každém případě však rozhodující slovo k obsahu vojenských topografických map mělo by mít vojenské umění a jeho požadavky. Tendence vývoje naznačuje, že soudobé podmínky operačního rozhodování si postupně vynucují speciální úpravy obsahu dosavadních vojenských topografických map a že pro jeho potřeby upravená, účelová mapa by se postupně měla stát základní pracovní mapou vyšších stupňů velení, kterou by ostatní tematické mapy jenom doplňovaly, bez zbytečných duplicí.

Popisy zájmových prostorů v jejich současném stavu jsou hodnotným a použitelným prostředkem pro studium a mírovou přípravu velitelského sboru. Pro praktické využití v procesu vedení ozbrojeného zápasu mají řadu nevýhod. Především jsou to materiály velmi rozsáhlé se spoustou velmi podrobných údajů. Manipulace s nimi je obtížná a časově náročná.

Jejich výroba je pracná, časově i ekonomicky náročná. Při současném tempu společenského, ekonomického i technického vývoje řada údajů velmi rychle zastarává. Doplnění novými údaji je vzhledem k formě velmi obtížné až nemožné.

Popisy jsou zpravidla až přesyceny podrobnými údaji, v kterých převažují technické, nebo odborné geografické parametry objektů geografického prostředí, jejichž praktická využitelnost je omezena jen na určitý okruh speciálních činností ozbrojených sil, nebo není využívána vůbec. Při tom popisy často postrádají operační závěry, vyplývající z vyhodnocení uvedených dat. To vede k tomu, že celko-

vé informace o jednotlivých prvcích válečného potenciálu popisovaného prostoru nejsou vyváženy z hlediska jejich významu a potřeb operačního rozhodování. Např. informace o morálně politickém potenciálu prostoru jsou zpravidla velmi kusé, mají jen popisný charakter a postrádají odraz dynamiky politického vývoje.

Vcelku tedy obsah současných vojenských topografických map i popisů zájmových prostorů mají některé vlastnosti, které snižují efektivnost jejich využívání, neodpovídají již plně současným požadavkům a vyžadují tedy zkvalitnění. Patří k nim především nesoulad ve vzájemných relacích operačních a odborně geografických zájmů, který je v neprospěch konkrétních potřeb operačních. Dále je to malá diferencovanost významu jednotlivých informací a údajů, která způsobuje informační přesycenost, ve které se ztrácí pořadí významu jednotlivých prvků geografického prostředí pro vedení boje.

K problému správných relací mezi zájmy operačními a geografickými může říci rozhodné slovo jen operační umění — tedy prakticky velitelé a různé složky vyšších štábů v rámci své koncepční práce. Je tedy nutné, aby tyto orgány na základě zkušeností a praktických potřeb konkretizovaly své požadavky na jednotlivé druhy vojenskogeografické informace a určily jejich nutný obsah, pořadí naléhavosti, nezbytnou míru podrobnosti, požadovanou periodicitu informace, její nejvýhodnější formu, atd. Jen takový průzkum může umožnit vojenské geografii účelnou diferencovanost informací a výraznost jejich grafického vyjádření a zabránit neúčelné všeobšáhlosti a informační přesycenosti.

Neméně složitým problémem je i zastarávání informací. Geografické prostředí obsahuje jednak přírodní prvky, které podléhají jen dlouhodobě změnám, a prvky, které se mění častěji. Bylo by vhodné takové řešení, které pro evidenci informací o častěji se měnících prvcích využilo by reálně už existujících metod, mechanizačních a automatizačních prostředků, které se zřejmě budou rychle dále rozvíjet a v praxi vojsk zavádět. Jedině taková evidence dovolí pak jednoduchou výměnu údajů a soustavnou informaci velitelů a štábů v periodách, podle jejich konkrétních potřeb. Tento způsob by nejen po-

mohl překlenout současné disproporce, které zřejmě ještě delší dobu potrvají, ale měl by být současně prvním krokem k postupné mechanizaci a automatizaci třídění, evidence, vyhodnocování a výdeje vojenskogeografické informace, jejíž nezbytnost vyplývá z vývojových tendencí. To ovšem vyžaduje napřed vytvořit ucelenou koncepci tohoto procesu.

Nebylo cílem článku nadhozené náměty podrobněji rozebírat. Má být jen impulsem k zamyšlení nad tím, že změny, ku kterým došlo ve vojenském umění, si zákonitě vynucují i změny v metodách a prostředcích těch pomocných vědeckých disciplín, které mu slouží.

Vojenská geografie patří k těm disciplínám, jejichž význam pro realizaci teoretických zásad vojenského umění soustavně narůstá a kterým všechny profilové armády věnují v poslední době zvýšenou pozornost.

Základním předpokladem dalšího rozvoje vojenské geografie je rozvoj její teorie. V tomto směru existuje však zatím celá řada obsahových i terminologických nejasností, které jsou důkazem toho, že vojenská geografie nemá dosud uspokojivě vypracovanou svoji teorii. Svědčí o tom např. ta skutečnost, že vojenská geografie bývá zaměňována s vojenskou topografií, ačkoli v jejich obsahu i předmětu zájmu

jsou podstatné rozdíly. Zatímco vojenská topografie je v podstatě místopisem krajiny (prostoru bojové činnosti vojsk), tedy popisem charakteru a rozložení jejích prvků, vojenská geografie především zkoumá vazby a vztahy jimi vytvořených podmínek ke společenské činnosti (vedení ozbrojeného zápasu) v popisovaném prostoru. Vojenská topografie tedy popisuje (graficky znázorňuje) objektivní stav prostoru a vojenská geografie jej hodnotí ve vztahu ke společenské činnosti.

Nedoceňování těchto faktů by mohlo vést k celkovému nedoceňování významu vojenské geografie pro vojenské umění a k podcenění jeho přímé účasti na vývoji forem a obsahu vojenskogeografické informace, především rozvoje mapového díla. Koncepce vývoje vojenské geografie není ani zdaleka záležitostí jen vojenské topografické služby, ale je neoddelitelnou součástí zájmů a povinností vojenského umění, které musí svými požadavky na kvalitu, obsah i formy vojenskogeografické informace její vývoj přímo určovat. Principy a zásady vojenské geografie, pojetí významu vojenskogeografické informace, jejího obsahu i forem se pod vlivem vědeckotechnické revoluce mění a bude měnit, a proto se stává jednou z velmi důležitých složek přípravy velitelského sboru, zejména vyšších stupňů velení.

Plukovník gšt. ing. Miroslav R y b á k

ÚTOČNÁ OPERACE zahájená bez použití

Vláda i vedoucí vojenští činitelé USA jsou si vědomi ohromných úspěchů Sovětského svazu zejména v rozvoji raketových jaderných zbraní strategického určení a jejich mohutných ničivých účinků. Jsou si vědomi té skutečnosti, že v případě rozpoutání jaderné války i jejich země by byla vystavena mohutným ničivým jaderným úderům. To bylo důvodem toho, že změnili své názory na možný charakter a způsoby války proti socialistickým zemím.

Současná vojenská doktrína USA i NATO — „strategie pružné reakce“ — kromě jaderné války předpokládá možnost řešení politicko-vojenských cílů s použitím jenom klasických prostředků ničení i v omezené válce v Evropě.

Sovětská vojenská strategie se řídí leninskými zásadami a opírá se o marxisticko-leninskou metodologii. Předpokládá, že v závislosti na politické situaci a používaných zbraních světová válka ve své podstatě může být jaderná i bezjaderná. Může být zahájena a po určitou dobu vedena jenom s použitím klasických prostředků ničení a v jejím průběhu může dojít k přechodu k použití jaderných zbraní.

Je zřejmé, že v bezjaderné etapě války můžeme dosáhnout jen omezených cílů. Výsledky bojové činnosti v této etapě mohou však mít velký vliv na další průběh války. Čím hlouběji proniknou naše vojska na území nepřítelů, čím více zničí jeho jaderných prostředků, letectva i pozemních vojsk, tím příznivější podmínky vytvoří pro činnost našich svazů (svazků) při přechodu k použití jaderných zbraní. Aktivní a rozhodná činnost pozemních vojsk a letectva může vést k úplnému narušení mobilizačních opatření nepřítelů, může zabránit aktivaci jaderných minových zátarasů, popřípadě některé státy nepřátelské koalice vyřadit z války.

Názory pravděpodobného nepřítele na vedení bojové činnosti s použitím klasických prostředků ničení s následujícím přechodem k použití jaderných zbraní

Bojová činnost pozemních vojsk se zahájením války může mít různý charakter. V závislosti na situaci, vojska mohou vést obrannou nebo útočnou činnost, v jejichž průběhu mohou vznikat střetná sražení a boje. Nehledě na to, že při cvičeních na evropském válečném poli v počátečním období války procvičují štáby a vojska NATO především obrannou činnost. **Základním a hlavním způsobem bojové činnosti NATO zůstává útok.** Nepřítel předpokládá vést útok s cílem ovládnout zájmové prostory na území států Varšavské smlouvy. Před přechodem k útočné činnosti pravděpodobně dojde k přeskupení vojsk NATO k zesílení prvního operačního sledu zálohami a svazky, mobilizovanými a nově vytvářenými na válečném poli.

Přechod k obraně předpokládá nepřítel v případě, že protivník předejde vojska NATO v úderech a včasném rozvinutí útočné činnosti, a že vznikne nevýhodný poměr sil. Systém obrany vojsk NATO se člení v podstatě do tří prvků:

- zabezpečovací prostor;
- přední obranný prostor;
- prostory rozmístění druhých sledů a záloh.

Příprava, obsazení a obrana zabezpečovacího a předního obranného prostoru je záležitostí armádních sborů a divizí prvního sledu. Systém obrany skupiny armád a polní armády se skládá z obranných pásem armádních sborů prvního sledu a z prostorů rozmístění druhých sledů a záloh armád a skupiny armád.

Hloubka zabezpečovacího pásma (pásma příkrytí státní hranice) může dosahovat 15 až 50 km i více. Přední okraj tohoto pásma zpravidla prochází podél státní hranice a na některých směrech může být i ve větší vzdálenosti od ní.

První pásmo obrany je bezprostředně za zabezpečovacím pásmem obrany (pásmem příkrytí hranice), zpravidla v terénu výhodném pro zaujetí obrany. Podle zkušeností z některých posledních cvičení vojsk NATO přední okraj probíhal v hloubce 25 až 70 km od státní hranice. První pásmo obrany zaujímají hlavní síly bránících se vojsk a jeho hloubka může dosahovat 30 km.

Vedení obranné činnosti s použitím klasických zbraní bude mít řadu zvláštností. Dává-li nepřítel v podmínkách vedení války s použitím jaderných zbraní přednost mobilní obraně, založené především na použití jaderných zbraní a vysokých manévrovacích schopností vojsk především k protiúderům a protiztečím, pak při vedení obrany s použitím klasických zbraní často používá jen pozici obranu založenou na úporném držení výhodných obranných čar. V takovém případě však obrana zpravidla nebude souvislá a předem připravená. Bude mít převážně ohniskový charakter a bojové sestavy vojsk budou rozptýleny podél fronty i do hloubky. Široce bude používat tanky zakopané v zemi, protitankové prostředky a zátarasý všeho druhu.

Při rozboru názorů velení NATO na vedení bezjaderné války zdůrazňují, že nepřítel **ve snaze dosáhnout svých agresivních cílů může v kterýkoli okamžik přejít k použití jaderných zbraní.**

Při přechodu k použití jaderných zbraní může nepřítel v některém případě použít z počátku jen taktických jaderných prostředků, v jiných případech může přejít k okamžitému hromadnému jadernému úderu. Tento druhý způsob je pravděpodobnější, neboť odpovídá cílům použití jaderných zbraní — způsobit

rozhodující porážku vojskům protivníka a změnit poměr sil a prostředků ve svůj prospěch.

Při hodnocení možností nepřítele ještě předpokládám, že k zahájení války bez použití jaderných zbraní bude zřejmě nepřítel potřebovat určitý čas k uskutečnění mobilizačních opatření k zesílení mírového počtu svých vojsk. Předpoklad je, že za takovýchto podmínek před zahájením války bude existovat období zvýšeného napětí. Důkazem toho jsou i zkušenosti z příprav fašistického Německa před napadením Polska (1939) a Sovětského svazu (1941).

Zvláštnosti frontové armádní útočné operace zahájené bez použití jaderných zbraní s následujícím přechodem k jejich využití.

Útočná operace vedená klasickými prostředky ničení, v jejímž průběhu dojde k použití jaderných zbraní, je charakterizována celou řadou zvláštností. Tyto zvláštnosti spočívají především v tom, že hlavní úlohu při zahájení ničení protistojících sil nepřítele mají svazky (fronty a armády) pozemních vojsk, neboť raketové vojsko nebude použito a možnosti dálkového letectva při ničení objektů nepřítele v hloubce jeho sestavy jsou omezeny.

Hlavními palebnými prostředky bude dělostřelectvo, tanky a letectvo. Zákonitě vzniká **nutnost značného soustředování těchto sil a prostředků na směrech úderů vojsk**. Například k tomu, aby armáda mohla uskutečnit průlom obrany nepřítele na úseku 8 km fronty musí přisunout do 480—560 hlavní a dosáhnout tak střední požadované hustoty okolo 60—70 hlavní na 1 km průlomu. Zdůrazňuji, že jde o soustředění paleb dělostřelectva, tanků a úderů letectva k ničení odporů nepřítele ve stanoveném úseku průlomu.

Úplné porážky nepřítele můžeme dosáhnout jen při rozhodném soustředění úsilí vojsk, sil a prostředků na vybraných směrech úderů frontu i armád. Z toho vyplývá i další zvláštnost takovéto operace, tj. vytváření **silných uskupení vojsk** na rozhodujících směrech, schopných rozbít nepřítele ve střetném sražení (boji), prolomit obranná pásma a rozhodně pronikat do hloubky sestavy nepřítele.

V útočné operaci frontu bez použití jaderných zbraní vystupuje do popředí **úloha frontového letectva**. Ve skutečnosti frontové letectvo je nejmohutnějším prostředkem ničení raketových prostředků, taktického letectva, operačních záloh a míst velení nepřítele. Možnosti letecké armády i při maximálním úsilí v prvé dva dny operace budou však omezeny, neboť letecká armáda bude plnit úkoly v rámci letecké operace, vedené s cílem způsobit rozhodující porážku letectvu na válčišti.

Všechny tyto skutečnosti mají vliv na **způsoby ničení nepřítele**. Je zřejmé, že současně ničit nepřítele do celé hloubky jeho operačního učenění nebude možné. Proto ničení nepřátelských uskupení bude postupné, v závislosti na pronikání svazků do hloubky operačního učenění nepřítele.

Základním způsobem vedení útočné operace budou sladěné údery dělostřelectva, letectva a rozhodný útok vojsk do hloubky i do stran nepřátelských uskupení s cílem jejich rozdrobení, obklíčení a zničení po částech. Z toho vyplývá, že k dosažení úspěchu v operaci má zvláštní význam těsná součinnost utočících jednotlivých uskupení vojsk mezi sebou, se sousedy a letectvem.

Charakteristickou zvláštností útočné operace bude i to, že vojska budou přinucena vést bojovou činnost v podmínkách nebezpečí použití jaderných zbraní. To vyžaduje přijmout příslušná opatření při plánování a vedení bojové činnosti.

Příprava útočné operace

Příprava útočné operace s použitím klasických prostředků ničení obsahuje tatáž opatření jako při přípravě této operace s použitím jaderných zbraní. Zahnuje: přijetí rozhodnutí a zpracování plánu operace, stanovení úkolů vojskům a jejich přípravu k bojové činnosti v různých podmínkách zahájení války, přípravu výchozího položení, nahromadění materiálních prostředků, organizaci stranickopolitické práce, organizaci všech druhů zabezpečení, velení vojskům a udržení vysoké bojové pohotovosti vojsk ke splnění stanovených úkolů. Na obsah a pořadí jejich plnění bude mít velký vliv situace, která vznikne v době přijetí rozhodnutí a plánování operace.

Obsah a hloubka úkolů frontu i armád v útočné operaci bez použití jaderných zbraní budou stejné, jako v podmínkách jejich použití. Tempo útoku vojsk a doba splnění stanovených úkolů budou však odlišné. Vzhledem k tomu příprava operace bude mít některé zvláštnosti.

Při přípravě rozhodnutí velitele frontu určujeme nejen pořadí a způsoby ničení nepřítele klasickými zbraněmi, ale zavčas přijímáme i opatření, která zabezpečují rychlý přechod k vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní. Proto zvlášť důležitý význam má výběr a určení směru hlavního i druhých úderů, způsobů ničení nepřátelských uskupení, stanovení operačního učlenění vojsk frontu, volba prostorů nebo čar zasazení druhých sledů.

V operaci zahájené bez použití jaderných zbraní je výhodné vést směr hlavního úderu na nejslabší místo operačního učlenění nepřítele s cílem dosáhnout zničení především toho uskupení nepřítele, na němž je závislá pevnost jeho obrany. Na základě získaných zkušeností z válečných her můžeme učinit závěr, že front v útočné operaci bez použití jaderných zbraní bude provádět dva údery a armáda nejčastěji jen jeden, i když v podmínkách použití jaderných zbraní jich může být více.

Operační učlenění vojsk frontu musí zabezpečovat vytvoření silných úderných vojsk na určitou dobu, dosažení rozhodné převahy v silách a prostředcích nad nepřítelem na určených směrech. Musí zabezpečit rychlé narůstání úsilí, tempa útoku a rozhodné pronikání do hlubokého týlu nepřítele, zachycení z chodu důležitých prostorů a objektů. Přitom úderná uskupení vojsk vytváříme tak, aby se nestala výhodným cílem jaderných úderů nepřítele v případě přechodu k jejich použití. Úderná uskupení vlastních vojsk spolehlivě bráníme před údery vzdušného nepřítele.

Při přípravě útočné operace, která může být zahájena s použitím i bez použití jaderných zbraní, vzrůstá význam **organizace součinnosti**.

Velmi podrobně musí štáby zpracovat a sladit způsoby možného odrazení nepřítele proniknuvšího na naše území, první jaderný úder frontu, útočnou činnost vojsk k využití účinků prvního jaderného úderu strategických jaderných sil a sil frontu a způsob plnění úkolů bez použití jaderných zbraní.

Provedení útočné operace bez použití jaderných zbraní je nutné na první den operace velmi podrobně časově i prostorově sladit:

- odrazení prvního hromadného úderu letectva nepřítele,
- přelet vlastního letectva a přechod státní hranice vojsky,
- způsoby překonání zón PVO nepřítele letectvem a zničení vojsk nepřítele vyčleněných k překrytí státní hranice prvosledovými svazky armád,
- způsob vyjití vlastních vojsk k prvnímu obrannému pásmu nepřítele, jeho palebné umlčení a činnost hlavních sil prvosledových divizí při průlomu obranného pásma nepřítele.

Na další dny útočné operace pozornost při organizaci součinnosti zaměřuje se především na sladění činnosti vojsk k ničení jednotlivých uskupení protivníckých sil nepřítele. S menší podrobností řeší se otázky součinnosti do splnění bližšího úkolu a orientačně do splnění úkolu armád prvního sledu.

K odražení možné agrese nepřítele front a armády předem vytvářejí vhodné uskupení vojsk **ve výchozím položení**.

Nutnost přípravy výchozího položení vojsk je odůvodněna:

— vysokým stupněm pohotovosti prostředků jaderného napadení a silných uskupení vojsk nepřítele na válčišti;

— možností nenadálého úderu a nebezpečím proniknutí nepřítele na naše území.

Výchozí položení budou vojska frontu připravovat a zaujímat zpravidla v období zvýšeného politického napětí, jestliže takovéto období před zahájením války vznikne.

Ve své podstatě půjde o to, aby vojska frontu (armád), do doby zahájení útočné operace ženijně připravila a zaujala na našem území takovou sestavu, která by umožňovala odrazit nenadále napadení nepřítele, maximálně snížit účinky jaderných úderů nepřítele na naše vojska, uskutečnit jaderný úder v případě varianty jaderné války a vytvořit potřebné úderné uskupení k vedení rozhodné útočné činnosti.

V případě proniknutí nepřítele na naše území sestava vojsk frontu (armád) ve výchozím položení musí zabezpečovat zastavení a úplné zničení úderného uskupení nepřítele. K tomu účelu vojska budují obranná postavení a pásma s ženijními zátarasy, připravují protizteče apod.

Z těchto hledisek těžiště přípravy výchozího položení spočívá v ženijní přípravě terénu v příslušném pásmu armády a frontu s cílem maximálně využít ochranných vlastností terénu.

Na pravděpodobných směrech možných úderů nepřítele je účelné budovat v plném rozsahu hluboce členěnou obranu. Divize prvního sledu budují a zaujímají první pásmo obrany s předním okrajem 20—40 km od státní hranice. Touto vzdáleností se vylučuje možnost zničení vojsk palbou dělostřelectva a snižují se možnosti použití taktických jaderných prostředků nepřítele.

Před prvním pásmem obrany budují se obranná postavení pro útvary a jednotky bojového zabezpečení, které spolu se ženijními překážkami vytvářejí zabezpečovací pásmo k překrytí státní hranice, s předním okrajem 3—5 km od státní hranice. V tomto pásmu připravují se palebná postavení pro dělostřelectvo a oddíly taktických raket.

Divize druhého sledu zaujímají prostory vhodné pro vytvoření druhého pásma obrany ve vzdálenosti 50—70 km od předního kraje prvního pásma obrany. Druhosledové armádě i zálohám frontu určují prostory soustředění a pásma, v kterých odpovídají za udržení pořádku, ničení výsadek a diverzantů.

Pro raketové vojsko, vojsko PVO připravují se ve výchozím položení hlavní a záložní palebná postavení, pro letectvo skrytá letiště. Budují se místa velení.

Kromě toho v celém pásmu frontu ve výchozím položení připravují se komunikace pro přechod vojsk do rozhodného útoku, čáry rozvinutí k protiztečím, protiúderům, pásma ženijních zátarasů, jakož i klamné prostory rozmístění vojsk a míst velení.

Vybudované výchozí položení v tomto rozsahu zabezpečuje:

- efektivní použití všech sil a prostředků frontu,
- účinnou ochranu proti ZHN, aktivní vedení PVO,

- silnou protitankovou obranu na možných tankových směrech,
- plné využití manévrovacích možností vlastních vojsk jak při přechodu do útoku, tak i při vedení obranného boje, nepřetržitou součinnost a pevné velení.

Stupeň připravenosti výchozího položení bude záviset především na délce trvání období zvýšeného politického napětí, to znamená na době, která bude k dispozici na jeho vybudování. Vezmeme-li v úvahu, že výchozí položení se bude připravovat skrytě, převážně v noci, potom podle operačních propočtů jsou vojska frontu schopna toto výchozí položení v plném rozsahu vybudovat za 8—12 dnů. Velký význam v tomto směru má stupeň připravenosti vlastního území již v mírových podmínkách.

Vojska frontu jsou schopna zaujmout vybudované výchozí položení přibližně v průběhu dvou nocí.

Ničení nepřítele v zabezpečovacím pásmu bez použití jaderných zbraní

Vojska frontu mohou přejít k útočné činnosti z posádek, z prostorů rozptýlení po bojovém poplachu, nebo z výchozího položení. Nejvýhodnějším způsobem přechodu vojsk k útočné činnosti v podmínkách použití jen klasických prostředků ničení je z připravených ženíjně vybudovaných prostorů ve výchozím položení, ve kterých se vojska včas předem rozvinula v potřebné sestavě.

Výhodným způsobem přechodu vojsk do útoku je přechod státní hranice prvosledovými svazky současně s údery letectva. Na některých směrech může být v případě nutnosti i palebná příprava. Při ničení nepřítele v zabezpečovacím pásmu se zahájením útoku na jedněch směrech mohou vzniknout střetná sražení s nepřítelem a na jiných směrech vojska frontu budou prolamovat nepřátelskou obranu. Není vyloučeno, že na některém směru, kde se podařilo nepříteli dosáhnout převahy sil a prostředků, nepřítel skuteční mohutný úder a část vojsk frontu (armády) bude dočasně donucena přejít do obrany.

Nejvýhodnějším způsobem nepřítele ve střetném sražení je předstihující palebný úder a nenadálý rozhodný úder především tankových divizí do boků hlavních sil nepřítele, a to ještě do doby, dokud tyto síly nepřítele nebudou rozvinuty. Přitom část sil nepřítel poutá čelně.

Na těch směrech, kde naše svazky budou nuceny dočasně přejít do obrany s cílem nedopustit proniknutí nepřátelských uskupení do hloubky na naše území, je třeba nepříteli způsobit vážné ztráty palbou všech zbraní a tím vytvořit výhodné podmínky k přechodu k aktivní činnosti.

Velký význam při ničení nepřítele bez použití jaderných zbraní má rozhodná činnost vojsk. Vysoká tempa útoků vždy byly charakteristickými ukazateli úspěšného vedení útočné operace. V letech Velké vlastenecké války vojska dosahovala 20—25 km a v některých operacích 30—40 km za den. V souběžných podmínkách možností vojsk ještě více vzrostly. Mohou dosahovat, jak uvádí i polní řád, při průlomu nepřátelské obrany 25—30 km a při rozvíjení úspěchu v hloubce nepřátelské obrany do 50 km za den. K dosažení vysokého tempa útoku musí vojska využívat mezer v sestavě nepřítele. Směle pronikat do hloubky jeho sestavy, vycházet do boků a do týlu jeho svazků a obcházet uzly odporů.

S přechodem k útočné činnosti je třeba zvláštní pozornost věnovat vyhledávání a ničení prostředků jaderného napadení nepřítele. Ke splnění tohoto úkolu především se využívá frontové letectvo, dělostřelectvo, speciální tanko-

vé odřady i vzdušné výsadky. Průlom obranných čar se uskutečňuje především z chodu, s širokým využitím mezer v bojových sestavách nepřítele.

Důležité je nedopustit odchod vojsk nepřítele na připravené obranné čáry a nedat mu možnost organizovat systém palby. Nepodaří-li se vojskům proložit obranu nepřítele z chodu, průlom obrany organizují s krátkou přípravou a uskutečňují jej na základě přesného průzkumu palebného systému nepřítele po mohutné palebné přípravě.

Hlavní úsilí vzdušného i pozemního průzkumu musí být zaměřeno nejen na zjištění prostředků jaderného napadení, sestavy vojsk letectva a prostředků PVO nepřítele, ale i na **zjištění předpokládané činnosti nepřítele především z hlediska možného použití zbraní hromadného ničení**. Objekty, které mají být ničeny jadernými údery, musí být neustále pod stálým průzkumným dozorem. Úsilí prostředků protiradioelektronické činnosti je nutné usměrňovat především k narušení radiotechnického systému velení letectva a PVO nepřítele, k narušení velitelských sítí armádních sborů nepřítele, které působí na směr hlavního úderu frontu (armády).

Přechod vojsk frontu k použití jaderných zbraní a rozvíjení úspěchu

S přechodem k použití jaderných zbraní začíná kvalitativně nová etapa v průběhu frontové operace. Obě bojující strany se budou snažit změnit situaci ve svůj prospěch a způsobit rozhodující porážku nepříтели. K dosažení úspěchu při přechodu k použití jaderných zbraní bude mít zvláštní význam včasné zjištění **bezprostřední přípravy** nepřítele k jadernému napadení. I když nepřítel se bude snažit všemi způsoby utajit tuto přípravu, bude nucen uskutečňovat celou řadu opatření, na základě kterých je možné vyhodnotit jeho zámysl. Takovými příznaky mohou být: přeprava na letiště a zavěšování jaderných pum u letounů, přesun z vyčkávacích do palebných postavení operačně taktických raket a bezpilotních prostředků MACE, přeskupování vojsk v dotyku, zvýšená činnost meteorologické služby a další.

Organizace a provedení prvního jaderného úderu v průběhu útočné operace frontu se zásadním způsobem liší od úderu se zahájením války. Vojska obou stran budou rozvinuta a větší část z nich bude vystavena účinkům jaderných zbraní. Značné ztráty v této době mohou být způsobeny i prostředky jaderného napadení. V těchto podmínkách je třeba zodpovědně přistupovat k určení objektů nepřítele, k výběru palebného prostředku i potřebné kilotonáže pro ničení určených objektů.

Složitost, rychlé změny v situaci a hluboké vklinění vojsk zřejmě vždy nemožní, aby velení frontu mohlo určit objekty nepřítele pro všechny palebné prostředky, zúčastňujících se prvního jaderného úderu. Často bude nutné, aby velitelé armád a mnohdy i velitelé divízi sami řešili výběr objektů a cílů pro své raketové prostředky, na základě konkrétní situace svých vojsk a stanovených bojových úkolů. V každém případě tyto údery musí být ale sladěny s údery frontu i armád. Zkušenosti z válečných her ukazují, že je výhodné, aby velení frontu plánovalo jaderné údery k ničení operačně taktických prostředků nepřítele, jeho druhých sledů, záloh, prostředků PVO a míst velení. Přitom respektuje stanovenou čáru, od níž plánují údery strategické jaderné síly. Ničení taktických prostředků jaderného napadení nepřítele a taktéž jeho provedlových vojsk je výhodné ponechat na rozhodnutí velitelů armád a divízi.

Před zahájením prvního jaderného úderu vojska uskutečňují všechna opatření z hlediska ochrany vojsk (OPZHN). Zvláštní pozornost soustřeďují na bojové sestavy, zejména na těch směrech, kde byla vytvářena rozhodující převaha v silách i prostředcích nad nepřítelem. Rovněž je nutné **upřesnit úkoly vojskům** včetně otázek součinnosti s cílem usměrnit činnost vojsk na rychlé využití výsledků vlastních jaderných úderů.

V důsledku jaderných úderů na obou stranách situace na frontě se podstatně změní. Na obou stranách vzniknou mnohá zničení, závaly, požáry, mohou vzniknout pásma radioaktivního zamoření a v případě zničení přehrad může dojít k zatopení rozsáhlých oblastí. Některá uskupení nepřítele mohou být značně oslabena, anebo mohou plně ztratit svoji bojeschopnost. Zřejmě se však nepodaří ani nám vyhnout se velkým ztrátám způsobeným jadernými údery nepřítele. Za takovéto situace štáb fronty (armády) organizuje a uskutečňuje opatření k likvidaci následků jaderných úderů, v první řadě k obnově narušeného velení a bojeschopnosti vojsk. Především bude získávat údaje o stavu podřízených vojsk, o radiační situaci a stanoví rozsah ztrát i pohotovost svazků k plnění bojových úkolů. Ke zjištění těchto nutných údajů, podle zkušeností z válečných her, štáb frontu bude potřebovat okolo 8 hodin (i více), štáb armády okolo 5 až 6 hodin.

Po prvním jaderném úderu všechna vojska frontu na všech směrech nebudou moci současně obnovit útočnou činnost. Některé divize mohou zahájit útok za několik hodin po jaderných úderech, jiné budou však donuceny v důsledku velkých ztrát vytvářet smíšené oddáry a teprve pak budou schopny přejít do útoku; některé divize bude nutné vyvést do nových prostorů, přeorganizovat je, doplnit osobami a technikou. Po prvním jaderném úderu nemůže však v žádném případě dojít k přerušení bojové činnosti vojsk. Vojska pokračují jednotlivými nebo skupinovými jadernými údery v ničení nově zjištěných důležitých a dosud bojeschopných cílů nepřítele.

V některých případech bude třeba, aby štáby včas upřesnily plány útočné operace, úkoly armádám a svazkům na základě vzniklé konkrétní situace po prvním jaderném úderu. Především musí včas vydat nařízení a usměrnit činnost vojsk k využití výsledků vlastních jaderných úderů a k zastavení pronikajících úderných uskupení nepřítele, které si zachovaly svoji bojeschopnost. K tomu v nejnutnější míře organizují součinnost. Souběžně s tím štáby řídí opatření k likvidaci následků zbraní hromadného ničení.

Všechny tyto úkoly všech stupňů plní v krátkých časových normách, což bude bezesporu vyžadovat vynaložení ohromného úsilí.

* * *

V tomto článku jsem rozvedl jen nejdůležitější otázky této široké problematiky. Chtěl jsem zdůraznit především celou řadu zvláštností v útočné operaci vedené klasickými prostředky ničení, ve srovnání s operacemi v jaderné válce.

V průběhu vedení útočné operace bez použití jaderných zbraní budou vojska ničit silného a technicky dobře vyzbrojeného nepřítele.

Samotný přechod vojsk frontu k použití jaderných zbraní bude nejdůležitějším a nejodpovědnějším okamžikem celé operace. Bude to vyžadovat nepřetržitě sledovat přípravy nepřítele, udržovat ve stále pohotovosti prostředky jaderného napadení a včas upřesnit úkoly k využití vlastních jaderných úderů.

ORGANIZACE A PLÁNOVÁNÍ

použití padákových výsadků

Téměř všechny dosud zveřejněné publikace o padákových výsadcích věnovaly hlavní pozornost problematice a zvláštnostem bojové činnosti, ale opomíjely oblast velení, řízení a způsob úkolování.

Ve svém článku chci proto položit důraz na

- způsob velení a řízení výsadku nadřízeného štábu,
- systém úkolování v přípravném období.

Chci ukázat na variantu, která je pro současné podmínky účelná, hospodárná a lze ji rychle zavést. Vycházím přitom ze zkušeností při různých formách přípravy velitelů, bojových taktických cvičení a z analýzy ustanovení Oper-1-1 a Oper-2-1. Chci přispět k názorové jednotě na optimální variantu řízení padákového výsadku u velitelů, štábů armád a vyšších svazů, kteří bojovou činnost výsadku plánují a zabezpečují.

Vím, že jakákoliv změna, která se bude realizovat v co nejkratší době, je důležitá pro padákové jednotky. To je třeba vzít v úvahu při posuzování a rozhodování na jednotlivých stupních velení naší armády.

Způsob velení a řízení padákového výsadku

Tato problematika zasluhuje plným právem zvýšenou pozornost zejména proto, že v jednotlivých ustanoveních předpisů Oper-1-1, hlava 5 a Oper-2-1, strana 51—61 dochází k určitým odlišnostem se skutečnými možnostmi a praxí. Z těchto hledisek přistupuji k posuzování pozitivních i negativních jevů v této oblasti jako celku.

V našich podmínkách nepůjde o rozsáhlé přípravy ani plánování vzdušné výsadkové operace k řešení operačně strategických úkolů v hlubokém týlu

protivníka. Zpravidla půjde o použití padákových výsadků v rámci útočné operace armády, i když nemůžeme vyloučit případ, kdy padákový výsadek může plnit rozhodující úkoly ve prospěch frontu. Pak padákový výsadek bude vysazen na mnohem větší vzdálenost, což vyžaduje dopravit do týlu nepřítele maximum sil a prostředků **jedním** koloběhem.

K vytvoření reálných podmínek k tomu, aby výsadek udržel ovládnutý prostor do příchodu vlastních pozemních vojsk, je nutné jej doplňovat dalšími sledy s využitím koloběhů dopravního výsadkového letectva.

Vzhledem k celé řadě nutných požadavků, které padákový výsadek v síle pluku (brigády) pro svou existenci potřebuje, je jeho bojové použití k plnění ve frontovém rámci málo rentabilní. Je to ovlivněno též potřebou dopravního výsadkového letectva a skutečnými možnostmi, které ovlivňují přepravní kapacitu důležité bojové techniky a tím i schopnost vést úspěšně boj po určité době. Zde dochází k jednoúčelovému použití dopravního letectva, což je málo efektivní.

Z toho nechci vyvozovat závěry o nevýhodnosti tohoto druhu vojska.

V poslední době dochází k maximálnímu využití vzdušných výsadků (padákových a vrtulníkových) s různou organizační obměnou současné struktury ve prospěch prvosledových divízi přímo v taktické hloubce. Jde o početně slabší vzdušný výsadek, který působí na velkém prostoru, nebo i v samostatných skupinách.

Tyto zásady procvičujeme za podmínek, kdy vzdušný výsadek je podřízen jedné z armád od samého počátku plánování, nebo přichází v její podřízenost v průběhu boje (operace) podle vývoje skutečné situace. I při použití výsadku u jedné armády, zůstává i nadále **pouze** frontovým prostředkem. Front má totiž mnohem větší možnosti k zabezpečení a realizaci **nejnutnějších** požadavků výsadku, včetně plánování a leteckého zabezpečení.

I když jsme doposud docenili skutečně naše možnosti padákového výsadku při úkolování, velení a bezprostředního řízení, nedošlo k potřebným kvalitativním změnám. Víme, že splánování bojového použití vzdušného výsadku při přípravě útočné operace vyžaduje celou řadu údajů nejen do rozkazu velitele armády, ale i do plánu vysazení, plánované tabulky vysazení, bojového rozkazu a plánu týlového zabezpečení, včetně týlového rozkazu. Kromě toho je třeba organizovat operační součinnost na celé období s ostatními prostředky a silami, které se přímo nebo nepřímo podílejí na zabezpečení vysazení a bojové činnosti padákového výsadku.

Obdobně jako na tvorbě rozkazu se podílí vševojskový štáb v úzké pracovní součinnosti s náčelníky druhů vojsk, tak i hlavním a součinnostním orgánem pro plánování a řízení bojové činnosti padákového a vrtulníkového výsadku by měl být štáb výsadkového vojska, nebo na štábu svazu výsadková skupina.

V současných předpisech Oper-1-1, Vys-1-1 a Vševojsk-1-1 se uvádí, že některé úkoly plní nadřízený štáb výsadkového vojska. V našem případě nadřízený štáb výsadkového pluku. V závislosti na tom jsou v těchto předpisech i stanoveny předpokládané úkoly pro vzdušný výsadek. Ve skutečnosti však ve štábu vyššího svazu není **výsadková skupina**, která by pracovala společně jako jeden odborný tým.

V praxi dochází pak často k tomu, že odpovědnost za zpracování celého plánu a to ještě ve zkrácené době se buď přesune na jednotlivce, nebo přímo na část štábu výsadkového pluku.

V tomto případě nemůžeme paušálně přenášet dřívější zkušenosti od výsadkové brigády. Tam početní stav štábu vytvářel vhodné podmínky pro souběžné plánování i za předpokladu vyčlenění operační skupiny pro plánování na stupni armády.

Dnes tento způsob by prodlužoval dosažení doby pohotovosti u výsadkového pluku o 14–20 hodin. Za nepříznivých povětrnostních odletových podmínek, kdy by byl nutný přesun na VS armády dopravním prostředkem, počty hodin by se podstatně zvýšily. Pro představu uvedu rozpočet hodin. Přesun na VS 4–8 hodin, vyhodnocení získaných informací 1 hodina, účast na vyhlášení rozhodnutí velitele armády 2–4 hodiny, příprava vlastního rozhodnutí 2 hodiny, potřebné dohovory s odbornými náčelníky na stupni armády 1–3 hodiny a účast na organizaci součinnosti 2–4 hodiny.

Po návratu na vlastní VS by velitel a štáb zahájil tedy vlastní plánování bojové činnosti padákového výsadku za 16–18 hodin. Přitom tento případ ani zdaleka nepostihuje dopad rozdílnosti mezi ustanovením předpisů a skutečnými možnostmi.

Tím, že není vytvořena u vševojskových svazů výsadková skupina, je porušen hlavní požadavek racionalizace velení — přísné centralizace, která u specifických útvarů má plné oprávnění. A to je u padákových výsadků bezprostředně.

Speciální problémy, které tím vznikají, často nikdo neřeší, neboť nepatří do rozsahu funkčních povinností skupiny, oddělení nebo správy.

Tato decentralizace nemůže zlepšit velení a řízení padákového výsadku, což se bezprostředně odráží nejen při plánování v přípravném období, ale i při zabezpečování úkolů běžného života útvaru v době míru.

Má-li nadřízený štáb zabezpečit velení a řízení padákového výsadku v plném rozsahu podle požadavků platných bojových řádů a předpisů, musí zákonitě dojít k dílčím změnám v současném pojetí těchto otázek. Nutné úpravy si nemusí vyžádat zvýšení počtu osob na štábech, přinesou však podstatné zvýšení kvality celkové bojové pohotovosti, připravenosti padákových výsadků a i značné zkrácení času pro přípravu, organizaci a vysazení výsadku do týlu nepřitele.

K vytvoření podmínek, které mohou zabezpečit účinné plnění „funkčních norem“ vůči výsadkovému pluku, je nutné řešit opatření za předpokladu, že

- a) současná organizační struktura padákového výsadku zůstane beze změny;
- b) proběhnou jen organizační změny v důsledku orientace padákového výsadku na bojovou činnost v taktické hloubce a na velkém prostoru
- c) dojde ke změnám a osamostatnění jednotek výsadkového určení od ostatních specialistů.

V **první variantě** (viz schéma) je nutné vytvořit na štábu vyššího svazu centralizovanou **výsadkovou skupinu** sloučením výsadkových odborností z jednotlivých správ a oddělení. V počtu skupiny 1+2+3 bude třeba mít zastoupeny odbornosti výsadkáře, průzkumníka, operátora, výcvikáře a materialisty, popřípadě letce-operátora.

Skupinu bude výhodné včlenit do operační správy a přímo podřídit zástupci náčelníka správy. Ten by přímo řídil padákový výsadek a zabezpečoval důležité, rozhodující otázky i vůči ostatním správám a složkám štábu.

V **druhé variantě** je změna pouze v tom, že vedle výsadkové skupiny na štábu vyššího svazu je nutné vytvořit u armád výsadkovou skupinu v síle

1+1 v rámci operačního oddělení s určením pro plánování vrtulníkového výsadku.

V případě, kdy ve prospěch armády bude vysazován padákový výsadek vyššího svazu, se výsadková skupina armády podílí nejen na splánování, ale i zabezpečení potřebných opatření v předstihu. Tento způsob nabývá na významu zejména při použití kombinovaného výsadku, které je pro boj v taktické hloubce velmi typické a efektivní.

V **třetí variantě** navrhuji vytvořit **samostatnou skupinu** v počtu 1 + 2 pro padákový, vrtulníkový výsadek u operační správy a samostatnou skupinu v tom samém počtu pro jednotky hloubkového průzkumu u zpravodajské správy.

Po přijetí jedné z navrhovaných variant je třeba stanovit nový funkční rozsah odpovědnosti za výcvik, výchovu, materiální zabezpečení padákového výsadku a jednotek určených pro vrtulníkový výsadek.

Dále je třeba zlepšit a usměrnit otázky postihu výcviku v branné výchově, spolupráce s územními orgány a Svazarmem. Současně s tím bude vyřešena i otázka efektivního splánování v potřebném předstihu.

Systém úkolování v přípravném období

Přímé plánování zahájíme na základě nařízení velitele svazu, který rozhoduje o použití vzdušného výsadku. Složitost plánování vyžaduje maximálního soustředění úsilí všech účastníků, kteří na jednotlivých dokumentech bezprostředně pracují.

I přes to, že padákový výsadek jako prostředek velitele vyššího svazu je ve většině případů podřízován jednotlivým armádám, na splánování jeho použití se plně podílí výsadková skupina. Ovšem toto plánování nemusí probíhat pouze ve štábu vyššího svazu.

V tomto směru můžeme stanovit tyto varianty:

V **prvé** plánování zahájí a dokončí v plném rozsahu výsadková skupina vyššího svazu. Ta mimo nařízené dokumentace bude věnovat hlavní pozornost otázkám operační součinnosti s letectvem a prostředky, zabezpečujícími vysazení a vedení boje.

Velitel výsadkového pluku obdrží konkrétní bojový úkol na jednu nebo dvě varianty, který rozpracuje podle skutečného stavu osob a bojové techniky. Současně s úkolem obdrží odborné nařízení, potřebné propočty pro vysazení, osy a časy plánovaných přesunů, pochodů ve vlastním nepřátelském týlu, vyhrazená města na teritoriu, prostory odběrů materiálu pro dodatečné zásobování apod.

V takovém případě je velitel a štáb padákového výsadku schopen podrobně zkonkretizovat úkol pro podřízené jednotky do dvou hodin. Tento čas se může i zkrátit zejména v podmínkách souběžné informace štábu výsadkového útvaru o nutných údajích tak, aby nedošlo k neočekávanému odhalení (prozrazení) připravované vzdušné akce.

Velkou a právem rozhodující roli zde sehrává souběžná příprava materiálního zabezpečování podle charakteru úkolu.

V **druhé** variantě plánování zahajuje front a dokončuje armáda podle vývoje situace. Opět zde pracuje ve prospěch výsadku výsadková skupina. Řada údajů, zejména možnosti dopravně výsadkového letectva, může být rozpracována po-

drobněji. Jako podklad je možné využít skutečně přidělené množství letectva armády.

Ve třetí variantě plánuje armáda. V případě kombinovaného výsadku je nutné zpracovat mimo kalkulačních propočtů pro vrtulníky přiděleného typu i ostatní údaje, nezbytné k rychlému naložení (nasednutí) výsadku.

Ve čtvrté variantě plánování probíhá přímo u padákového výsadku. Tato varianta je možná za předpokladu, že padákový výsadek bude rozmístěn v blízkosti VS armády. Takový případ může nastat při zaujímání nových prostorů soustředění v blízkosti představených odletových letišť.

Pak výsadková skupina se přímo podílí na tvorbě plánu ve štábu padákového výsadku.

K rozpracování otázek operační součinnosti zejména s letectvem se vyčlení příslušník výsadkové skupiny a důstojník pro spolupráci s letectvem.

Velitel padákového výsadku pak organizaci součinnosti s letectvem neorganizuje. Dostává jen nejnutnější podklady.

V minulosti se právě na řešení těchto otázek (často neujasněných) ztrácelo mnoho času. Navíc se rozpracovávala bojová dokumentace, která nebyla mnohdy účelně využita.

Uvedené varianty jsou též variabilní. Které z nich použít, ukáže konkrétní situace. Ve všech se počítá s existencí výsadkové skupiny, která může pozitivně ovlivnit celkový systém přípravného období.

Další z problémů, který ovlivňuje úkolování a časové možnosti bojového použití padákového výsadku, je nedocnění skladby přípravného období; toto lze rozložit na jednotlivá údobí. Na ně se začaly přenášet různé časové normy, které se násilně aplikovaly bez docnění jejich skutečných zvláštností.

První údobí — začíná od obdržení směrnice na stupni frontu, kdy výsadková skupina přistoupí k plánování.

Zatím co na frontu (armádě) se rozhoduje o nejvýhodnější variantě použití, u padákového výsadku začínají se připravovat materiální otázky, zejména balení zásobníků s ženijní municí a střelivem.

Podle možnosti je vhodné včas připravit mapový materiál předpokládaného prostoru, popřípadě zhotovit náčrty, schémata a plastické stoly. K tomu je vhodné organizovat studium, stanovit orientační body a připravit kódování terénu. Dále se připravují potřebné propočty podle skutečné situace vojsk.

První údobí může trvat až několik dnů. Trvá-li několik dnů, výsadková skupina plánuje několik variant pro zasazení padákového výsadku v průběhu útočné operace.

Druhé údobí začíná doručením bojového rozkazu, úkolu a ostatních dokumentů, které jsou nutné pro splánování u padákového výsadku až po dovedení úkolů pro jednotlivce.

V době, kdy velitel a štáb se bezprostředně podílejí na plánování, jednotky se zdokonalují v přesné znalosti doskokových ploch, charakteru okolí, důležitých prostorů pro shromáždění, časových údajů pro zaujetí pomocných shromaždišť, jakož i azimutů.

Délka tohoto údobí je závislá na době předcházejícího prvního údobí, stupni materiálního zabezpečení, stupni přípravy (zabalení materiálu a charakteru úkolu). Když velitel a štáb padákového výsadku dostane podrobné podklady, je schopen plnit úkol i v minimálně stanoveném čase v průběhu 2—6 hodin. K to-

mu mu nepřímou pomáhá souběžná orientace, kterou získává v průběhu prvního údobí.

Třetí údobí je dáno odběrem osobních věcí od jednotlivců po jednotlivých výsadcích a zahájením pochodu na odletové letiště, nebo do nového prostoru, až po přelet do prostoru vysazení a vedení bojové činnosti. V této fázi může dojít k letištnímu manévru, nebo i vyčkávání po několik hodin na odlet (v ustrojení do padáku).

Délka období je dána vzdáleností na odletová letiště, potřebnou dobou pro podvěšení materiálu, nasednutí a pro přelet do prostoru vysazení.

Časové rozmezí se může pohybovat mezi 2—24 hodinami.

Obdobným způsobem můžeme rozdělit i období vedení boje. Např. na údobí vysazení a vedení boje, dodatečného zásobování, sloučení s ostatními jednotkami, přechodu k partyzánské činnosti, nebo na údobí organizace přežití. Konkrétní rozdělení je plně závislé na charakteru úkolu a vývoje situace.

Z á v ě r e m chci zdůraznit, že docenění nutnosti vytvoření výsadkové skupiny ve štábu svazu nebude mít podstatný vliv pouze na zkvalitnění otázek vedení a řízení, ale i pro vymezení místa padákového výsadku v rámci ČSLA. A to mu právem náleží.

ÚLOHA INFORMACÍ V PROCESU VELENÍ

Pojmy informace a velení jsou od sebe neoddělitelné. Bez informací nelze velet, informace jsou surovinou velení. Avšak velení nejsou pouze informace. Velení je dialektickou jednotou dvou stránek: věcného činitele a lidského činitele. Informace patří do věcného prvku velení.

K racionalizaci práce s informacemi přispívají vědecké teorie, metody a progresivní prostředky, které zkvalitňují a zrychlují práci s informacemi v procesu velení. Základní teorií, která se zabývá přenosem, zpracováním a ukládáním informací je teorie informace. Jednostranné chápání teorie informace, zužování její aplikace pouze na přenos informací a výklad informací pouze z kybernetického hlediska zabraňuje širšímu využití informací v procesu rozhodování.

Informace chápeme jako jednotu dvou stránek: kvantitativní a kvalitativní, přičemž kvantitativní stránka je charakterizována množstvím a kvalitativním obsahem informace. Kvantitativní pohled na informace je zaměřen především na přenos informací, kvalitativní na práci s informacemi v procesu rozhodování. Obě stránky existují v dialektické jednotě: dominující je kvalitativní stránka. Dialektické chápání obou stránek informace zabraňuje podceňování kvalitativní stránky. Bez spolehlivého přenosu informací nelze rozhodnutí předat vykonavateli a tím zabezpečit jeho realizaci.

Základem procesu velení je poznání toho, koho máme řídit. Základem poznání je získávání, zpracování, ukládání a přenos informací o objektivní realitě.

Informace získané o objektivní realitě jsou zpočátku neúplné a teprve vývojem poznání se stávají úplnějšími. Objem informací potřebných pro velení je dnes

nesrovnatelně vyšší než tomu bylo v průběhu druhé světové války.

Ke konci druhé světové války bylo potřebné na stupni pluku v útočném boji mít informace o činnosti vojsk v pásmu širokém do 2 km, při hloubce bližšího úkolu do 1,5 km a průměrném tempu postupu do 2 km/h, zatím co dnes dosahuje útočné pásmo pluku až 5 km, hloubka plnění bližšího úkolu je za použití JZ 12–14 km a průměrné tempo postupu 5–6 km/h. Plocha útočného pásma pluku do hloubky bližšího úkolu byla 3 km² a dnes je 60 km². Čas na získávání, zpracování a předávání informací byl dříve jedna hodina na 3 km² a dnes je jedna hodina na 30 km². Čas se snížil desetkrát. V této souvislosti lze hovořit o informační explozi ve velení vojskům.

Tuto informační explozi lze dokumentovat statistickými údaji, získanými v letech 1945–1969 na stupni divize - armáda (obr. 1) a armáda - front (obr. 2). Odhad na rok 1971, zjištěný metodami statistického předvídání, ukazuje na stále stoupající trend.

Vzhledem k charakteru soudobého boje a operace daného především použitím raketových jaderných prostředků stává se rozhodujícím kritériem úspěchu čas. Čas je omezujícím faktorem pro příjem informací, zpracování informací (příprava rozhodnutí, vlastní rozhodnutí) a přenos informací (předání rozhodnutí podřízeným). Suma času pro zpracování informací (t_{zi}) je dána časovým intervalem mezi příjmem informací (t_{pi}) a zahájením boje (operace):

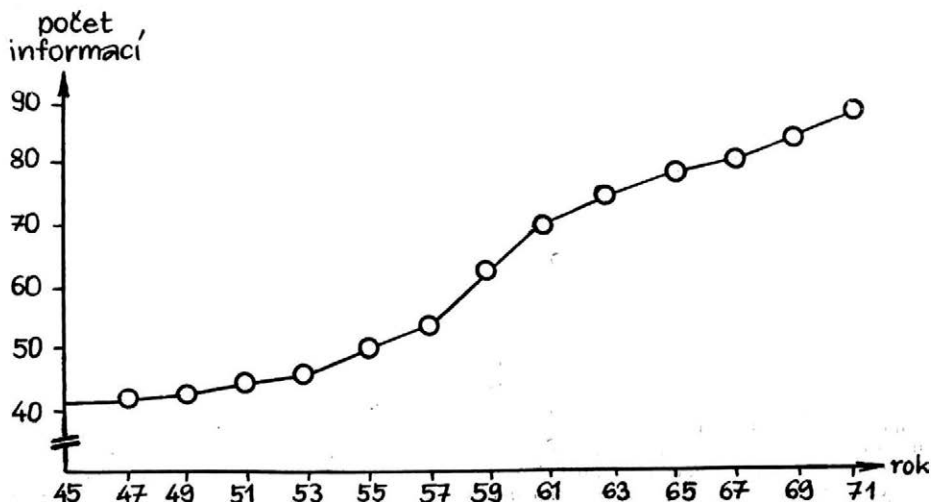
$$t_{zi} = T - t_{pi}$$

Zpracování informací je závislé na možnosti jejich pohybu (komunikování)

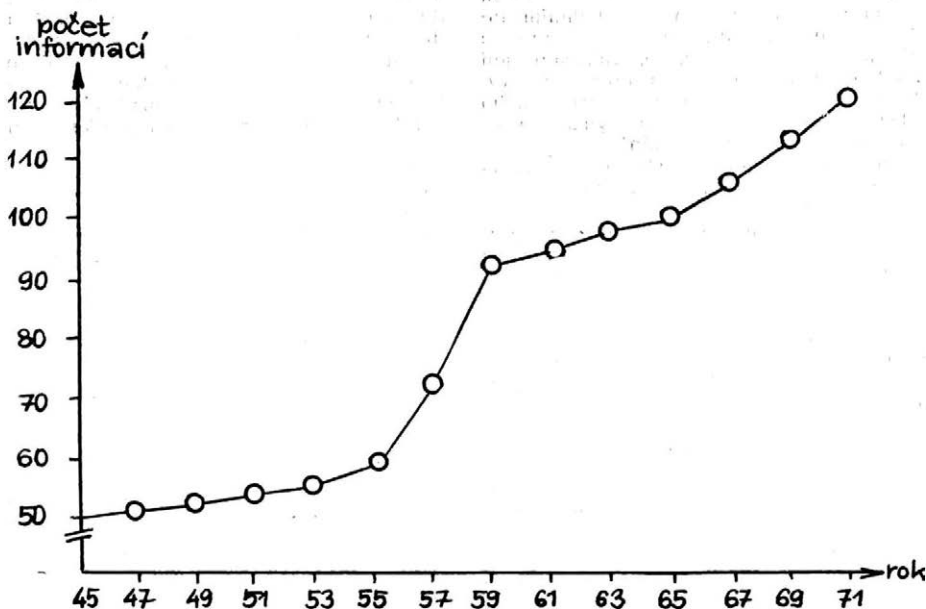
uvnitř systému velení. Existuje přímá závislost mezi komunikováním, tj. procesem přenosu a výměny informací mezi nadřízenými, podřízenými a spolupracujícími (součinnostními prvky) a výsledky boje a operace [viz obr. 3].

Komunikování je procesem přenosu vybraného druhu informace od odeslatele k adresátovi. Vyjádřeno klasickým modelem přenosu informací [viz obr. 4].

Hmotný nositel — signál nese zprávu se zcela konkrétní informační hodno-

Obr. 1: Trend časové řady počtu informací na stupni divize-armáda

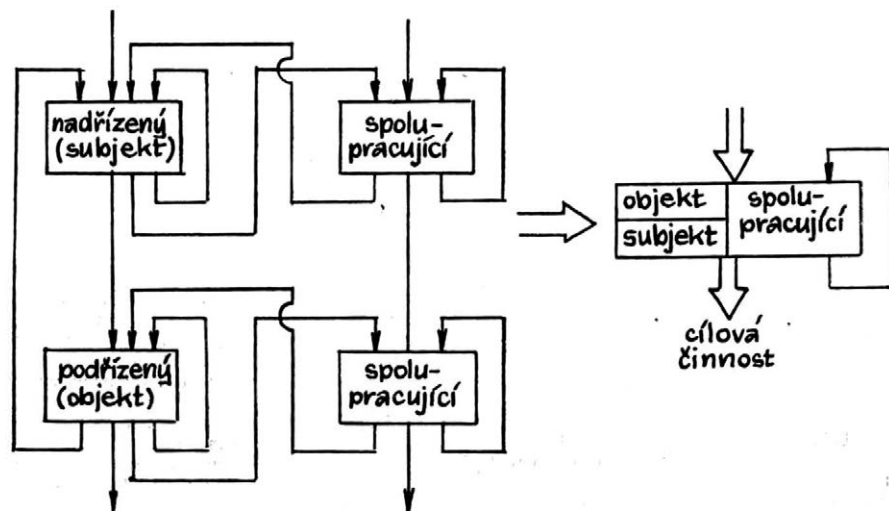
Obr. 2 Trend časové řady počtu informací na stupni armáda-front

tou, která u příjemce odstraňuje částečně nebo úplně neurčitost (entropii).

Informace se k příjemci dostávají ne jako konečný výsledek komunikování, ale jako nutný předpoklad jeho rozhodování. Z tohoto hlediska můžeme informaci definovat jako : "... zprávu potřebnou k rozhodování, která odstraňuje u příjemce buď zcela nebo částečně neurčitost."

mační systémy, které hrají důležitou roli při zkracování času pro přípravu rozhodnutí. Zvýšit organizovanost formálních informačních systémů, zkvalitnit a zrychlit zpracování informací můžeme

- aplikací vědeckých teorií a metod do praxe velení,
- zaváděním mechanizačních a automatizačních prostředků do procesu velení.

Obr. 3

Informační systémy vznikají zpravidla dvojím způsobem:

1. formálně, tj. po linii delegování pravomocí, dané organizační normou,
2. neformálně, tj. mimo tuto linii.

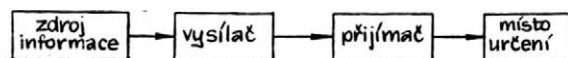
To je známé z praxe velení, ať již v běžném životě armády, či při cvičeních. Jestliže rozhodnutí velitelů jsou předávána formálně vytvořeným informačním systémem, potom různé podklady pro rozhodnutí a doplňující informace jsou získávány převážně z neformálního informačního systému, který tvoří různí pracovníci štábu a pracovníci druhů vojsk, dozorcí orgány, pozorovatelé apod.

Dosavadní stupeň organizace velení neumožňuje odstranit neformální infor-

mační systémy, které hrají důležitou roli při zkracování času pro přípravu rozhodnutí. Při racionalizaci toku informací ve velení je třeba vycházet z rozdělení rozhodování do třech typů:

1. Rozhodování, která lze modelovat a optimalizovat. V těchto případech je vhodné samotný proces rozhodování vtělit do automatizovaného informačního systému. Rozhodovací model zde současně specifikuje, jaké informace jsou pro tento typ rozhodování potřebné.

2. Rozhodování, která lze modelovat, která však nemohou poskytnout optimální řešení. Zde model specifikuje, které informace jsou potřebné a zda je výhodné použít počítače pro porovnání navrhovaných alternativních řešení.

obr. 4

3. Rozhodování, která nelze modelovat. U tohoto typu je nutné určit průzkumem, které informace jsou pro rozhodování vhodné, někdy však je možné pouze odhadnout vhodné informace.

Zkvalitnění rozhodování je spolu se zrychlením komunikování informací problém, jehož vyřešení přispěje ke zkvalitnění a zrychlení velení.

Vraťme se ke vztahům informace — velení otázkou:

kolik je vůbec třeba informací pro velení? Odpověď nemůžeme kvantitativně vyjádřit. Jednoznačně však můžeme říci: tolik, kolik jich potřebujeme pro své rozhodnutí. Z toho plyne o jaké informace půjde. V boji a operaci to bude operačně taktická informace, tj. informace o nepříteli, vlastních vojscích, terénu, povětrnostních podmínkách a času. Půjde tedy o aktuální informace, které spolu s předběžnými informacemi umožňují velení, i když jejich funkce jsou rozdílné. Předběžné informace organizují systém, kdežto aktuální informace vedle organizování soustavy dotvářejí její funkční schopnost, což lze vyjádřit vztahem:

$$U_{rel} + R_{rel} = 1,$$

kde (U_{rel}) je stupeň organizovanosti soustavy k plnění daného úkolu a (R_{rel}) je podíl velení, který doplňuje organizovanost (doorganizovává) soustavy a výsledkem je schopnost soustavy plnit daný úkol. Zpravidla

$$U_{rel} + R_{rel} < 1,$$

Tento rozdíl je příčinou chyb, nedokončených nebo špatně splněných úkolů, příčinou nedostatků.

Současný charakter boje a operace vyžaduje, aby stupeň organizovanosti (U_{rel}), daný organizačními normami, tj. řády, předpisy apd. byl co nejvyšší. Nelze však všechny zvláštnosti boje a operace formalizovat a to je prostor, který musí pokrýt velení (R_{rel}).

Vysoká organizovanost vyžaduje velké množství předběžných informací, které plní ontologickou funkci: organizují systém velení a zabezpečují jeho fungování.

Zvyšující se podíl velení v průběhu boje a operace, kdy dochází k rychlým změnám situací, vyžaduje aktuální informace, které plní funkci gnoseologickou: umožňují poznání situace nepřítele, vlastních

vojsk, terénu, povětrnostních podmínek ve zcela konkrétním prostoru a času.

Podíl organizovanosti a velení je dán lidským činitelem ve velení. Systém velení lze organizovat až po stupeň, po který je člověk ještě ochoten v něm pracovat, který ještě zabezpečuje rozvoj jeho iniciativy.

V procesu velení se setkáváme s aritmetickými, logickými, uspořádacími nebo s transformačními operacemi s informacemi. Popíšeme-li nějakou operačně taktickou úlohu ve smyslu jednoduché posloupnosti dá se říci, že každé úloze lze přiřadit nějaký prostředek zpracování. Prostředky organizační a výpočetní techniky se tak stávají nástrojem racionalizace informačního toku v procesu velení. Vzhledem k rozdílnosti jednotlivých operačně taktických úloh je nutné jednotlivé operace řešit různými prostředky výpočtení a organizační techniky.

Rozsáhlé používání prostředků výpočetní a organizační techniky jako součástí racionalizace informační soustavy, v žádném případě nezmenšuje úlohu velitele (náčelníka), jako organizátora procesu velení. Naopak, vzhledem k tomu, že mechanizace a automatizace zbavuje pracovníky velení hlavně rutinní práce při shromažďování, uspořádání a zpracování informací, bude se úloha člověka ve velení stále více soustřeďovat na řešení nejjvíce náročných a tvůrčích otázek a velení bude vyžadovat stále kvalifikovanější pracovníky.

Přístup ke zkoumání, poznání a racionalizaci velení, jako k informačnímu systému, vychází z kybernetického přístupu, který však není schopen řešit všechny problémy velení. Proto také řešení sběru, zpracování a přenosu informací mechanizací a automatizací velení je pouze dílčí částí racionalizace velení. Racionalizovat velení vcelku znamená kromě věcného činitele racionalizovat také práci člověka jako subjektu a objektu velení vnášením nových progresivních metod a teoretických poznatků. Na komplexní racionalizaci, tj. na racionalizaci obou stránek velení, závisí nejen úroveň dosažených výsledků v bojové a politické přípravě vojsk a úspěchů při vedení boje a operace, ale také stupeň racionalizace vojenské politiky strany v armádě. Zkvalitnění velení je politickým úkolem, jehož cílem je posílení obranyschopnosti socialistické vlasti a v rámci armád států Varšavské smlouvy obrana socialismu, jako internacionální povinnost Československé lidové armády.

TYPIZOVANÉ DOKUMENTY

Údobí typizace dokumentů a zvláště dokumentů informačních, rozkazů a nařízení v průběhu vedení bojové činnosti, je již překonáno. V zásadě můžeme říci, že v oblasti PVOS jsou potřebné dokumenty typizovány, jsou vžity a je možné je kdykoliv dále rozšířit podle nových požadavků na jejich obsah.

Vzniká však otázka využití současných typizovaných dokumentů v další vývojové etapě tj. při mechanizaci štábních prací.

Chci proto ukázat na možnosti dalšího zlepšení práce štábu zasazením organizačního automatu CONSUL-251, čímž dosáhneme

- časové úspory při zpracování a předávání zpráv,
- zjednodušení typizovaných dokumentů,
- vyloučení různých zkomolenin, způsobených přepisováním obsahu dokumentu po jeho doručení,
- vysokou štábní kulturu a autentičnost zpracovaného dokumentu.

Celkové pojetí zasazení organizačního automatu CONSUL-251 vychází ze skutečnosti, že automat je schopen při psaní textu děrovat zároveň pětistopou děrnou pásku se stejným kódem, který je používán v dálkopisné a šifrovací síti. Proto lze všechny zprávy, psané na šifrovku, odeslat šifrovacím strojem přímo z děrné pásky, která je zde vlastně vedlejším produktem.

Metodika práce na organizačním automatu CONSUL-251 není nikterak náročná. Zvláště pro vycvičenou dálkopisnou obsluhu je jednoduchá, jelikož je zde používána shodná klávesnice čísel, ovládání a písmen (jen velkých písmen bez háček a čárek a bez možnosti použití středníku). Proti dálkopisu dává organizační automat velkou možnost oprav textu po jednotlivých znacích, slovech nebo celých řádkách.

K vlastnímu využití organizačního automatu CONSUL-251 je třeba současně typizované dokumenty přepracovat na jednoduché dokumenty nového typu. Prakticky jde o zjednodušení kódování jednotlivých řádků textu.

Pro názornost uvádím ukázkou dílčích problémů možného obsahu bojového rozkazu v oblasti PVOS, zpracovaného do typizovaného dokumentu. Tento způsob umožňuje přepracovat text dokumentu formou skupin třímístných čísel (při předem stanovených vhodných směnných prvcích pro každý odeslaný text).

Vzor typizovaného dokumentu TD-1 (viz vzor č. 1).

I když je tento druh typizovaného dokumentu výhodnější než předcházející vývojové typy, není výhodný pro náčelníka, který jej čte a přijímá rozhodnutí. Musí si stále číselné skupiny převádět do psaného slova nebo celý dokument dát přepsat. Tím se časové normy zbytečně prodlužují na úkor práce štábu a vojsk.

S takovým typem dokumentu se počítá pro případ nouze, kdy bude třeba vydat nařízení nebo informace a nebudou k dispozici prostředky utajení.

Přepracovaný typizovaný dokument bude zachovávat přesně stejný obsah při zjednodušené formě.

Typizovaný dokument (viz vzor č. 2) při vložení do stroje musí být správně fixován, aby výpis byl v potřebných řádkách. Je to důležité zejména u typizovaných dokumentů týlových a technických.

Takto vypracovaný typizovaný dokument bude vyplňován přímo na organizačním automatu CONSUL-251 za současného děrování děrné pásky. Nutno počítat s tím, že plně nahrazuje tiskopis šifrovky.

Při odesílání se typizovaný dokument předá zároveň s pětistopou děrnou páskou šifrovacímu důstojníkovi. Tento odešle přímo z děrné pásky a na typizovaný dokument poznamená své provozní údaje (příjem dokladu, čas odeslání atd.). V dalším pak zachází s typizovaným dokumentem jako s odeslanou šifrovkou.

Při příjmu zprávy šifrovací důstojník přijímá zprávu na šifrovacím zařízení obvyklým způsobem v jednom souvislém pásku, zároveň však děruje dešifrované zprávy do děrné pásky.

Po ukončení příjmu zprávy předá ihned šifrovací důstojník děrnou pásku pracovníkovi u organizačního automatu CONSUL-251 k přepisu. Šifrovací důstojník teprve potom pokračuje v obvyklé činnosti tj. lepení zprávy na formulář šifrovky, kterou předá obvyklým způsobem (nebude-li již požadována, založí ji ke kontrole do své evidence).

Organizační automat CONSUL-251, který bude psát již přímo do typizovaného dokumentu, zapíše text zprávy (nařízení, rozkaz apod.) do jeho pravé části v té podobě, jak bude předkládán adresátovi (veliteli, náčelníkovi štábu apod.), čímž bude celý cyklus skončen.

Děrná páska po přepsání na organizačním automatu CONSUL-251 bude vrácena šifrovacímu důstojníkovi k uložení a zničení.

S vyplněným typizovaným dokumentem nutno zacházet jako s přílohou k šifrovce, na šifrovku poznamenat vyhotovení přílohy a na typizovaný dokument napsat „K čj“ šifrovky.

Celý tento systém sleduje především možnosti zkracování lhůt při práci s typizovanými dokumenty tak, aby byly účinným pomocníkem pro práci štábu a velitele. Budou-li organizační automaty CONSUL-251 využity tímto způsobem, bude to přínosem k získání zkušeností při zasazování další účinné mechanizace do procesu informace a rozhodování a budou získány cenné návyky i důvěra v mechanizaci. To vše k dalšímu rozvoji mechanizace práce štábu nutně potřebujeme.

TD-1		K č. 006828 Počet listů: 6		Výtisk č. 1	KÓDOVANÝ TEXT ZPRÁVY	Doplňkové údaje													
BOJOVÝ ROZKAZ					Veliteli svazku														
BOJOVÁ ČINNOST POZEMNÍHO NEPŘÍTELE																			
21	1	Hlavní směr úderu pozemního nepřítele KM	211 268 341 682 386 928 014 331 726		(1) <table border="1"> <tr> <td>8</td> <td>vede út. operaci</td> <td>62</td> <td>dosahuje úspěchů</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">0</td> <td rowspan="2">vede obran. operaci</td> <td>38</td> <td>nedosahuje úspěchu</td> </tr> <tr> <td>12</td> <td>může dosáhnout úspěchu</td> </tr> <tr> <td>9</td> <td>střetné sražení</td> <td>40</td> <td>nemá předpoklady k úspěchu</td> </tr> </table>	8	vede út. operaci	62	dosahuje úspěchů	0	vede obran. operaci	38	nedosahuje úspěchu	12	může dosáhnout úspěchu	9	střetné sražení	40	nemá předpoklady k úspěchu
	8	vede út. operaci	62	dosahuje úspěchů															
0	vede obran. operaci	38	nedosahuje úspěchu																
		12	může dosáhnout úspěchu																
9	střetné sražení	40	nemá předpoklady k úspěchu																
2	Charakteristika boj. činnosti pozemního nepřítele (1)	212 838																	
PŘEDPOKLAD POUŽITÍ JADERNÝCH ZBRANÍ																			
24	3	Možný počet úderů JZ	243 006																
	4	Předpokládaný druh JÚ (2), ráže (3)	244 702 315																
PŘEDPOKLAD ČINNOSTI VZDUŠNÉHO NEPŘÍTELE																			
25	5	Celkový počet letounů a ŘS	255 165		(2)	<table border="1"> <tr> <td>306 702</td> <td>pozemní vzdušný</td> </tr> </table>	306 702	pozemní vzdušný											
	306 702	pozemní vzdušný																	
6	z toho: nosičů JZ	256 016																	
26	7	Možnost použití výsadku v prostoru KM	267 632 816 712 342 126 019 416 894		(3)	<table border="1"> <tr> <td>307</td> <td>do 9 KT</td> </tr> <tr> <td>310</td> <td>10–20 KT</td> </tr> <tr> <td>315</td> <td>20–100 KT</td> </tr> <tr> <td>316</td> <td>100–500 KT</td> </tr> <tr> <td>319</td> <td>do 1 MT</td> </tr> <tr> <td>320</td> <td>nad 1 MT</td> </tr> </table>	307	do 9 KT	310	10–20 KT	315	20–100 KT	316	100–500 KT	319	do 1 MT	320	nad 1 MT	
	307	do 9 KT																	
310	10–20 KT																		
315	20–100 KT																		
316	100–500 KT																		
319	do 1 MT																		
320	nad 1 MT																		
8	Předpokládaná síla výsadku (4)	268 332																	
BOJOVÝ ÚKOL SVAZU																			
28	9	V součinnosti se sousedy plnit boj. úkol podle nařízení č.	289 004		(4)	<table border="1"> <tr> <td>330 332 334</td> <td>výsadková rota výsadkový prap. výsadková brig.</td> </tr> </table>	330 332 334	výsadková rota výsadkový prap. výsadková brig.											
	330 332 334	výsadková rota výsadkový prap. výsadková brig.																	
0	Důraz položit na přesuny vojsk v prostoru KM	280 662 817 017 276 603 772																	

TD-2	
K čj. 006828 Počet listů: 6	Výtisk čis. 1
BOJOVÝ ROZKAZ	
BOJOVÁ ČINNOST POZEMNÍHO NEPŘÍTELE	
1 Hlavní směr úderu pozemního nepřítele	
2 Charakteristika boj. činnosti nepřítele	
PŘEDPOKLAD POUŽITÍ JADERNÝCH ZBRANÍ	
3 Možný počet úderů jaderných zbraní	
4 Předpokládaný druh a ráže jader. zbraní	
PŘEDPOKLAD ČINNOSTI VZDUŠNÉHO NEPŘÍTELE	
5 Celkový počet letounů a ŘS . . .	
6 z toho: nosičů jaderných zbraní . . .	
7 Možnost použití výsadku v prostoru . . .	
8 Předpokládaná síla výsadku . . .	
BOJOVÝ ÚKOL SVAZU	
9 V součinnosti se sousedy plnit bojový úkol podle nařízení čis. . . .	
10 Důraz položit na přesuny vojsk v prostoru KM	
11	
12	
13	
14	
VELITELI DIVIZE PVOS BOJOVÝ ROZKAZ Čís. 002, 16. 3. 1971 12.00 HOD., MAPA 1: 500 000 1. NURNBERG-PRAHA 2. VEDE UTOČNOU OPERACI – NEDOSAŽUJE USPECHU 3. DO 6 UDERU JADER. ZBRANÍ 4. VZDUSNY DO 100 KT 5. 165 6. 16 7. SVIHOV, PLANICE, NEPOMUK, PRESTICE 8. VYSADKOVY PRAPOR 9. CIS. 004 Z 10. 3. 1971 10. JIHLAVA, PELHRIMOV, TABOR POKRACUJE STRANA 2.	

Mechanizace a automatizace vyhodnocování radiační situace

Probíhající proces rozvoje velení v ČSLA, podmíněný požadavky zavádění nejmodernějších technik, klade vysoké nároky na práci všech orgánů, které se tohoto procesu zúčastňují.

Při vytváření automatizovaných systémů velení jsou stanoveny zásady, podle nichž se bude v rámci těchto systémů řešit i automatizace procesů vyhodnocování radiační situace a vlivu použití zbraní hromadného ničení na vojska i území státu. Zatím není zcela jednoznačně vyjádřena koncepce tvorby těchto systémů a je známo, že tomu tak je nejen v naší armádě. Je to zřejmě — kromě jiných důvodů — také proto, že každý automatizovaný systém je velice drahý a že se hledá především únosná míra automatizace v jednotlivých oborech a možnosti sdružení požadavků jednotlivých oborů, do jednotného systému.

V různých teoretických pracích, které byly již dříve publikovány se můžeme dočíst, kolik těžkostí přináší **problém automatizace**, jak je náročný apod.; všechny úvahy však jednotně podtrhují **nutnost** jeho vyřešení.

Na úseku ochrany proti zbraním hromadného ničení, v zájmu včasného zásahu, rozhodnutí, vydání potřebných rozkazů a instrukcí, je nasazení automatizační techniky nejvíce potřebné. Vždyť objem informací, které bude nutné na jednotlivých stupních velení v souvislosti s napadením zbraněmi hromadného ničení zpracovat, může dosahovat hodnoty 40 až 50 % všech informací přicházejících do štábů.

Časový interval mezi použitím zbraní hromadného ničení a nutností realizovat opatření k vyloučení jejich vlivu se zkracuje souběžně s rozvojem technických prostředků umožňujících využití účinků

ZHN. Již dnes není v lidských silách bez použití nejmodernějších technických prostředků **včas** vyhodnotit do všech důsledků situaci, vzniklou použitím zbraní hromadného ničení.

Všem, kteří se zabývají řešením této problematiky v naší armádě, ale i účastníkům cvičení ODRA-NYSA 69, jsou známy první výsledky dosažené v tomto směru.

Snad bude účelné seznámit alespoň stručně i ostatní příslušníky našeho velitelského sboru s výsledky úsilí, které je zaměřeno k tomu, aby byl co nejdříve na jednotlivých stupních dostatek podkladů k řešení úkolů ochrany proti zbraním hromadného ničení pomocí výpočetní techniky.

Úkoly a přístup k jejich řešení.

Jsmo zvyklí posuzovat každý problém týkající se organizace ochrany proti zbraním hromadného ničení z hlediska požadavků k zabezpečení úkolů **na teritoriu** a z hlediska požadavků k zabezpečení úkolů u polních vojsk.

To také ovlivňuje koncepcí výstavby automatizovaných systémů, automatizace vyhodnocování účinků zbraní hromadného ničení a radiační situace.

Zatímco na teritoriu může být systém založen na využití automatizačních prostředků cílevědomě budovaných již v době míru a používaných k řízení státu a národního hospodářství, u vojsk půjde o prostředky převážně mobilní, čisté vojenské, zvláště půjde-li o zabezpečení bojové činnosti vedené na území nepřátelského státu.

Není tedy možné určit jednotné schéma přístupu k problému, je nutné respektovat specifické zvláštnosti, což samo o sobě komplikuje dále situaci. Proto je také dosavadní postup zatím pomalý.

To se samozřejmě týká zejména tvorby příslušných systémů, ať už je to **automatizovaný teritoriální informační systém o ZHN** (ATIS-ZHN) nebo **polní automatizovaný systém velení vojskům (PASVV)**, v jehož rámci můžeme předpokládat i řešení úkolu automatizace vyhodnocování radiační situace.

V současné době existují v naší armádě již systémy, které zabezpečují zjišťování a vyhodnocování radiační situace. Jsou to **jednotky teritoriální radiační hlášení sítě (TRHS)** na území státu a **jednotky radiačního a chemického průzkumu u vojsk**. K nim patří také radiační střediska a skupiny, které shromažďují a zpracovávají informace.

Mají možnost pracovat nezávisle na sobě i ve vzájemné vazbě, chybí jim však to hlavní — možnost vyloučit postupný a zdoluhavý posun informací, pokud možno eliminovat účast člověka na jejich zpracování a plynule přejít k nasazení nejdokonalejších technických prostředků ke zpracování všech informací.

Tyto prostředky sehrávají sice klavnou úlohu, zejména jako základna výzkumu problému a umožňují i aplikaci některých dílčích výsledků, o nichž se dále zmíním; nejsou ale perspektivní jako základna, o níž by se mohla plně opřít snaha vedoucí k automatizaci vyhodnocování radiační situace.

To však neznamená, že pokrok, dosažený v tomto směru nestojí za zmínku.

Díky poznatkům, které byly získány a zpracovány v Sovětské armádě, bylo možné úspěšně přistoupit ke zpracování matematických modelů, algoritmů i programů pro různé typy výpočetní techniky.

Podíl na tom mají různá pracoviště, jako VAAZ, VzÚ 401, VÚCO i některá radiační střediska.

Úkoly, jejichž stupeň propracování umožňuje již v současné době nasazení některých typů organizačních, mechanizačních nebo automatizačních technik, můžeme rozdělit do dvou skupin.

První skupinu tvoří takové úkoly, které mohou řešit při současném vybavení naší armády i nejnižší stupně velení. Vyžaduje nasazení malé, nejvýše střední mechanizace. K jejich řešení je nutná znalost základních pomůcek, podle nichž se vyhodnocování uskutečňuje ručně a způsobů (postupů) zpracování prvotních údajů na strojích různé kvality.

Zkušenost nadále ukázala, že nasazení např. elektronické kalkulačky ELKA snižuje podle složitosti výpočtu spotřebu času 2 až 5krát. (Možný příklad jednoduché úlohy je v příloze 1.)

Do této skupiny úkolů patří také předem připravené výpočty účinků zbraní hromadného ničení na typizované objekty a jejich vyhledávání pomocí různých mechanizačních pomůcek. (Možný příklad přípravy takových karet pro mechanickou třídíčku viz příloha 2.) Za hodinu je možno takto vyhledat velké množství údajů.

Druhou skupinu tvoří takové úkoly, jejichž způsob zpracování je již základem automatizace. Mohou být řešeny tam, kde jsou k dispozici samočinné počítače s příslušnými programy výpočtů. V současné době jsou vypracovány programy hlavně pro samočinné počítače typu MINSK a rozpracovávají se některé základní úkoly pro počítač ZPA 600. Nejlépe jsou dosud propracovány úlohy, řešící **předpovědi účinků jaderných výbuchů v prostoru napadení a předpovědi vzniku pásme radioaktivního zamoření**. (V přílohách 3a, b jsou různé formy zobrazení výsledků na výstupu samočinného počítače.)

Pracovní výsledky, o nichž jsem se zmínil, týkají se **dílčích řešení** problému. Je žádoucí dopracovat se ke **komplexnímu** rozboru výsledků použití zbraní hromadného ničení.

Podmínky k takovému komplexnímu řešení jsou v podstatě vytvořeny nebo jsme aspoň na dobré cestě k jejich nalezení. Existuje celá řada matematických modelů dílčích úloh, které čekají na další zpracování, právě v zájmu komplexního získávání výsledných hodnot.

Pro přehlednost shrnuji tyto dílčí úlohy, jejichž řešení pomocí mechanizační nebo automatizační techniky bylo již zvládnuto:

- předpověď pásme radioaktivního záření, včetně příslušného zobrazení (v měřítku a způsobem, který poskytuje výstup samočinného počítače);
- předpověď možných ztrát živé síly a techniky v prostorech jaderných výbuchů;
- předpověď dávek ozáření a ztrát osob, při dlouhodobé činnosti v pásmech radioaktivního zamoření;
- sledování dávek ozáření a jejich narůstání při opakované činnosti v pásmech radioaktivního zamoření;
- určení orientačních časů k dodržování režimu ochrany proti zamoření a ozáření;
- určení stupně zamoření osob, zbraní a bojové techniky při překonávání pásme radioaktivního zamoření;
- určení hloubky šíření par a stálosti vysoce toxických otravných látek.

Z hlediska možnosti přispět ke společnému dílu v rámci koalice socialistických armád je mírně řečeno nesprávné, že

Ev. číslo:

Arch k výpočtu dávek ozáření na pochod. ose (směru) čís.:

Výchozí a získané hodnoty											Poř. číslo	Postup výpočtu	Útvar (jednotka)					
													1 msp	2 tp	3 tp	atd.		
Délka pochodové osy – 1 v km											1	Vyplní se předem	42	42	42			
Střední rychlost přesunu – v (stř)											2	Vyplní se předem	30	25	25			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	$\rightarrow \sum P$	3	Sčítat $P_1 + P_2 \dots + P_{10}$	72	72	72			
(úrovně radiace v místech měření)																		
Celkový počet míst měření – m											4	Vyplní se předem	8	8	8			
Časy	Jaderného výbuchu – t (v)										5	Vyplní se předem	10,00					
	Překonání středu pásma – t (p)										6	Vyplní se předem	12,00	14,20	16,30			
	Pochodu pásmem – t										7	(1) : (2)	1,4	1,7	1,7			
Střední úroveň radiace – P (stř)											8	(3) : (4)	9	9	9			
P _{stř} – přepočet k času t (p)											9	podle tabulek poklesu	8	4	3			
Dávka ozáření upravená koeficientem oslabení – k		1									10	(9) × (7)	11	7	5	atd.		
		1,5									11	(10) : 1,5	—	—	—			
		2									12	(10) : 2	5,5	—	—			
		3									13	(10) : 3	—	—	—			
		4									14	(10) : 4	2,8	1,8	1,8			
		10									15	(10) : 10	1,1	0,7	0,7			
Vyřazení v %		Celkové									16	podle tabulek	0	0	0			
		první den									17	podle tabulek	0	0	0			
		za 1–2 týdny									18	podle tabulek	0	0	0			
Zamoření bojové techniky		Suché počasí									19	(9) × 1	8	4	3			
		Vlhká půda									20	(9) × 1500	12 000	6000	4500			
		Sněhová pokrývka									21	(9) × 500	4 000	2000	1500			

Poznámka: (10) = dosadí se hodnota z řádku toho poř. čísla.

Výchozí údaje zapsal

Výpočet provedl

Vzor karty pro mechanickou jehlovou třídičku

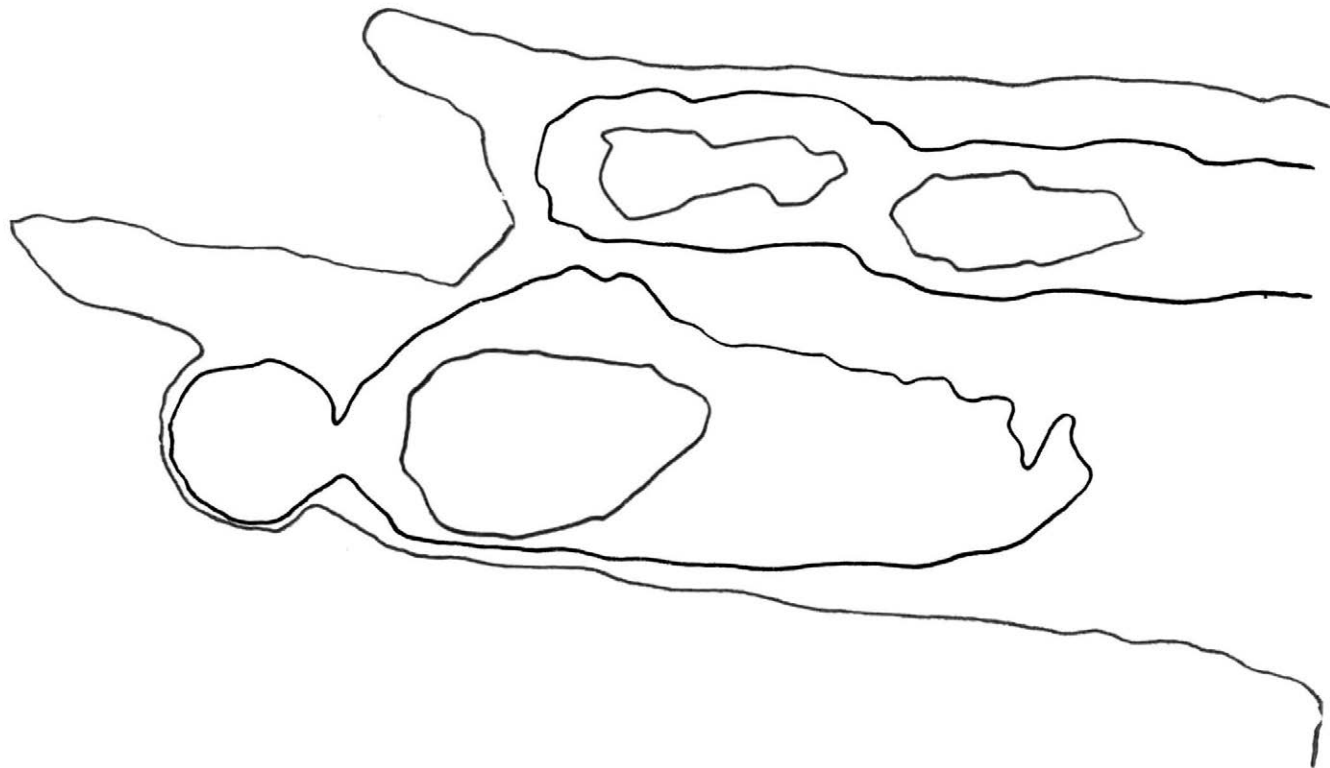
Ráže jaderného výbuchu v kt	Ztráty v počtech					
	osob			techniky		
	nevybu- dovaný prostor	prostor budovaný 5–7 dní	osádky v tancích	tanky	obrněné trans- portéry	auto- mobily
1	92	24	2	—	1	2
2	135	40	3	—	2	6
5	179	48	4	—	2	8
10	283	72	5	—	4	13
20	426	103	7	1	6	21
30	553	135	9	1	8	28
50	784	191	12	1	11	39
100	1202	283	18	2	18	62
200	1807	466	27	3	27	100
300	1990	597	33	4	34	128
500	100 %	852	45	6	48	176
1 000		1341	73	9	79	100 %
2 000		100 %	108	15	123	
3 000			148	20	100 %	
5 000			100 %	27		
10 000						

motostřelecký pluk v prostoru soustředění pro útok – 50 km² VZDUŠNÝ VÝBUCH

Poznámka: Karty možno zpracovat pro všechny typické situace i různé účely. V daném případě je počítáno s rovnoměrným rozmístěním po celém prostoru.

Zobrazení části předpovědi pásem radioaktivního
zamoření programovaným kreslícím zařízením

Příloha 3 a)

možné v daném oboru s dostatečnou zkušeností experimentovat.

V předcházející části jsem zdůraznil, že existuje řada matematických modelů dílčích částí komplexního vyhodnocení, které čekají na další zpracování.

Dosavadní postupy, vycházející ze zjednodušených vzorců, končí všeobecně u nějakého zobrazení **předpovědi** pásem radioaktivního zamoření. Můžeme tedy říci, že jsme v etapě počátku řešení, kdy se nám daří zkracovat čas na vypracování předpovědi. S nasazením samočinného počítače typu MINSK k tomuto úkolu se dosahuje až 75% časové úspory (efektivnost proti ručnímu zpracování = 4).

Současně ale trvají některé potíže, které jsou spojeny se zobrazením pásem zamoření v místech, kde došlo k několika násobnému překrytí radioaktivních stop; **není také vyřešeno vlastní vyhodnocení.** (Někde považují dosud předpověď za vyhodnocení.)

Velmi obtížně se hledá také možnost uvést v soulad časový interval, v němž probíhá jaderný úder a mez možnosti

zdrojů prvotní informace dodat potřebná data k počítači tak, aby je mohl zpracovat vzápětí po skončení úderu. Při tom dílčí výsledky by měly být k dispozici kdykoliv.

Konečně je nutné hledat takové řešení, které bude možno použít pro nové typy počítačů, které budou v blízké budoucnosti v armádě zavedeny.

Proto v současné době jsou zahájeny práce, které by měly vést k rozsáhlejšímu zapojení počítače ZPA 600. Cílem je umožnit, aby souběžně s projektem byly řešeny i některé další otázky, např. způsob, jak a v jaké formě budou získávány, připravovány a doručovány vstupní údaje pro počítač.

Věřím, že nenastanou mimořádné okolnosti, které by zabránily aplikaci projektu a že v krátké době bude možné překročit k závěrečné etapě tohoto závažného úkolu — k širšímu souboru programů, zabezpečujících rychlé zpracování jak předpovědi, tak i komplexních podkladů k rozhodování o způsobu řešení důsledků napadení zbraněmi hromadného ničení na teritoriu i u vojsk.

Obnova železnic na teritoriu v POV

Ačkoliv obnova železniční sítě frontu při zabezpečení frontové útočné operace zůstává i nadále globálním úkolem železničního vojska frontu, je mezi příslušníky železničního vojska všeobecně známý nedořešený spor doktrinárního charakteru o nezbytnosti místa a úkolu obnovy železniční sítě na teritoriu. V názorech na zabezpečení dopravy na teritoriu však je nepochybné, že tíha dopravy bude ležet na železniční dopravě. Priorita železniční dopravy na teritoriu vyplývá rovněž z požadavku, že převážná většina automobilních dopravních prostředků musí být uvolněna pro bezprostřední zásobování bojujících vojsk.

Rychlá obnova železnic v operačním týlu frontu za vojsky přestává být efektivní, nebudou-li mít obnovené železniční směry návaznost na státní území v důsledku nedostatečné obnovovací kapacity sil a prostředků teritoria. Proto je pro úspěšné zabezpečení technického překrytí a obnovy železniční sítě na teritoriu, zejména v západní části teritoria státu kromě vysoce aktivní účasti civilních složek, především zvláštních obnovovacích jednotek ministerstva dopravy, posilových obnovovacích jednotek ministerstva stavebnictví a dalších složek, podmíněna rovněž účastí železničního vojska.

Ohrožení železniční sítě teritoria

Na území teritoria v případě války s velkou pravděpodobností vznikne velmi tíživá situace i v železniční dopravě.

K narušení železniční sítě na teritoriu dojde především v důsledku jaderných úderů na hospodářská nebo politická centra, přímými údery na důležité železniční uzly nebo jadernými údery na vojenské objekty — kdy železniční objekty budou v bezprostřední blízkosti cílů jaderného napadení. Je nutné počítat s rozsáhlou bojovou činností nepřátelského letectva při přímém bombardování transportů, železničních stanic a velkých limitujících železničních objektů. Důležité železniční objekty jsou rovněž jedním z cílů bojové činnosti nepřátelských diverzních skupin a je pravděpodobné, že je nepřítel v počátečním období války nasadí ve značném množství.

Přítom na území státu lze předpokládat přibližně stejné počty jaderných úderů zasahujících železniční síť a objekty, jako v zájmovém prostoru západního válčiště. V celé hloubce teritoria bude nepřítel pravděpodobně schopen v průběhu jedné útočné operace zasadit značné množství jaderných úderů taktického, operačně taktického a strategického určení k vytvoření destrukčních a radiačních pásem. Je nutné předpokládat, že na rozdíl od válčiště bude nepřítel používat na teritoriu státu ve větším měřítku pozemní údery, které způsobí větší rozsah zničení, i když v menším okruhu působnosti oproti vzdušným úderům. Proto je třeba počítat jednak s velkým objemem železničních obnovovacích prací, především zemních a rovněž s tím, že bude nutné ve větším rozsahu

aktivizovat nebo budovat objízdky. Přitom technicky náročná a složitá obnova bude podstatně ovlivňována úrovní radiace.

Zabezpečení technického přikrytí železničním svazkem

Podle dosavadních zkušeností získaných při velitelsko-štábních cvičeních je možné předpokládat, že k technickému přikrytí železniční sítě teritoria v počátečním období války by byly nasazeny útvary železničních svazků.

Z hlediska zabezpečení návaznosti na možné směry železniční sítě frontu v zájmovém prostoru válčiště má při tom prioritě technické přikrytí železniční sítě jihozápadních Čech s limitujícími železničními uzly Plzeň a Č. Budějovice a s objekty na přechodech přes řeku Vltavu.

Vycházíme-li z nejpříznivější možné situace, musíme vzít v úvahu, že parametry na zrušení železnic na teritoriu mohou být s velkou pravděpodobností stejné, jako parametry zničení v útočném pásmu frontu.

Domníváme se, že eventuální předpoklad, že by železniční svazek mohl být nasazen k decentralizovanému zabezpečení technického přikrytí do větší hloubky teritoria (např. k zabezpečení technického přikrytí na hlavním tahu ve směru východ—západ) není reálný ani dostatečně efektivní. K tomuto závěru vede hlavně požadavek zachovat svazek jako celek schopný zabezpečit potřebný manévr a rychlé soustředění sil a prostředků k obnově zničených železničních úseků a objektů a dále skutečnost, že je plně zachovávána schopnost rychlého soustředění a přesunu na brigádní železniční úsek obnovy k obnově za vojsky. Přílišná decentralizace svazku by vedla k dalšímu prodlužování vzdáleností a pravděpodobně ke ztrátě možnosti operativního centrálního nasazení železničního svazku na úsek obnovy za vojsky. Z tohoto hlediska naznačený úkol zabezpečení technického přikrytí v prostoru jihozápadních Čech je pravděpodobně již na samé hranici únosnosti centralizovaného velení a řízení v rámci železničního svazku.

Disproporce mezi předpokládaným možným rozsahem obnovovacích prací a reálnou kapacitou železničního svazku se při dosavadních velitelsko-štábních cvičeních dařilo překlenout zjednodušením.

Nejzávažnější problémy se při tom přeusouvaly do oblastí zabezpečení velení z hlediska zdvojnásobení vzdáleností mezi jednotlivými stupni velení. Neprojevovaly se, nebo jen v nepatrném rozsahu, problémy vyplývající ze součinnostních vztahů s dalšími orgány, zabezpečujícími činnost obnovy železnic teritoria státu ze vztahů k posilovým silám a prostředkům. Je zřejmé, že v případě skutečného nasazení železničního svazku k plnění úkolu technického přikrytí materiálu by nastala velmi složitá situace.

Protože úspěšné plnění úkolu technického přikrytí železnic na teritoriu státu bude přímo podmíněno spoluprací a aktivní podporou všech prostředků a složek teritoria, přesouvá se nejzávažnější problém u železničního vojska v současném období na oblast začlenění železničního svazku do systému technického přikrytí. I při povrchním pohledu na tuto problematiku jasně vystupují do popředí nejasnosti ve vzájemných vztazích, v rozdělení pravomocí a zodpovědnosti za obnovu železnic na teritoriu.

Současné představy o organizaci technického přikrytí

Technické přikrytí se organizuje s cílem rychlé obnovy průjezdu na stanovených železničních tratích. Parametry pro obnovu při zabezpečení technického přikrytí zůstávají tudíž stejné, jako při krátkodobé obnově za vojsky.

Návrhy na organizaci technického přikrytí železniční sítě a rozdělení odpovědnosti mezi jednotlivé orgány nutno bezpodmínečně dorešit v součinnosti mezi orgány železničního vojska frontu a teritoriálními orgány železničního vojska. Přestože do obsahu činnosti teritoriálních orgánů problematika technického přikrytí bezesporu patří, měly by mu být teritoriálními orgány v týlovém prostoru frontu v některých oblastech působnosti operativ-

ně podřízeny. Z uvedeného důvodu schválení návrhu na technické přikrytí železniční sítě v zájmové části teritoria by plně spadalo do kompetence orgánů železničního vojska frontu. Z téhož důvodu by spadala pravomoc pro vydání rozkazu k technickému přikrytí na teritoriu v týlovém prostoru frontu do kompetence orgánů železničního vojska frontu. Podřízení součástí železničního vojska nasazených k technickému přikrytí na území teritoria v rámci týlového prostoru frontu teritoriálními orgány železničního vojska by nebylo účelné, protože by to narušovalo princip nedílné velitelské pravomoci velitele frontu v prostoru, za který plně zodpovídá (tedy i v oblasti zabezpečení vojenské dopravy). Úkoly a termíny pro obnovu při technickém přikrytí by tedy měly být určovány rozkazem podle rozhodnutí orgánů železničního vojska frontu v souladu s potřebami a možnostmi orgánů vojenské dopravy frontu.

Protože jde o zásadní otázku a je známo, že předběžně na ni existují i opačné názory (podřízenost železničního vojska při technickém přikrytí na teritoriu i v týlovém prostoru frontu teritoriálními orgány železničního vojska), bylo by žádoucí dospět k jednoznačnému rozhodnutí. Na druhé straně je však nesporné, že v přímé podřízenosti teritoriálních orgánů železničního vojska zůstávají ty součásti železničního vojska, operující na zbývajícím území státu, případně i na teritoriu v hranicích týlového prostoru frontu, pokud plní úkoly neovlivňující přímo výsledek bojových operací.

Železničnímu vojsku by v zásadě měly být určovány k technickému přikrytí jen důležité železniční uzly, úsek, nebo objekty, protože zbývajících železničních sítí by byla technicky přikryta silami a prostředky železniční obnovovací služby, zvláštních obnovovacích jednotek ministerstva dopravy a ministerstva stavebnictví. Jen výjimečně, v případě nedostatku kapacity těchto orgánů by podle této zásady mohly být k tomuto úkolu využity i součásti železničního vojska. Uplatňování této zásady však od-

porují zkušenosti získané při velitelsko-štábních cvičeních uskutečněných k této tematické, kdy v rozkaze pro technické přikrytí byly železničnímu svazku uloženy úkoly k zabezpečení obnovy v hranicích celého vymezeného pásma technického přikrytí uvnitř týlového prostoru frontu. Přesto tento způsob zabezpečení technického přikrytí je však nejpravděpodobnější i z jiného důvodu, kterým je maximální využití působení vojensky organizované síly železničního svazku pro nejefektivnější využití značně různorodých, posilových sil a prostředků, jejichž bojová hodnota beze sporu bude v důsledku intenzivní nepřátelské činnosti značně snížena. Uplatnění uvedené zásady je pravděpodobnější na zbývajících železničních sítích teritoria státu, kde by eventuelní jednotky železničního vojska přikrývaly jenom nejdůležitější dopravní uzly nebo objekty.

Z uvedeného důvodu je třeba počítat a připravit se po všech stránkách na to, že do pravomoci velitele svazku budou s největší pravděpodobností podřízeny obnovovací a stavební organizace na místní železniční síti a v některých případech i vojenské jednotky, které se budou přepřavovat po železnici, nebo které budou dislokovány poblíž místa nasazení. Za účelem zabezpečení nejrychlejšího průjezdu bude nutné maximálně využít i místního obyvatelstva. Po odborné stránce technického přikrytí budou veliteli součástí železničního vojska povinni spolupracovat s příslušnými náčelníky TD a orgány správy dráhy v rámci zabezpečení technických podmínek krátkodobé obnovy respektovat jejich pokyny. Velitelé podřízených útvarů, kteří zůstávají v přímém podřízení velitele železničního svazku, by však rozkazem náčelníka správy dráhy měli být po předběžném schválení (nebo na návrh) velitele svazku určení náčelníky technického přikrytí stanovených železničních úseků, železničních uzlů nebo objektů a byly by jim pak v operačním smyslu podřízeny všechny dostupné a potřebné posilové prostředky podle rozhodnutí velitele svazku. Analogicky vyplývá bezpodmínečná nut-

nost vzájemné spolupráce a součinnosti orgánů velitele železničního svazku a velitelů podřízených útvarů s příslušnými řídicími i výkonnými složkami teritoriálních orgánů na příslušném územním obvodu. Je zřejmé, že koordinační a jednotící úloha železničního svazku při technickém přikrytí bude v některých směrech klást vyšší nároky na schopnost rychlého a pružného velení a řízení a na všeobecnou připravenost velitelů a štábů železničního svazku, než tomu bude při obnově za vojsky, protože vzroste počet zúčastněných partnerů a tím vzrostou i nároky na zabezpečení potřebné součinnosti.

Dá se rovněž očekávat vzrůst významu železničního technického průzkumu, který bude nutné organizovat nepřetržitě na široké frontě v celém rozsahu pásma technického přikrytí a význam ostatních způsobů aktivního shromáždění informací, které budou základní podmínkou umožňující veliteli svazku uskutečnit operativní, rychlý a efektivní manévry silami, prostředky a obnovovacím materiálem.

Současné představy o plánování technického přikrytí.

Plán technického přikrytí by měl být výchozím dokumentem pro vydání rozkazu velitele železničního svazku. Plán technického přikrytí zpracovává velitelství svazku na základě přijatého rozkazu k technickému přikrytí a na základě zpracovaných projektů na případnou obnovu překrývaných železničních úseků, uzlů a objektů s přihlédnutím k celkové obnovovací kapacitě přímo podřízených a posilových sil a prostředků za ideální situace. Projektovou dokumentaci k zabezpečení krátkodobé obnovy by měl velitel svazku obdržet od kompetentních orgánů příslušné správy dráhy. Jestliže tato projektová dokumentace nebude k dispozici, bude velitel svazku povinen organizovat její zpracování.

Plán technického přikrytí bude účelné zpracovat na mapě, a do mapy zakreslovat:

- hranice pásma technického přikrytí železničního svazku se zvýrazněním a vyznačením pořadí důležitosti limitujících železničních úseků, stanic a objektů;

- dislokace podřízených útvarů a podřízených posilových sil a prostředků, místa jejich velitelských stanovišť a jim přidělené úseky a objekty k technickému přikrytí;

- dislokace důležitých vojenských i civilních teritoriálních orgánů, se kterými bude nutné spolupracovat;

- dislokace materiálních základů, skladů, místního průmyslu, lomů, lesních závodů, železničních tratí určených k těžbě svrškového materiálu.

Úkoly, které budou uvedené v přílohách k plánu technického přikrytí, je nutné rozpracovat v takovém minimálním rozsahu, aby byly předvídané, plánovány a zabezpečeny všechny nutné podmínky obnovy. Jen tak je možné předcházet neúčelné, chaotické činnosti, dosáhnout a využít integrovaného působení všech obnovovacích složek teritoria.

V technické zprávě plánu technického přikrytí se zpravidla uvádí:

- zdůvodnění přijatého řešení, hlavní objemy a náročnost předpokládaných prací;

- varianty obnovy překrývaných železničních úseků a objektů s vyčíslením objemů hlavních prací, potřebou materiálu, pracovních sil a prostředků k zabezpečení obnovy;

- charakter a objem potřebných a možných přípravných prací;

- opatření k zesílení životnosti překrývaných železničních úseků, stanic, objektů (objížďky, spojovací větve, nájezdy k stavbě mostů na vedlejší ose apod.) s označením důležitosti.

Plánování technického přikrytí by mělo zabezpečit:

- vyčlenění sil a prostředků včetně vyřešení manévru k jejich přesunu na zničená místa tak, aby byla zabezpečena stálá pohotovost k obnově. Přitom hlavní síly a prostředky musí být soustředěny poblíž

prostoru technického přikrytí limitujících úseků nebo objektů;

— splnění maximálních možných objemů přípravných prací a vytvoření zásob obnovovacího materiálu s cílem zkrátit co nejvíce potřebnou dobu obnovy. Zásoby obnovovacího materiálu a konstrukcí vytvářet tak, aby byly dostatečné a aby je bylo možno rychle dopravit na místo spotřeby. Je možno zřídit tzv. přiojektovní sklady obnovovacího materiálu v místech velkých železničních uzlů a objektů, zejména s využitím všech provozních zásob pro generální obnovu železnic a všech úložišť obnovovacího materiálu. Zásoby obnovovacího materiálu vytvářet a doplňovat ze všech využitelných materiálních záloh i na úkor místního průmyslu;

— krátkodobou obnovu tak, aby v co nejkratší době byl možný průjezd vlaků s postupným narůstáním propustnosti.

Technické přikrytí železnic teritoria státu patří do souhrnu vojenské činnosti k obraně a ochraně teritoria. Při plnění tohoto úkolu na teritoriu státu vzniknou za současného stavu neintegrovánosti teritoriálních orgánů pro velitele součástí železničního vojska pravděpodobně značně složité součinnostní vztahy, které by však mohly být zjednodušeny nebo i nahrazeny uplatněním principu přísné podřízenosti teritoriálních sil a orgánů, jež jsou v mfru v jiné velitelské pravomoci (podřízenosti), teritoriálním vojenským orgánům. Teritoriální vojenské orgány mají nejvíce předpokladů, aby efektivně skloubily činnost vojenských a civilních sil a prostředků včetně civilní obrany v daném územním obvodu, ve kterém se nároky zabezpečení operací na válčišti budou střetávat se zájmy požadavků na zabezpečení života obyvatelstva, chodu zbylých (značně omezených) výrobních kapacit a s požadavky na evakuaci. Je nesporné, že všechny tyto potřeby bude nutno skloubit a podle možnosti uspokojovat. Kritériem pro posuzování efektivnosti a účelnosti činnosti na teritoriu státu však musí být v zájmu podpory činnosti ozbrojených sil na válčišti. V tom je vyjádřena priorita

zabezpečení vojenských požadavků orgány na teritoriu, které budou povinny všestranně a aktivně zabezpečit veškerou vyžadovanou pomoc a spolupráci při plnění úkolů technického přikrytí. Na druhé straně by však byli velitelé součástí železničního vojska povinni průběžně informovat příslušné teritoriální vojenské velitele a respektovat jejich požadavky při plnění vlastních plánů. Příslušné teritoriální orgány by měly ve svých dokumentech zabezpečovat v otázkách technického přikrytí tyto důležité úkoly:

— Zabezpečení ochrany a obrany objektů zvláštní důležitosti. Objekty a zařízení, strážené vojenskými silami, strážními jednotkami lidových milic a závodní stráží. Jde zejména o důležité dopravní objekty a vodní díla.

— Součinnost velitelů součástí železničního vojska s teritoriálními vojenskými orgány bude nezbytná, aby byla zabezpečena sladčnost všech složek, podílejících se na střezení, a aby byly maximálně sníženy počty objektů, strážných vojsky. Vojenskou ochranu je třeba zabezpečit především u objektů, jejichž rychlá obnova je obtížná (tunely, viadukty a mosty na hlavních železničních tratích).

— Zabezpečení obrany proti vzdušným výsádkám v prostorech technického přikrytí. Řešit systém likvidace taktických, operačních a přepadových výsádek a diversních skupin v prostorech technického přikrytí součástí železničního vojska.

— Součinnost velitelů součástí železničního vojska bude nutná proto, že v odůvodněných případech nelze vyloučit ani zapojení součástí železničního vojska do akcí na likvidaci nepřátelských výsádek.

— Zabezpečení zajištění klidu a pořádku a likvidace ohnisek nepokojů nebo paniky, a to pokud by rozsah nepokojů mohl ohrožovat plnění úkolů technického přikrytí. Zejména v prostorech dislokace a velitelských stanovišť železničních součástí bude nezbytná aktivní spolupráce a součinnost s příslušnými teritoriálními orgány.

— Zabezpečení aktivizace obyvatelstva k provedení obnovovacích prací by mělo

být uskutečňováno na základě součinnosti ních požadavků se souhlasem komisí obrany, ve spolupráci s orgány ministerstva vnitra a s orgány civilní obrany. (Bez zabezpečení součinnosti s příslušnými orgány není reálné kalkulovat s využíváním obyvatelstva k obnovovacím pracím.

— Zabezpečení součinnosti s orgány civilní obrany. Ke koordinaci činnosti vojenských i civilních sil a prostředků při zabezpečení života na příslušném území. Zajištění úzkých pracovních vztahů s orgány civilní obrany bude pro velitele železničních součástí důležitým zdrojem informací o místních poměrech, možnostech rozmístění vojsk a štábů, o materiálních

zdrojích a možnostech podniků místního hospodářství, které budou nutné pro splnění úkolů technického přikrytí.

Závěr

Problematika technického přikrytí železniční sítě teritoria představuje komplex problémů, který není řešitelný pro jednotlivce, protože předpokládá širokou informovanost v otázkách, které nejsou dořešeny nebo se z různých příčin utajují. Proto si tato práce nemůže činit nárok ani na částečné vyřešení některých otázek a měla za cíl pouze přispět k potvrzení závažnosti dané problematiky a zdůraznění potřeby jejího řešení.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

PVO tankové armády při boji v odtržení od ostatních sil frontu

Rozhodující podmínkou k dosažení cílů operace je palebné zničení raketových jaderných prostředků a hlavních záloh nepřítele na směru činnosti tankové armády. I když nesnižujeme důležitost tohoto boje v pásmu útoku tankové armády v průběhu jejího hromadného úderu, máme za to, že velkým nebezpečím pro ni budou i údery letectva.

To vyplývá ze

— značného množství sil letectva pravděpodobného nepřítele,

— rozsáhlých možností manévru těmito silami nejen v pásmu skupiny armád, ale i v rámci celého válčiště s cílem soustředit hlavní úsilí na hlavních směrech útoku našich vojsk.

Možné složení nepřátelského letectva, které může působit proti tankové armádě, bude záviset na směru útoku armády, na výši ztrát letectva a jeho doplnění manévrem z jiných válčišť, ze Spojených států či letectva jiných států — účastníků agresivních bloků a konečně i na možnostech použití letectva letadlových lodí.

Na Středoevropském válčišti, kdy tanková armáda útočí v pásmu Střední skupiny armád podporované 4. TLV (zesíleným 200—300 letouny z USA) můžeme dojít k tomuto propočtu.

Za předpokladu ztrát do 50 %, síly 4. TLV mohou mít 600 letounů (bez stíhacích letounů systému PVO). Kromě toho může být v pásmu Střední skupiny armád použito 100 letounů letectva letadlových lodí Atlantického loďstva USA. V takovém případě může tedy působit asi 500 letounů při 70—75% bojové pohotovosti. Použije-li nepřítel na směru útoku tankové armády do 40 % sil v bojové pohotovosti, představuje to asi 200 letounů. Za týchž podmínek, ale za 70% ztrát letectva 4. TLV, na vojska a objekty tankové armády může působit do 150 letounů; přitom polovina z nich s jadernými pumami.

Vzhledem k rozvinutí úspěchu a odtržení tankové armády od ostatních sil frontu může však počet úderů na ni být vyšší na úkor zeslabení intenzity činnosti letectva na jiných směrech. S cílem zničit hlavní uskupení tankové armády bude nepřítel přinucen použít letectvo jako své blíží operaci (vzhledem k době zasazení) strategické zálohy.

Na základě toho můžeme vyvodit závěr, že **nepřetržitý a úspěšný boj s nepřátelským letectvem s cílem nedovolit nebo zmařit jeho úderu na tankovou armádu je důležitou podmínkou úspěchu bojové činnosti armády v odtržení od ostatních sil frontu.**

Rozvoj taktického i námořního letectva nepřítele jde cestou jeho intenzivního přizpůsobování k podmínkám soudobých operací na pozemních válčících. Zvláštní význam (to se potvrdilo ve válce ve Vietnamu a na Blízkém východě) má **hromadné a překvapivé použití prostředků napadení ze vzduchu.**

Při hromadných a soustředěných úderech na hlavní úderné uskupení útočících vojsk, zejména na tankové svazky, bude charakteristická rozhodnost cílů, účast značného množství sil a rovněž výrazně vyjádřená nerovnoměrnost sestav v prostoru.

Snaha podstatně snížit ztráty způsobené prostředky PVO a nedopustit zmaření hromadných a soustředěných úderů ze vzduchu bude dosahovat aktivními protipatřeními proti systému PVO tankové armády, lety v malých výškách, použitím velkých hustot letectva při náletu a rovněž překonáním palebného systému PL prostředků na samostatných (úzkých) směrech.

K dosažení překvapivých úderů bude napomáhat poměrně nevelká (do 100 km i méně) vzdálenost rozmístění letectva nepříteli, složitá a nejasná situace v celku a snížení možnosti radiotechnického průzkumu. Není vyloučeno, že v podmínkách použití jen konvenčních zbraní, nepřítel se pokusí přejít k jaderné činnosti v době odtržení tankové armády od ostatních sil frontu a prvním hromadným jaderným úderem způsobit jí velké ztráty.

Při plnění úkolů vojsk PVO tankové armády je charakteristické

- neexistuje součinnost s vojsky PVO sousedních svazů,

- omezené použití frontových prostředků v její prospěch,

- potíže průzkumu vzdušného nepřítel a jeho velké možnosti dosáhnout překvapivé úderu na vojska armády,

- složitost včasného doplnění zásob materiálně technických prostředků, zvláště munice,

- omezené možnosti centralizovaného řízení palby prostředků PVO.

Nejdůležitějšími požadavky na systém PVO jsou:

- vysoká a nepřetržitá pohotovost k odražení překvapivých úderů na vojska ze vzduchu na vojska armády při útoku v bojových a pochodových sestavách,

- schopnost samostatně, omezenými silami odrazet nálety o velké hustotě,

- možnost širokého manévru palbou co do výšky a směru s cílem soustředit hlavní úsilí ke zničení hlavního uskupení nepřítel ze vzduchu,

- odolnost prostředků a systému PVO, zvláště před napadením zbraněmi hromadného ničení.

Největším problémem je úkol zmařit hromadné a soustředěné úderu nepřátelského letectva. Proto zhodnocení palebných možností prostředků PVO tankové armády děláme zejména z hlediska splnění stanoveného úkolu.

V sestavě vojsk PVO tankové armády mohou být: PL raketová brigáda středního dosahu, PL dělostřelecký pluk a armádní oddíl raketového technického zabezpečení PVO; PL raketové pluky malého dosahu tankových divizí, PL dělostřelecké oddíly nebo PL raketové a dělostřelecké baterie (četa ZSU-23-4 a četa ZRK) tankových (motostřeleckých) pluků. Kromě toho tankové a motostřelecké jednotky mají ve výzbroji přenosné ZRK.

Palebné možnosti těchto prostředků při boji s taktickým letectvem jedním přepadem uvádí **tabulka 1.**

V této tabulce je hodnota matematické naděje zničených nepřátelských letounů (nižší hodnota — v podmínkách intenzivního radiového rušení ze strany nepřítel).

Z tabulky vyplývá, že ztráty a přemísťování vojsk PVO během boje (od $\frac{1}{3}$ do $\frac{1}{2}$ počtu armádních a divizních prostředků PVO) mohou snížit jejich palebné možnosti 2–3krát.

Přítom množství ztrát nepřítel za jeden přepad palbou armádních a divizních prostředků PVO, vzhledem ke zvýšenému množství přemísťovaných útvarů (jednotek), se snižuje a palbou plukovních prostředků PVO narůstá.

Palebné možnosti vojsk PVO tankové brigády při odražení hromadného nebo soustředěného úderu ze vzduchu závisí bezprostředně a především na množství palebných přepadů, které prostředky PVO mohou realizovat podle konkrétní varianty provedení úderu.

Budou-li během odražení hromadného úderu uskutečněny 3–4 palebné přepady armádními a divizními PL prostředky, a 4–5 plukovními PL prostředky, potom ztráty nepřítel v tomto náletu mohou tvořit 70–80 letounů. Hromadný úder na vojska tankové armády má ovšem i své potíže vzhledem k nerovnoměrnému útoku tankových divizí na různých směrech i ke krátkosti času na organizaci takových úderů. Místo toho nepřítel může postupně uskutečnit několik soustředěných úderů

Tabulka 1

Část prostředků na přesunu	Prostředky PVO	Procento ztrát		
		4	30	50
0	Armádní	13—22	9—15	7—11
	Plukovní	12	9	6
	Celkem	25—34	18—24	13—17
1/3	Armádní a divizní	8—14	5—9	4—7
	Plukovní	12	9	6
	Celkem	20—26	14—18	10—13
1/2	Armádní a divizní	6—10	4—6	3—5
	Plukovní	12	9	6
	Celkem	18—22	13—15	9—11

— každý na jednu až dvě divize (s použitím několika desítek letounů).

Propočty ukazují, že při odrazení např. soustředěných úderů na dvě tankové divize prvního sledu v počtu asi 50 letounů a při realizaci 1—2 palebných případů divizními prostředky PVO a 2—3 palebných případů plukovními prostředky (s použitím jednoho oddílu PL raketového oddílu brigády) ztráty nepřítelů tvoří 25—30 letounů.

V těchto podmínkách dosáhne PVO tankové armády asi 50—70% spolehlivosti. To nemůžeme pokládat za dostatečné v případě použití (nebo ohrožení použití) jaderných zbraní. Zvýšení můžeme dosáhnout použitím frontového stíhacího letectva (až poloviny vzletů stíhacího letectva frontu). To bude možné jen v případě přemístění části stíhacího letectva na letiště co nejbližší k prostoru bojové činnosti armády. Dobytí a přípravě takových letišť tankovou armádou věnujeme zvýšenou pozornost. Kromě toho tanková armáda musí zesílit minimálně jedním PL raketovým plukem středního nebo malého dosahu ochranu armádní raketové brigády. Při velkých ztrátách vojsk PVO je nezbytné armádu při odrazení zesílit frontovými prostředky PVO.

Důležitým opatřením ke zvýšení palebných možností vojsk PVO tankové armády je zvýšení norem spotřeby PL řízených raket. To se ovšem musí předem předvídat a zabezpečit včasným přísunem vzdušnou cestou z frontových základů.

Účinnost odrazení náletů o vysoké hustotě (do 20—30 letounů) zabezpečíme sou-

časným použitím dostatečně velkého množství možností současného navedení aktivních prostředků PVO a způsobem požadovaného zničení nepřítelů v krátkém čase. Tato významná vlastnost systému PVO tankové armády může být zhodnocena vztahem hustoty palby k hustotě letectva v době náletu (při náletu ve vlnách bez počítání mezer mezi nimi). Hustota palby ve skutečnosti závisí na rozsahu výšek; to je zřejmé z **tabulky 2**.

Z tabulky je vidět, že hustota palby se zvětšením výšek odrážených úderů se snižuje. Tak např. ve výškách 1,5—3 km je dvakrát a ve výškách 3—8 km třikrát menší, než ve výškách 0,25—1,5 km. K prudkému snížení dochází ve výškách 8 km a výše. Přitom však úderu na raketovou brigádu a tanková vojska (zvláště jadernými pumami) z výšek 3—10 km jsou velmi účinné. Z tohoto důvodu také rozdělení hustoty palby v jednotlivých výškách není optimální.

Kromě toho tato vlastnost systému PVO závisí na možnostech manévru palbou po směrech. Na armádním stupni jsou omezeny silami PL raketové brigády, jejíž každá PL raketová soustava může manévrovat palbou v pásmu do 60 km. Jinak řečeno, nežádá se odrazení úderu hlavních sil letectva nepřítelů na zvoleném úzkém směru bude možné použít jen jeden oddíl této brigády. Proto její uskupení zpravidla bude kompaktní, aby všech možností současného navedení brigády nebo velké jejich části bylo možné použít ke zničení hlavního uskupení letectva nepřítelů z libovolného směru.

Tanková armáda při boji v odtržení od ostatních sil frontu může plnit nejrůznější úkoly (vést boj s nepřátelskými zálohami, prolamovat obranná postavení, překonávat vodní překážky z chodu apod.). Nezávisle na konkrétních podmínkách situace, **hlavními objekty ochrany prostředky PVO** budou pro PL raketovou brigádu — hlavní uskupení armády, pro PL raketové pluky malého dosahu — hlavní uskupení tankových divízi a pro PL raketové dělostřelecké baterie — hlavní uskupení tankových (motostřeleckých) pluků.

Během přesunu tankové armády proti přicházejícím zálohám nepřítele, vojska PVO ji zabezpečují v pochodových sestavách svazků a útvarů v pohotovosti k odražení úderů ze vzduchu, nebo po rozvinutí do bojových sestav (armádní a divizní prostředky), nebo na přesunu a z krátkých zastávek (plukovní PL prostředky).

Hlavní síly armádní PL raketové brigády mohou se přesunovat na jedné úrovni s hlavními silami divízi prvního sledu, obvykle po dvou osách. Není-li armáda prostředky PVO zesílena [např. PL raketovým plukem] potom část sil PL raketové brigády [jeden oddíl] přesunuje se spolu s armádní raketovou brigádou.

PL raketové pluky divízi prvního sledu se přesunují obvykle po dvou pochodových osách — buď v čele hlavních sil (jako celek), nebo v proudu hlavních sil (po bateriích ve vzdálenosti 5–15 km). Druhá varianta je ve své podstatě předbojovou sestavou pluku a zabezpečuje rozvinutí všech baterií do 10 minut po obdržení signálu, protože pluk nepotřebuje žádný čas na zaujetí prostorů palebných postavení.

Při hromadném a soustředěném úderu nepřátelského letectva PL raketové pluky tankových divízi (v případě potřeby i útvary PL raketové brigády) rozvinují se do bojových sestav a spolu s plukovními PL prostředky a stíhacím letectvem odrážejí úder. Po skončení náletu tyto útvary se svínají a pokračují v přesunu v nařízených směrech. Úkol ochrany svazků prvního sledu v této době a do příchodu do jejich sestav plní plukovní PL prostředky.

K rozvinování divízi prvního sledu ke střetným bojům může dojít současně (na jedné čáře pro všechna vojska armády), nebo postupně (na různých čarách co do hloubky i směru). V prvním případě PL raketová brigáda rozvinuje všechny síly současně s cílem zabezpečit největší hustotu palby k ochraně hlavního uskupení prvního sledu armády. Ve druhém případě k jejímu rozvinování do bojové sestavy dochází postupně (po útvarech) v soula-

du s pořadím zahájení boje tankových divízi.

Rozestupy a vzdálenosti mezi oddíly [používáme-li k řízení palby brigády ASU K 1] nesmí přesahovat 40 km. Přitom v závislosti na směrech náletů PL raketová brigáda může pokrýt svou palebnou hodnotou pásmo bojové činnosti vojsk armády na frontě široké 70–100 km. Každý oddíl brigády rozvinuje se do bojové sestavy v prostoru o poloměru do 5 km. Vzdálenost technické baterie brigády od palebných postavení musí být do 30 km.

V případě, že tanková armáda bude zesílena jedním PL raketovým plukem, pluk používáme k PVO raketové brigády a jiných důležitých objektů rozmístěných v daném prostoru (např. armádní prtb, armádní prtb).

Je-li nutné organizovat ochranu dvou uskupení tankové armády (vojsk na přesunu proti hlavním silám nepřítele a hlavních sil armády při obchvatu s cílem udeřit do boku nepřítele), PL raketovou brigádu je neúčelnější použít k ochraně vojsk, která uskutečňují manévry. K plnění prvního úkolu používáme stíhací letectvo.

Útočí-li tanková armáda s cílem rozdělit a zničit nepřítele, PL raketová brigáda se rozvinuje k ochraně hlavního uskupení prvního sledu armády a postupně se přemísťuje na směru útoku jedné až dvou divízi. Takové použití všech sil brigády umožní nepřetržitě chránit palbou jednoho až dvou oddílů divíze, které plní nejdůležitější úkoly. To je zvlášť důležité při nebezpečí úderů z libovolného směru. Dosáhneme toho ovšem jen za předpokladu zesílení armády aspoň jedním PL raketovým plukem (k ochraně armádní raketové brigády).

Útok bez sousedů, nebezpečí úderů z libovolného směru, značné ztráty vojsk PVO — to vše objektivně **zvyšuje úlohu stíhacího letectva v systému PVO tankové armády**. Rozdělení úsilí stíhacího letectva a vojsk PVO armády během odražení úderů dosáhneme buď v několika pásmech, nebo v jednom pásmu (na směrech, ve výšce a době). Bereme přitom v úvahu, že PL prostředky tankových (motostřeleckých) pluků nemají prostředky systému rozpoznávání letounů. Proto je účelné, aby stíhací letectvo nepůsobilo v sektoru jejich palby a vyhló se tak možným ztrátám.

K praktickému plnění různorodých a složitých otázek součinnosti PL raketového vojska a stíhacího letectva nachází se proto na VS náčelníka vojsk PVO tankové armády zodpovědný představitel stíhacího letectva se skupinou šturmanů a s pro-

středky spojení a navedení. Kladně se projeví i sloučení naváděcího střediska stíhacího letectva a VS PL svazků a útvarů. To je ovšem prakticky uskutečnitelné jen za podmínky podstatného zvýšení mobility radiotechnických prostředků navedení.

Bojová činnost vojsk PVO tankové armády, zvláště stíhacího letectva, zabezpečujeme vedením nepřetržitého průzkumu vzdušného nepřítele. Bojová činnost na jednotlivých směrech, střídání rozhodných útoků do velké hloubky s rychlým rozvířením části sil nebo hlavních sil tankové armády ke zničení nepřítele, nutnost překonávat pásma s vysokými úrovněmi radiace — to vše ve své podstatě prakticky vylučuje nejen nepřetržitě a úplné radiolokační pokrytí útočného pásma armády, ale i vůbec možnost vedení nepřetržitého radiolokačního průzkumu armádních a divizních prostředků. Proto část sil a prostředků radiolokačního průzkumu rozvíjíme do příchodu vojsk tankové armády na čáru střetnutí s nepřítelem. Radiolokační stanoviště, vybavená stanicemi na samohybných podvozcích, mohou se přesunovat společně s předstunutými oddády divizí prvního sledu a jsou v pohotovosti k rozvinutí na rozkaz z VS PVO armády.

V podmínkách, kdy není možné zabezpečit úplné radiolokační pokrytí v pásmu armády, vytváříme je na nejdůležitějších směrech s použitím armádních a divizních prostředků průzkumu. Otázka možnosti radiolokačního průzkumu vzdušného nepřítele k zabezpečení bojové činnosti aktivních prostředků PVO a nezbytných sil k jeho organizování je vcelku velmi složitá a vyžaduje zvláštní studium. Ze zkušeností cvičení vyplývá a výše uvedená opatření ukazují, že řešení tohoto problému vyžaduje urychlit přezbrojení armádních a divizních prostředků radiolokačního průzkumu mobilnějšími univerzálními RL stanicemi a kromě toho mít v armádě samostatný radiotechnický pluk nejméně o šesti radiolokačních rotách.

Při násilném přechodu vodního toku působí nejintenzivnější nepřátelské letectvo proti těm divizím tankové armády, které jako první dosáhl řeky, přecházejí řeku na hlavních přepravách a proti vojskům, která mají největší úspěch.

V případě, že divize prvního sledu armády zahajují násilný přechod řeky prakticky současně, uskupení PL raketové brigády a rovněž PL raketových pluků divizí, které jsou na vlastním břehu a zahajují přepravu, vytváříme na základě jednotného plánu, abychom zabezpečili neúčinnější odrazení úderů nepřátelského letectva

z libovolného směru. K současné ochraně objektů, které jsou ve velkých vzdálenostech jeden od druhého (vojsk prvního sledu, která rozvíjejí úspěch na druhém břehu, druhých sledů a armádní raketové brigády na vlastním břehu, dále i přeprav), spolu s vojsky PVO armády budeme přinuceni v maximální míře využívat stíhací letectvo frontu. Bude to důležité zejména při odrazení úderů nepřítele na hlavní síly armády, které se přesunují k vodní překážce (do doby rozvinutí hlavních sil vojsk PVO armády a divizí na vlastním břehu).

Překonání pásma radioaktivního zamoření, která chrání přístupy k obranným čarám nepřítele, bude pro vojska armády spojeno s odražením intenzivních úderů ze vzduchu. Nepřítel se bude snažit zničit jak uskupení vojsk tankové armády před pásmem (jaderným minovým zátarasem), tak i v jeho hranicích. Hlavní síly PL raketové brigády rozvíjíme proto před pásmem zamoření, aby chránily hlavní síly divizí prvního sledu při jeho překonávání (do celé hloubky). Při vytváření uskupení PL raketového pluku bereme v úvahu směry, na nichž vojska budou překonávat pásmo.

Pořadí přemísťování vojsk PVO během překonávání pásma zamoření soustavy v první řadě podle stupně ochrany soustav a dopravních prostředků. Dovoluje-li to úroveň radiace, divizní a plukovní prostředky PVO překonávají pásmo spolu s tankovými jednotkami a útvary.

Při určování způsobů a doby zahájení překonávání pásma radioaktivního zamoření vycházíme z toho, že PL raketové soustavy a ZSU-23-4 zabezpečují dosti dobrou ochranu obsluh před ničivými účinky jaderného výbuchu. Zeslabení úrovně radiace je však u nich 3—4krát menší než u tanků.

Zvláště významnou překážkou jsou tato pásma pro RL stanice, jejichž ochranné vlastnosti jsou 6—8krát nižší než u tanků. Vzhledem k tomu proto bude nutné rozpracovat opatření s cílem zvýšit ochranné vlastnosti soustav (proti radiačnímu zamoření) a vyměnit RL stanice typu P-15 a P-10 (P-12) RL stanicemi na pásovém podvozku. VS PL svazků a útvarů je nutné umístit ve vozidlech, které nebudou mít nižší ochranné vlastnosti před zbraněmi hromadného ničení, než ostatní prvky PL raketové soustavy. Obsluhy a prostředky PVO v tankovém vojsku musí být chráněny v budoucnosti před ZHN v podstatě stejně jako tankové osádky. Proto bude účelné všechny prostředky PVO tankové armády budovat na takové podvozkové základně jako tanky, se stejnou zá-

Tabulka 2

Výška v km	Hustota palby	Účinnost systému palby %
0,25—1,5	23—24	100
1,5—3,0	13—14	50
3,0—8,0	8	33
Nad 8,0	1,5	7

sobou počtu kilometrů a se stejnými rychlostmi pohybu.

Zkušenosti cvičení dokazují, že **systém PVO tankové armády, založený na využití nových organických a posilových prostředků PVO**, v součinnosti se stíhacím letectvem ve značné míře zabezpečuje plnění stanovených úkolů. Ovšem specifika bojové činnosti tankových vojsk v odtržení od ostatních sil frontu vyžaduje další zdokonalování prostředků a systému PVO tankových svazů a svazků.

Jedním z možných směrů rozvoje těchto prostředků může být **zvýšení rozměrů pásma ničení PL raketových soustav středního a malého dosahu** a zvýšení jejich možností navádět větší počet střel současně. Např. PL raketové soustavy s poloměrem pásma ničení do 80 km mohou uskutečnit manévry v celém pásmu armády (nebo aspoň v pásmu bojové činnosti jejího hlavního uskupení) a mají-li několik možností současného navedení střel, mohou značně zvýšit hustotu palby ve výškách od 3 do 8 km a výše (viz **tabulku 2**). Taková cesta je nejlogičtější, a proto i nejučelnější. Věc spočívá v tom, že mezi rozměry pásma ničení soustavy a počtem jejích možností současného navedení střel musí být přímá spojitost: čím větší je pásmo ničení, tím více cílů se v něm může najednou nacházet a vzhledem k tomu tím větší musí být hustota palby v tomto pásmu. Z ekonomického hlediska (při zkoumání typů PL raketových soustav) je výhodnější zvyšovat hustotu palby ne zvyšováním počtu soustav, ale zvětšením počtu možností současného navedení střel každé z nich.

V souladu s tím je nutné **zlepšit manévrovací vlastnosti PL raketových soustav armádního a divizního typu**: zkrátit čas na uvedení do bojové pohotovosti a zvýšit rychlosti přesunu.

Mezi důležitá opatření k boji se vzdušným nepřítelem patří i údery armádní raketové brigády na letiště nepřátelského letectva, dále obsazení letišť taktického letectva nepřítele tankovými útvary a vzdušnými výsadky. To může značně oslabit letecké uskupení nepřítele a podstatně snížit účinnost jeho působení na vojska tankové armády.

Problém průzkumu vzdušného nepřítele, který je slabým místem v systému PVO tankové armády, bude možné částečně vyřešit **zavedením vrtulníkových RL stanic s větším rozsahem zjišťování nízkoleteckých cílů**, než u pozemních stanic. Kromě toho — na rozdíl od systému PVO vševojskové armády, kde základním způsobem plnění úkolů průzkumu je dosud organizování souvislého radiolokačního pokrytí útočného pásma — v podmínkách vedení operací tankové armády (zvláště při boji v odtržení od ostatních sil frontu) je nutné orientovat se na vytvoření souvislých pásem průzkumu jen na nejdůležitějších směrech. Vzhledem k tomu **roste úloha divizního systému průzkumu vzdušného nepřítele**.

Důležitost úkolů, které plní tanková armáda, a zvláštnosti organizace jejího PVO vyžadují **mít armádní PL raketovou brigádu o čtyřech oddílech a kromě toho armádní raketový pluk malého dosahu**. To umožní současně chránit vojska prvního sledu a armádní raketovou brigádu, jejíž vzdálenost bude zpravidla mnohem větší, než ve vševojskové armádě.

Důležitým směrem v dalším zdokonalování systému PVO tankové armády je **zmenšení počtu typů prostředků PVO na taktickém stupni**. To ovlivňuje jak ekonomické podmínky, tak i zájmy řízení palby vojsk PVO. Zvýšená pozornost musí být věnována **přímé ochraně a obraně PL raketových útvarů a svazků před pozemním nepřítelem**; ty budou manévrovat často v samostatných proudech. V jejich sestavě bude **účelné mít jednotky, které budou schopné současně s bojem se vzdušným nepřítelem v malých a přízemních výškách (nebezpečí úderu na proudy a palebná postavení PL raketových soustav je příliš veliké) ničit i pozemního nepřítele**.

Přechod k bojové činnosti s použitím JZ

Upraveno z tisku NDR

Socialistické vojenské umění vychází z možnosti války jak s použitím tak i bez použití jaderných zbraní. Studuje proto velmi důkladně charakter obou způsobů války, rozvíjí s odpovídající pozorností především současné zbraně, doplňuje zásady jejich použití a vytváří účelné metody přechodu od konvenční bojové činnosti k použití jaderných zbraní.

O bojové činnosti bez použití jaderných zbraní bylo již uveřejněno dostatek poznatků. Důležité však je zabývat se přechodem k bojové činnosti s použitím jaderných zbraní, poněvadž tato má určité zvláštnosti.

Naším článkem chceme vyvolat diskusi k prvním poznatkům, i když jsou to částečně ještě osobní názory. Přitom bylo přihlédnuto i k novým studijním materiálům. V zájmu dalšího řešení, spojeného s praxí, bude účelné, zaujmou-li k tomuto tématu stanovisko také důstojníci od útvarů a zevšeobecní-li především i jejich zkušenosti.

Situace, v nichž vojska NATO přecházejí k činnosti s použitím JZ

Koncepce velení NATO připouští situaci, při níž jejich vojska v průběhu konvenční bojové činnosti přecházejí k použití jaderných zbraní. Takové situace mohou mj. být:

1. Vojska dosáhla počáteční úspěch, narazila však v hloubce na silný odpor. Protivník vede operačními zálohami protiúder, útočné tempo tím klesá a zálohy již nestačí k udržení operační a strategické iniciativy. Cíle plánů velení NATO nemohou být již v důsledku toho s použitím konvenčních prostředků dosaženy.

2. Vojska vyvíjejí v jednom operačním směru útočnou činnost. V jednom (nebo několika) důležitém operačním směru (směrech) úspěch v průběhu dosavadní konvenční bojové činnosti nebyl dosažen, přesto, že byly použity operační zálohy. Také další vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní nedává útočícím vojskům v nejbližší době žádnou reálnou možnost změnit na daném operačním směru v rozhodující míře poměr sil ve vlastní prospěch.

3. Naším vojskům se podařilo na všech operačních směrech porazit pohraniční svazky a nejbližší operační zálohy protivníka ve střetných bojích a sraženích, získat operační iniciativu a rozvíjet útočné operace, které s konvenčními silami a prostředky nemohly být zastaveny.

4. Naše taktické a operační svazky zničily zajišťovací síly protivníka v zajišťovacím pásmu, úspěšně překonaly systém

uzávěr a prolomují pásmo obrany protivníka.

5. Naše vojska obklíčila části operačních svazků nebo více operačních svazků protivníka v průběhu útočné činnosti s použitím konvenčních prostředků. Protivník může výběrově použít jaderné zbraně, aby zabránil úplnému zničení jeho obklíčeného uskupení a zabezpečil vyjití z obklíčení.

Tento výčet bojové činnosti pozemních sil, při níž vojska NATO mohou nebo pravděpodobně budou přecházet k použití jaderných zbraní, není ani úplný ani formulován s konečnou platností. Ukazuje jen náznakově rozmanitost možností, ale také pružnost názorů protivníka při přechodu k bojové činnosti s použitím jaderných zbraní. V koncepci velení NATO se předpokládá — bude-li to nutné — přejít k použití jaderných zbraní postupně. Dosáhly-li naše útočící taktické a operační svazky operační úspěch, zamýšlí protivník tento úspěch rychle zlikvidovat použitím taktických jaderných zbraní a na dotyčných operačních směrech získat a udržet operační iniciativu. Jestliže však použití taktických zbraní nepovede k žádnému úspěchu, je nutné počítat s prvním jaderným úderem.

Vojska NATO budou mít již na začátku konvenční války nutné jaderné prostředky, takže vzniká trvalé nebezpečí jejich použití. Naši velitelé, štáby a jednotky musí v důsledku toho být při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní trvale připraveny přejít k jejich použití. K tomu je žádoucí trvale uskutečňovat všechna opatření, aby bylo možné zjistit a zmařit přípravu protivníka k použití jaderných zbraní.

Všeobecně můžeme říci: Přechod k bojové činnosti s použitím jaderných zbraní je tehdy nejpravděpodobnější, ztratí-li protivník důležité prostory, hrozí-li nebezpečí zničení jeho hlavního uskupení a jeho možnosti působení na naše vojska se značně zmenšily, právě tak jako byly-li z naší strany vytvořeny předpoklady k plynulému rozvíjení útočných operací. To však nevylučuje, že by k přechodu mohlo dojít i dříve.

Které příznaky naznačují, že protivník přechází k použití jaderných zbraní? Jde především o tyto skutečnosti:

- předávání údajů o době použití taktických jaderných zbraní, popř. všeobecných jaderných zbraní;

- náhlé nebo systematické aktivování rádiového spojení v 1. linii mezi štáby a raketovými vojsky nebo jednotkami dělostřelectva a raketových technických útvarů;

- příjezd a pobyt zvláštních jednotek RVD

- rychlé přeskupení důležitých prvků operační sestavy z okruhu působnosti našich taktických jaderných prostředků;

- přivedení a přeskupení raketových vojsk, zvláště zaujetí palebných postav;

- uvedení raketových jednotek a letectva (nosičů JZ) do vyššího stupně pohotovosti;

- zesílená činnost průzkumných orgánů a prostředků v naší taktické a operační hloubce, zesílená činnost průzkumných letounů;

- četné a systematické předávání meteorologických údajů štábům letectva a raketových jednotek;

- evakuace obyvatelstva na důležitých směrech činnosti;

- jednotky a útvary zvláště v 1. sledu zaujímají kryt.

Trvalá znalost a důkladná analýza celkové situace umožňují i předpokládat přibližnou dobu prvního použití jaderných zbraní a včas uskutečnit protipatření vlastních vojsk.

Zvláštnosti a zásady činnosti vlastních vojsk při přechodu k použití JZ

První jaderný úder

Začíná-li činnost bez použití jaderných zbraní, je první plánovaný jaderný úder systematicky upřesňován. To je složitý proces, který klade největší požadavky na velitele a štáby. V čem spočívají zvláštnosti organizace a vedení prvního jaderného úderu v průběhu konvenční bojové činnosti ve srovnání s prvním jaderným úderem na začátku války?

Zásadně trvá změněná a velmi složitá situace protivníka a s tím spojených objektů, na které máme působit. Jestliže mohlo být zničeno u protivníka jedním jaderným úderem střední velikosti zpravidla současně více jednotek nebo dokonce útvarů, pak k dosažení stejné účinnosti na základě silně decentralizované situace protivníkových jednotek na bojišti je žádoucí nejméně několik úderů. K tomu přichází mnohostranná a relativně nepřerušovaná dynamika vojsk protivníka, např. dynamika ve stavu jeho uskupení (vyvolaná ztrátami a nově se objevivšími objekty), místní změny prozkoumaných prvků, bojových sestav (uvnitř a vně krytů, stupeň ženijně technického vybudování).

Nastávají ztížené podmínky pro vlastní průzkum, zvláště hloubkový průzkum, radiotechnický a radiolokační průzkum.

Hlavní síly vojsk obou stran jsou úplně rozvinuty a jednotky a útvary prvního sledu jsou v bezprostředním dotyku s protivníkem.

Bude pravděpodobně docházet k častému přemísťování a přeskupování vlastních raketových jednotek v závislosti na dynamice boje nebo operace všeho druhu, zvláště přivedení nových svazků do boje.

Na základě ztrát v průběhu konvenční bojové činnosti může být všeobecný počet vlastních jaderných zbraní a prostředků — bez ohledu na druh — značně redukován.

Taktické raketové jednotky mohou se plně — a to je značná výhoda — zúčastnit prvního jaderného úderu. Je-li účelně organizován průzkum (doplňkový průzkum) cílových objektů a raketové baterie jsou dobře připraveny, pak může začít první jaderný úder téměř současně jednou salvou všech předpokládaných raketových baterií.

Složitost situace ovšem neumožní přidělit cíl všem prostředkům, které se zúčastní prvního jaderného úderu. Proto musí být velitelům armád a divizí dána pravomoc, aby mohli sami určit cíle pro vlastní raketové jednotky.

Tyto podstatné a možné zvláštnosti je nutné všestranně brát v úvahu při plánování, přípravě a uskutečnění prvního jaderného úderu během konvenční bojové činnosti. Zvláštnosti jsou nejen při prvním jaderném úderu, ale také při bojové činnosti svazků pozemních sil při přechodu na použití jaderných zbraní.

Použití taktických a operačně taktických raket

Při použití raketových vojsk je velmi důležité trvale a včas upřesňovat plán prvního jaderného úderu na základě nových průzkumných údajů, požadavků nadřízených a závěrů velitele. Upřesněné údaje předávají se neprodleně vykonavatelům.

Přitom je žádoucí:

- trvalý průzkum objektů,
- stanovit a upřesnit objekty pro taktické a operačně taktické rakety,
- detailně určit spotřebu jaderných prostředků, zvláště pro první jaderný úder,
- stanovit pořadí ke zvýšení stupňů bojové pohotovosti a termíny k pohotovosti raketových vojsk a zabezpečit jejich přímé a včasné splnění,
- zajistit a kontrolovat pohotovost k odpálení všech raketových útvarů,
- plánovat a zabezpečit přemístění raketových svazků a útvarů.

Při přechodu k použití jaderných zbraní je důležité nejen stanovit úkoly a doručit je vykonavatelům, ale také zvolit způsob a dobu splnění. Při vedení prvního jaderného úderu dochází totiž ke zpožděním a bezdůvodným průtahům, což umožňuje protivníkovi použít všechny jeho jaderné prostředky.

Štáby raketových útvarů a dělostřeleckých všech stupňů jsou povinny systematicky prověřovat pohotovost podřízených útvarů a jednotek raketových vojsk. K vedení prvního jaderného úderu s pokud možno největším počtem odpalovacích ramp musí mít štáby RVD trvale hodnověrné údaje o cílových objektech a včas je musí upřesnit každé baterii. Přemístění raketových útvarů a jednotek musí být organizováno tak, aby byl pokud možno největší počet odpalovacích ramp trvale připraven k vedení úderu a aby při plnění hlavních úkolů operace (boje) byla zabezpečena pohotovost k odpálení všech raketových útvarů a jednotek prvního sledu.

Použití jaderných zbraní při bojích a operacích pozemních sil

Poněvadž jaderné zbraně jsou hlavní prostředek ke zničení protivníka, je jejich použití — zvláště při prvním jaderném úderu v průběhu konvenční bojové činnosti velitelů a štábů. Použití jaderných zbraní protivníkem má značný účinek na vlastní vojska a proto vyžaduje optimální ochranu, jakož i efektivnější využití některých jaderných prostředků a účinků jejich jaderné síly. Účelná kombinace obou těchto zásad je v podmínkách použití jaderných zbraní nejen nutný předpoklad, ale současně záruka úspěšné činnosti.

Zabezpečení ochrany vojsk proti ZHN

Šířky pásem činnosti našich útvarů a svazků při bojové činnosti s použitím nebo bez použití jaderných zbraní jsou většinou shodné. Přitom však nesmíme přehlížet skutečnost, že hlavní úderné síly uvnitř pásma činnosti jsou v zájmu převahy sil na rozhodujících směrech podstatně hustěji nahromaděny. V důsledku toho je tedy nutné určené síly a prostředky uvnitř pásma činnosti decentralizovat podle norem pro bojovou činnost s použitím jaderných zbraní. Mělo by být jasné, že pravděpodobnost použití jaderných zbraní protivníkem — a tím nebezpečí pro naše vojska — je největší během jeho bezprostředních příprav k prvnímu jadernému úderu. Proto pokládáme za účelné hlavní síly, zvláště úderná uskupení decentralizovat již před tím, ale nejpozději

v době prvního jaderného úderu. Bylo-li hlavní uskupení protivníka již silně zeslabeno nebo zničeno, odpadá zvýšené nahromadění prostředků, neboť potom mají úderné síly převážně jen úkol dokončit úplné zničení protivníka.

Úderná uskupení můžeme v útočných pásech decentralizovat při částečném přeskupování nebo vedou-li útočnou bojovou činnost na rozbíhající se směrech. Decentralizace musí následovat tak, aby nebyly oslabeny úderné síly na hlavním směru a aby nebyly prozrazeny vlastní záměry. Je velmi účelná klamná činnost uskutečněná částmi sil.

Všechna další opatření ochrany vojsk proti ZHN protivníka jsou obdobná jako v podmínkách použití jaderných zbraní.

Vedení palby a uskutečnění úderu

Jaderné zbraně jsou hlavním palebným prostředkem v boji a operaci. K jejich použití dochází — v každé situaci — podle zásad, z nichž prvořadě jsou

- použití jaderných zbraní na hlavním směru ke zničení hlavního uskupení protivníka,
- použití jaderných zbraní s překvapením,
- masové použití jaderných zbraní,
- kombinované použití s jinými ZHN a palbou současných zbraní,
- použití jaderných zbraní s ohledem na bezpečnost vlastních vojsk.

Takové použití jaderných zbraní dovozuje při ničení hlavního uskupení protivníka řešit palbou rozhodující palebné úkoly a napadnout jeho uskupení současně v celé hloubce. Použitím jaderných zbraní zvyšuje se intenzita palebné činnosti.

Dělostřelectvo je při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní hlavní palebná síla pozemních sil a hlavní prostředek k získání a udržení palebné převahy v taktickém palebném rozsahu. Při použití jaderných zbraní podporuje především bezprostředně útočící motostřelecké a tankové jednotky. Jaderná zbraň není přesto žádný prostředek podpory, nýbrž na základě jejich možnosti hlavním prostředkem ke zničení protivníka a současně k získání a udržení palebné převahy. Na bojišti nemůžeme však použít jaderné zbraně na všechny cíle. Proto všechny současné palebné prostředky, zvláště dělostřelectvo, neztratily na významu.

Použití jaderných zbraní vede nejen k pronikavým změnám situace, ale události na bojišti probíhají v krajně vysokém tempu, dynamika rychleji narůstá, boje

a operace mají značně kratší trvání. Měly-li úderné síly při použití konvenčních zbraní hlavní podíl na zničení hlavního uskupení protivníka, pak při použití jaderných zbraní je tomu jinak. V tomto případě ničí hlavní uskupení protivníka jaderné zbraně, zatím co vlastními údernými silami přísluší dokončit zničení celkového uskupení protivníka.

Takové zásadní diferencování podílu palby a úderu na zničení hlavního uskupení protivníka vyžaduje při přechodu k bojové činnosti s použitím jaderných zbraní, používat nové formy a způsoby úderu. Vedeme-li např. v útočném boji nebo útočné operaci bez použití jaderných zbraní úder přednostně na nejslabší místa v obranném systému protivníka, je to účelné ze dvou důvodů: **Na jedné straně** abychom vůbec zabezpečili nutnou převahu sil v úseku průlomu a **na druhé straně**, abychom především dosáhli rychlé vlny do obranného systému protivníka, v dalším pak úderu do boků a týlu jeho dříve uskupení zničili po částech jeho hlavní uskupení a postupně prolomili jeho obranný systém. Palebná příprava a podpora dělostřelectva a letectva slouží k napadení hlavního uskupení protivníka ve vzájemné součinnosti s údernými silami.

Při přechodu k použití jaderných zbraní nemůže být tento způsob úderu dodržen. Musí být pravidlem vést masový jaderný úder na nejsilnější uskupení protivníka, popř. nejsilnější místa jeho obranného systému, abychom ho silně oslabili již na začátku útoku. Potom udeří motostřelecké a tankové útvary — s využitím vzniklých průlomů v obranném systému protivníka, jakož i ostatních výsledků jaderného úderu — neodkladně do hloubky, aby dokončili zničení celkového uskupení a rozvíjely průlom do hloubky.

Tento nový způsob úderu při průlomu podmiňuje většinou změnu směru hlavního úderu vlastních vojsk. Bylo-li to při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní — v zájmu palebné převahy — nutné, dosáhnout v útočném pásmu motostřelecké divize průlom obrany protivníka jen na jednom úseku nebo na jednom směru, pak použití jaderných zbraní umožňuje uskutečnit úspěšně průlom také na druhém úseku průlomu.

Tyto kvalitativně nové možnosti k řešení palebných a úderných úkolů vyplývají převážně z těchto skutečností:

- hlavní uskupení protivníka umlčujeme nebo ničíme jadernými údery ihned na počátku boje,

- uskupení protivníka napadáme jadernými údery v celé hloubce,

— rozhodující vliv na úspěšné řešení hlavních úkolů v průběhu boje nebo operace mají jaderné úder.

Jaderný úder připravuje do jisté míry úderným silám cestu k rozhodnému proniknutí do hloubky a zbavuje je zdlouhavých bojů o opevněné prostory, větší opěrné body a uzly odporu. Současně je ale také hlavní příčinou k prozazení nutnosti, minimální útočné bojové činnosti úderných sil. To je podmíněno časově omezeným působením momentu překvapení při jaderném úderu a při požadavku všestranně využívat účinky jaderných úderů.

Vedle upřesňování např. úderů, směru hlavního úderu a způsobů úderu je jedním z hlavních úkolů velení vojsk při přechodu k bojové činnosti s použitím jaderných zbraní upřesnit bojové úkoly jednotkám, útvarům a svazkům, které úder uskutečňují. Cílem ale je rychle a účelně splnit dosavadní bojové úkoly k vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní v závislosti na změnách situace. To tedy znamená, že zásadní změny obsahu a hloubky bojových úkolů pro motostřelecké a tankové útvary 1. sledu při přechodu k bojové činnosti s použitím jaderných zbraní zpravidla nepředvídáme. Budou ale přednostně upřesňovány časy.

Bojové úkoly a hloubka použití mohou se přirozeně při určitých dočasných prvcích bojové sestavy svazku ukázat jako účelné nebo naopak jako nedostačující. To platí při použití vzdušných nebo námořních výsadků i pro předsunuté a speciální odřady. Musí-li předsunuté odřady při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní pronikat do hloubky protivníka převážně tam, kde by očekávaly nejmenší odpor, pak při použití jaderných zbraní bojují vždy na směru hlavního úderu, protože zde výsledky úderů podstatně usnadňují pronikání.

Abychom zabránili zvýšené koncentraci vlastních sil a prostředků a neskýtali tak protivníkovi žádné efektivní cíle pro jaderné zbraně, zvláště pro jeho první jaderný úder, nemůžeme v žádném případě přivádět do boje útvary a svazky 2. sledu nebo svazky z hloubky přes bojovou sestavu útvarů 1. sledu, ale na jejich křídla, do meziprostorů a mezer.

Znovu zdůrazňujeme, že s přechodem na použití jaderných zbraní vzniká poprvé možnost účinně napadnout uskupení protivníka již při vstupu do boje (operace) současně v celé hloubce. V současné době je ale nutné řešit ještě problém jak účinně využívat výsledky jaderných úderů v hloubce uskupení protivníka. Toho času to mohou totiž jen vzdušné výsadky. Při

přechodu k použití jaderných zbraní bude proto zásadou používat v širokém rozsahu a na směru hlavního úderu taktické a operační vzdušné výsadky v součinnosti s předsunutými odřady nebo tankovými svazky, které bojují odtržené od hlavních sil. V poměru k použití vzdušného výsadku na počátku války spočívá další výhoda v tom, že při přechodu k použití jaderných zbraní v průběhu bojové činnosti bez jejich použití jsou okamžitě k dispozici také dopravní vrtulníky k použití vzdušných výsadků motostřeleckých jednotek, i když již utrpěly ztráty. Vzdušný výsadek může být použit do velké hloubky, protože předsunuté odřady dosahují značně vysoké tempo. Zesílený motostřelecký prapor může být použit jako taktický vzdušný výsadek při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní jen do 15 km, při jejich použití až do hloubky 30 km.

Z dosud uvedených zvláštností a zásad bojové činnosti v přechodné fázi můžeme vyvodit závěr, že činnost všech jednotek a útvarů, které uskutečňují úder, tj. motostřelecké a tankové útvary 1. sledu, předsunuté odřady, jakož i vzdušné výsadky, jsou všestranně připraveny využít účinků jaderných úderů, zvláště momentu překvapení. Splnění tohoto úkolu podmiňuje krajně rozhodná, cílevědomá a útočná bojová činnost. Útoky a protizábrany jsou vedeny převážně na směrech a obrovitá činnost má ohniskový charakter. Tato okolnost vyžaduje více než kdy jindy, uzpůsobit prapory a pluky k samostatnému plnění různorodých bojových úkolů. V zájmu zabezpečení této nezávislosti může být při přechodu k použití jaderných zbraní oprávněně zrušit dělostřelecké skupiny a dělostřelectvo přímé podpory decentralizovat. Nebo vyjádřeno jinak — posilové prostředky, které byly dříve soustředěny v rukou nadřízeného, podřídí včas podřízeným velitelům.

Kromě hromadění palby bude v zájmu převahy sil na rozhodujícím směru a v rozhodujícím čase — také v podmínkách použití jaderných zbraní — nutné určité, ale velmi krátkodobé soustředění úderných sil. Ihned po vyřešení hlavního úkolu zaujmají útvary znovu decentralizovanou sestavu. Decentralizace úderných sil na bojišti vyžaduje na jedné straně iniciativu, pružnost, rychlost, aktivitu a pohyblivost vojsk, na druhé straně dodává celkové bojové činnosti, kromě velkého zničujícího účinku palby, vysloveně dynamický charakter.

Bojová činnost s použitím jaderných zbraní bude poznamenána nejen novou kvalitou palby, ale také vyšší kvalitou úderu a manévru.

Použití taktického letectva NATO ve válce bez jaderných zbraní

Podplukovník ing. Miroslav Kadera

Rídící orgány Severoatlantického paktu schválily na svém zasedání v roce 1967 strategickou koncepci „pružné reakce“ za oficiální strategii NATO. Po přijetí této strategické koncepce vyvstaly před velení NATO nové, doposud ani teoreticky neřešené problémy, jejichž praktické aplikace však mají nesmírné důsledky. Jde především o variantní řešení pravděpodobného vzniku jednotlivých druhů válek v Evropě, způsoby jejich vedení a zejména klíčové otázky strategie „pružné reakce“ — doby, rozsahu a způsobu používání jaderných zbraní. Těžiště problémů je v těchto otázkách:

— Reálné předpoklady a možnosti vést omezenou válku v Evropě mezi státy Varšavské smlouvy a NATO, jako jednu z nejpravděpodobnějších variant ozbrojeného konfliktu s přihlednutím ke konkrétnímu poměru sil a k jejich pravděpodobnému dalšímu rozvoji. Velení NATO vychází ze závěrů, že k vedení války bez použití jaderných zbraní mají státy Varšavské smlouvy značnou kvantitativní převahu v pozemních silách. Proto realizace koncepce „přední strategie“, tj. přenesení války již na jejím začátku na území protivníka, bude velmi obtížná.

— Východisko z této situace hledá velení NATO v řadě řešení. Jedním je využití momentu překvapení. Řada vojenských činitelů je však tohoto názoru, že v podmínkách tak exponovaného válčiště jako je evropské nemůže NATO momentu překvapení využít, jelikož výstražné systémy protivníka včas odhalí nutné přípravy v jednotlivých složkách ozbrojených sil NATO a umožní mu uskutečnit příslušná protipatření.

— Upravit nepříznivý poměr konvenčních sil použitím jaderných zbraní je rozporné: jednak je to pochybné vzhledem k tomu, že obdobnými prostředky disponuje protivník, jednak to v sobě skrývá velké nebezpečí eskalace, která je nežádoucí. Odhodlání použít tyto prostředky sice velení NATO nadále vyhláší (a má sloužit vzhledem ke zmíněnému nebezpečí eskalace jako významný prvek „odstrašování“), avšak zároveň věnuje nemalé úsilí vytvoření podmínek k podstatnému prodloužení období vedení války konvenčními prostředky.

— Tendence prodlužování období konvenční války vyvolává nutnost přehodnotit úlohu některých složek ozbrojených sil NATO, zejména taktického letectva, s cílem vytvořit podmínky k podlomení úderné síly pozemních vojsk Varšavské smlouvy a zabránit tak zasazení jednotlivých operačních uskupení na plánovaných směrech.

— Ve válce s použitím konvenčních zbraní je taktické letectvo rozmístěné na válčišti hlavním prostředkem palby velitele válčiště (v přímořských oblastech i letectvo vojenského námořnictva) a tedy i jedním z hlavních prostředků, který může přivodit zvrat v nepříznivém poměru sil v pozemním vojsku.

— Otázky pravděpodobné činnosti taktického letectva při plnění úkolů letecké

podpory pozemních vojsk v současné době podrobují kritickým rozborům vojenští odborníci států NATO. Vyvozují teoretické závěry a operační aplikace, které ověřují v praktické bojové a operační přípravě taktického letectva států NATO (např. cvičení SCHWARZER HIMMEL v roce 1970, WINTEX-1971) a které se projevují i v opatřeních operační přípravy válčiště, jak o tom svědčí usnesení Rady NATO z prosince 1970.

Hlavní úkoly taktického letectva ve válce bez použití jaderných zbraní

Úderné síly a operační pružnosti taktického letectva v období války bez použití jaderných zbraní má velení NATO využít:

— k rozbití hlavních úderných uskupení pozemních vojsk Varšavské smlouvy;

— k vybojování vzdušné nadvlády na hlavních směrech činnosti;

— k letecké podpoře pozemních vojsk NATO;

— k bránění přísunu bližších a hlubších operačních záloh armád států Varšavské smlouvy;

— k obraně operačního uskupení vlastních vojsk, důležitých vojenských, politických a hospodářských objektů.

Metodika použití taktického letectva od prvních hodin zahájení války bude závislá na konkrétním vývoji vojenskopolitické situace na válčišti. Předpoklad je, že v podmínkách střeoevropského válčiště může taktické letectvo splnit úkoly ve dvou základních variantách:

Varianta č. 1 vychází z předpokladu, že taktické letectvo NATO bude zasazeno hromadně a s překvapením od samého začátku války. K tomu může dojít v podmínkách, kdy velení NATO považuje situaci výhodnou pro zahájení operací velkého rozsahu za použití pouze konvenčních prostředků ničení oběma bojujícími stranami.

Tato varianta umožňuje plně využít úderné síly a operační pružnosti taktického

letectva ke splnění jeho hlavního úkolu — rozbití hlavních úderných uskupení pozemních vojsk Varšavské smlouvy, dosažení změny v poměru sil pozemních vojsk na válčišti a tím vytvoření podmínek k rozvíjení útočných operací na území socialistických států. Hromadné zasazení taktického letectva s překvapením vytváří dále výhodné podmínky pro rychlejší vybojování vzdušné nadvlády a získání operační iniciativy.

Nevýhodou této varianty je možnost, že hromadné a překvapivé použití taktického letectva vyvolává opatření, která nebyla předpokládána a která ve svých důsledcích povedou k rychlé eskalaci v jadernou válku.

Varianta č. 2 předpokládá, že taktické letectvo bude zasazeno postupně co do intenzity činnosti, výběru objektů ničení a hloubky činnosti. Bude motivována snahou velení NATO udržet válku jako konvenční a zabránit eskalaci v jaderný konflikt.

Výhodou této varianty je pravděpodobnost udržení válečného konfliktu v omezeném rozsahu po delší dobu. Postupné zasazení taktického letectva však nedává možnost efektivního využití jeho úderné síly a podstatně snižuje moment překvapení. Vyžádá si soustředovat bojové úsilí k postupnému plnění jednotlivých hlavních úkolů podle pořadí naléhavosti.

Způsoby splnění hlavních úkolů

Rozhodujícím úkolem bojové činnosti taktického letectva bude **zadržet a rozbit hlavní úderná uskupení pozemních vojsk Varšavské smlouvy na předpokládaných hlavních směrech jejich činnosti**. Tento úkol má být splněn bezprostředně po zahájení války a pokud možno ještě na území států Varšavské smlouvy.

Vycházíme-li z těchto zásad, můžeme předpokládat, že se zahájením bojové činnosti bude hlavní úsilí taktického letectva

NATO vyčleněného k letecké podpoře zaměřeno k plnění těchto úkolů:

— v součinnosti s dělostřelectvem a obzbrojenými vrtulníky vojskového letectva ničit předsunuté odřady prvosledovaných svazků s cílem zabránit jim ovládnout přechody na státní hranici,

— vést soustředěné údery na přísunované hlavní sledy svazků s cílem nedopustit jejich rozvinutí a zasazení z plánovaných terénních čar,

— ničit přisunované operační zálohy na komunikacích, na výhodných terénních čarách, v prostorech soustředění a tak zabránit nebo alespoň zpozdit jejich zasazení na plánovaných směrech.

Vzhledem k rozsahu úderné síly taktického letectva NATO na středoevropském válečném poli, která je podložena kvalitou takticko-technických parametrů, kvantitou i pružným systémem velení a řízení, očekávají řídicí orgány NATO, že tyto úkoly letectvo splní.

Tento rozhodující úkol bude pravděpodobně plnit v rámci tzv. „samostatných vzdušných operací“, plánovaných a řízených na stupni velitele středoevropského válečného (taktického letectvo 2. a 4. spojeneckého taktického letectvého velitelství má v přímém podřízení) nebo na úrovni velitele STLV a skupiny armád (formou součinnosti).

Podle názorů velení NATO bude mít **boj o vzdušnou nadvládu** ve válce bez použití jaderných zbraní své zvláštnosti. Žádána z bojujících stran nebude mít dostatek sil a prostředků, aby vzdušnou nadvládu vybojovala nad celým válečným polem. Vzdušnou nadvládu může vybojovat jen nad určitým omezeným prostorem (směrem) a v omezeném trvání. Její vybojování se musí řídit principem „priority“ podle konkrétní situace na jednotlivých operačních směrech. Taktické letectvo a letectvo vojenského námořnictva bude především plnit úkoly k ničení a odrážení úderů pozemních vojsk států Varšavské smlouvy a postupně s úspěšným plněním tohoto úkolu přejde k boji o vzdušnou nadvládu na jednotlivých operačních směrech.

Nedílnou součástí prostředků boje o vzdušnou nadvládu je integrovaný systém PVO NATO, který ponese hlavní tíhu boje s vojenským letectvem armád Varšavské smlouvy, které bude působit proti objektům na území států NATO.

Rozhodujícím cílem boje o vzdušnou nadvládu bude zničení letectva protivníka na leteckých základnách, prostředků PVO státu a vojsk a systému velení a řízení těchto prostředků. Plnění tohoto úkolu bude centrálně plánováno a řídit Spojenecké taktické letecké velitelství.

Úkoly letecké podpory pozemních vojsk plní taktické letectvo třemi způsoby:

— leteckou podporou, centrálně plánovanou a řízenou střediskem společné činnosti štábu Skupiny armád a Spojeneckého taktického letectvého velitelství,

— přímou leteckou podporou, centrálně plánovanou a řízenou střediskem přímé letecké podpory štábu polní armády nebo armádního sboru,

— nepřímou leteckou podporou formou izolace prostoru bojové činnosti podle plánu štábu Skupiny armád.

Centrálně plánovaná letecká podpora bude hlavním druhem letecké podpory v počáteční fázi zahájení války s použitím hlavních úderných uskupení pozemních vojsk protivníka. V průběhu boje bude směřovat k podpoře vlastních vojsk zasazovaných do protioúderů při odrážení protivníka, k letecké podpoře vzdušných výsadek atd. Vzhledem k důležitosti plnění těchto úkolů, bude tato letecká podpora vždy centrálně plánována a řízena.

Přímá letecká podpora bude prolínat s centrálně plánovanou leteckou podporou. Zpravidla bude začínat současně se zasazováním hlavních sil jednotlivých pozemních svazků na bojišti. Podle situace však může začít i později, a to v důsledku centrálního řízení taktického letectva při odrážení hlavního úderného uskupení protivníka, zejména na předpokládaném hlavním směru jeho činnosti. Letectvo ji uskutěčňuje ve prospěch prvosledových svazků a centrálně ji plánuje a řídí štáb polní armády nebo armádního sboru ve středisku přímé letecké podpory. Letectvo bude plnit úkoly formou převážně starty na výzvu z 15 min. pohotovosti. Vševojskové divizi může být přiděleno 60–120 letounových vzletů na 24 hodin bojové činnosti.

Plnění úkolů přímé letecké podpory je třeba posuzovat s ohledem na trend vývoje pozemních vojsk Severoatlantického paktu k aeromobilitě, kdy řadu úkolů přímé letecké podpory budou plnit ozbrojené vrtulníky. Lehké bitevní letectvo bude pak prodlužovat dosah palebné podpory ze vzduchu do větších hloubek.

Hlavní náplň izolace prostoru bojové činnosti bude zabránit přisunu bližších operačních záloh a postupně i hlubokých operačních záloh na bojiště. Se zahájením bojové činnosti letectvo bude plnit úkoly izolace prostoru bojové činnosti v hloubce 150–200 km, postupně bude úsilí přenášet do větších hloubek s těžištěm činnosti v hloubce 450 km od čáry dotyku. Rozhodující pro hloubku činnosti jsou však důležité terénní čáry (řeky, pohoří), důležité komunikační spoje, kde se předpokládá hlavní přisun operačních záloh.

Ve válce bez použití jaderných zbraní nabývá na významu **stíhací ochrana, zejména ostatních druhů taktického letectva**. Podmínky boje s použitím konvenčních prostředků ničení umožní postupně zasazení taktického letectva od malých skupin (dvojice-roj) až po velké skupiny (letka-křídlo). Se zahájením bojové činnosti před-

pokládá velení NATO použít malé skupiny na široké frontě a postupně se snižováním účinnosti PVO států Varšavské smlouvy zavazovat i větší skupiny. Konvenční výzbroj dovoluje jednotlivým letounům opakování zteče na jeden cíl. Tyto okolnosti na jedné straně zvyšují účinnost letectva, ale na druhé straně zvyšují pravděpodobnost jeho zničení prostředky PVO protivníka.

Vzhledem k předpokládané silné odvetné činnosti stíhacího letectva států Varšavské smlouvy počítá velení NATO s tím, že k ochraně úderných skupin taktického letectva, dopravního letectva při vysazování vzdušných výsadků, průzkumných letounů a vojenského letectva při důležitých aeromobilních operacích bude vyčleňovat silné stíhací doprovod, který v jednotlivých případech může dosáhnout hodnoty až 1/3 všech sil zasazené skupiny letectva. Stíhací letouny mohou působit v sestavě krycích skupin nebo skupin vyčištění vzdušného prostoru.

Kromě stíhacího doprovodu bude stíhací letectvo plnit úkol i stíhací ochrany důležitých objektů a operačního uskupení vojsk nad vlastním územím na základě vžitých principů součinnosti s ostatními prostředky PVO (princip optimální účinnosti). Tento úkol bude stíhací letectvo plnit jak přehrazováním ve vzduchu, tak starty k přepadu z pohotovosti na letišti.

Tyto úkoly si vyžadují značné množství bojového úsilí stíhacího letectva. Vzhledem k tomu, že v sestavě taktického letectva 4. spojeneckého taktického leteckého velitelství tvoří stíhací letectvo jen 17 % celkového stavu, část úkolů stíhacího letectva bude plnit i taktické stíhací (stíhací bombardovací) letectvo. O tomto zámyslu svědčí jak zaměření výcviku taktického letectva NATO, tak možnost víceúčelového použití jeho soudobých a zejména perspektivních taktických letounů. Maximální využití sil taktického letectva ke stíhacím účelům bude pravděpodobně v období odrážení hromadných úderů letectva protivníka.

Ve válce bez použití jaderných zbraní bude **taktický vzdušný průzkum** nepřetržitě sledovat činnost pozemních vojsk, letectva, prostředků PVO, systém velení a zejména vyhledávat prostředky jaderného napadení protivníka. Hlavní úkoly vzdušného průzkumu bude schopno taktické letectvo NATO plnit ve prospěch velitele válčiště na plný taktický dolet až do hloubky 1 200 — 1 300 km, část úkolů i ve prospěch velitele Skupiny armád do hloubky 800 km i více na území protivníka. Hloubka plnění úkolů vzdušného průzkumu bude závislá na celkové situaci na vál-

čišti. Se zahájením války bude jeho hlavní úsilí směřovat ke zjištění hlavního operačního uskupení sil a prostředků vojsk Varšavské smlouvy postupně až na plný taktický dolet.

Taktické průzkumné letouny, jak zavedené ve výzbroji, tak perspektivní, musí splňovat podmínky jejich případného využití k bitevním nebo stíhacím bombardovacím účelům, a to při plnění úkolů úderného vzdušného průzkumu, zejména při působení proti prostředkům jaderného napadení protivníka.

Předpoklad je, že úkoly vzdušného průzkumu v přífrontovém pásmu budou v řadě případů plnit bezpilotní prostředky vzdušného průzkumu, a to zejména jejich působením v malých výškách a v prostorech bráněných silnou PVO protivníka při plnění úkolů fotografického vzdušného průzkumu. Bojové zkušenosti ve Vietnamu tuto domněnku plně potvrdily a bezpilotní prostředky typu PQM-34A a jeho obměny 147-J a 147-C se plně osvědčily. Rovněž bude probíhat intenzivní činnost průzkumných vrtulníků vojenského letectva.

Taktické letectvo bude v prvních hodinách (dnech) války bez jaderných zbraní převážně působit v malých výškách (100—400 m nad terénem ve dne, 200—500 v noci) v malých skupinách dvojic až rojů na široké frontě a s velkou intenzitou. Rychlostí letounů se budou pohybovat v rozmezí 600—900 km/hod. v závislosti na použitém typu letounu. Postupně s umlčováním PVO v jednotlivých prostorech bude část úsilí přenášet do středních výšek (2000—5000 m), které dovolují plně využít všechny prostředky ničení a plnit úkoly na plný taktický dolet (kolem 1 300 km). Taktické letectvo bude rovněž postupně zasazováno ve větších skupinách, které mohou dosáhnout hodnoty letky, v některých případech i leteckého křídla (pluku).

Při plnění bojových úkolů budou osádky taktického letectva provádět řadu manévrů proti palbě PLŘS, PLD a SL. Tuto činnost letectvo intenzivně nacvičuje již v době míru a pro její rozpracování a zdokonalení získalo řadu cenných poznatků americké letectvo ve válce v Indočíně.

Operační velení taktického letectva bude centralizované ve štábu velitele válčiště na základě rozhodnutí velitele válčiště (operační svazy taktického letectva jsou v jeho přímém podřízení), a to zejména při plnění rozhodujících úkolů na válčišti (rozbití hlavního úderného uskupení pozemních vojsk protivníka, boj o vzdušnou nadvládu).

Operační řízení taktického letectva budou uskutečňovat rovněž centralizované

jednotlivé štáby spojeneckých leteckých svazů operujících na válčišti [Spojenecké taktické letecké velitelství] na základě rozhodnutí velitele.

K tomu, aby mohlo být plně využito úderné síly a operační pružnosti taktického letectva, zejména na evropském válčišti je neustále zdokonalován „Systém řízení taktického letectva“ tak, aby byl plně

automatizován a integrován a vyhovoval pro použití v jakékoli situaci. V současné době je ve zkušebním provozu technický podsystem 407 L, jehož technické zařízení umožní použití a rozvinutí „Systému řízení taktického letectva“ v omezeném i úplném rozsahu a jeho návaznost na spojenecký systém řízení PVO států NATO NADGE.

Některá hlavní opatření v bojovém a operačním zabezpečení taktického letectva

Podle názorů velení NATO, jedním z rozhodujících předpokladů překonání systému PVO protivníka taktickým letectvem je účinnost opatření v rámci „elektronické války“. Bojová činnost taktického letectva bude proto probíhat v podmínkách intenzivního aktivního a pasivního rušení, zejména radiotechnických komplexů PLRS. K rušení budou použity nejen speciálně vyzbrojené rušící letouny, ale i jednotlivé bojové letouny.

Kromě opatření „elektronické války“ budou v široké míře vypouštěny klamné cíle [převážně bezpilotní letouny], usku-tečňována demonstrační činnost a řada dalších opatření, jejichž cílem bude vyčerpat a dezorientovat systém PVO protivníka.

Značnou pozornost věnuje velení NATO operační přípravě válčiště. Z hlediska taktického letectva jde především o budování letištní sítě pro možnost operačního rozvinutí taktického letectva po jednotlivých letkách i možnost permanentního letištního manévru. Na řadě letišť jsou budovány ochranné objekty v rámci zpevňování jejich odolnosti. Materiálně technické za-

bezpečení je budováno tak, aby bylo schopné zabezpečit maximální intenzivní činnost taktického letectva (kalkuluje se se 7 i více bojovými vzlety za 24 hodin).

V pohotovostním systému prostředků jaderného napadení operačně taktického dosahu na evropském válčišti jsou zvyšovány počty odpalovacích zařízení RS PERSHING-1A. Toto opatření ve svých důsledcích umožňuje v období války vedené konvenčními prostředky vyjmout letouny nosiče taktického letectva z pohotovostního systému a použít je k plnění úkolů konvenčními prostředky. K jejich opětovnému zařazení do pohotovostního systému by došlo v období narůstání nebezpečí použití jaderných zbraní. Taktické letectvo však i nadále zůstává hlavním prostředkem ke splnění cílů jaderného útoku na evropském válčišti.

Ve vyzbrojování taktického letectva dochází k opatřením, jejichž cílem je vyba-vit jednotlivé bojové útvary víceúčelovými bojovými letouny, s velkým taktickým doletem, únosností, s možností plnit úkoly za všech povětrnostních podmínek ve dne i v noci a s možností překonávat PVO protivníka.

Objektivní podmínky vojenskopolitického vývoje ve světě, jejichž rozhodujícím faktorem je vzájemný poměr sil mezi státy Varšavské smlouvy a Severoatlantického paktu si vynucují postupnou modifikaci strategické koncepce NATO. Nejde o změny oficiální koncepce „pružné reakce“, nýbrž o její praktickou konkretizaci na podmínky evropského válčiště.

Činnost v rámci taktického letectva ke zvýšení jeho konvenční kapacity je součástí celkových dlouhodobých opatření v ozbrojených silách NATO s cílem zkvalitnit jejich možnost k vedení jak konvenční, tak jaderné války.

Současný stav taktického letectva NATO a jeho perspektivní vývoj svědčí o tom, že právě taktickému letectvu přisuzuje velení NATO ve všech druzích válek velký význam a je proto třeba jeho bojové možnosti plně docenit a přijmout příslušná protio-patření ke snížení jeho případné bojové účinnosti.

Je to proces stanovení nebo ujasnění cíle (cílů), sběru informací pro rozhodování a výběru určité alternativy pokračování vývoje systému ze všech možných alternativ, které připouští daný stav systému a jeho okolí.

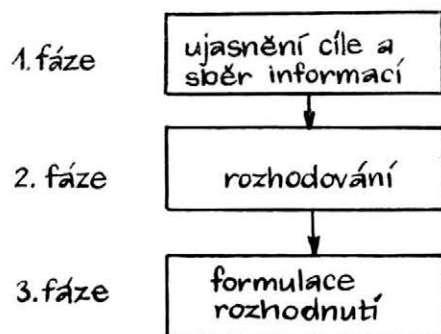
Považujeme-li řízení obecně za takovou lidskou činnost, jejíž pomocí ovlivňuje člověk průběh objektivně nutných procesů tak, aby dosáhl stanovených cílů,¹⁾ pak můžeme rozhodovací proces považovat za jádro procesu řízení. Rozhodovací proces prolíná a je základem všech funkcí (složek) řízení, ať již jde o plánování, organizování, operativní řízení, kontrolu, nebo motivování činnosti řízených objektů (prvků) — je proto nedílnou a neodmyslitelnou součástí každodenního života velitele.

Dynamika soudobého boje a současně i složitost vzniklých situací vyžadují, abychom při rozhodovacím procesu zpracovávali ve velmi krátkých lhůtách značné množství informací. Aby při rychlých změnách situace nepřišlo rozhodnutí (jako výsledek celého rozhodovacího procesu) pozdě, je nutné v období plánování boje přijímat multivariantní (mnohovariantní) řešení, založené na vědecké prognóze (předpovědi). Podstatou tohoto předvídání je pravděpodobnostní hodnocení vývoje bojové činnosti a důsledků variant řešení, založené na hlubokých znalostech objektivních zákonitostí ozbrojeného zápasu a dialekticko-materialistické analýze zkoumaných jevů a procesů.

FÁZE ROZHODOVACÍHO PROCESU

Fáze rozhodovacího procesu tvoří z časového a funkčního hlediska relativně uzavřené operace:

Schéma 1

1) Viz J. Čamra: Výchova k vědeckému řízení, Svoboda, Praha 1970, str. 32.

Cílem první fáze bude ujasnit (určit, vymezit) cíl rozhodovacího procesu a na základě rozboru informací zhodnotit situaci (stav systému a jeho okolí) do té míry, aby velitel mohl přistoupit k vlastnímu rozhodování.

Obsahem druhé fáze je výběr variant řešení, hodnocení a srovnávání těchto variant podle určitých kritérií (hledisek, požadavků) a výběr jedné z nich — a to takové, která zabezpečuje optimální splnění daného cíle.

Obsahem poslední fáze je transformace (přeměna) přijatého rozhodnutí na takovou formu (tvar), která je přijatelná pro příjemce rozhodnutí.

Jednotlivé fáze rozhodovacího procesu spolu úzce souvisí a podmíněně na sebe navazují. Pravidla návaznosti platí i tehdy, je-li nedostatek informací — v tomto případě musí velitel pracovat i s omezenými informacemi. Polní řád ČSLA, Vševojsk-1-1, jednoznačně ukládá:

- v čl. 47: Nedostane-li velitel při náhlé změně situace včas pokyny nadřízeného velitele, je povinen vzít na sebe odpovědnost, samostatně se rozhodnout, a své rozhodnutí houževnatě uskutečňovat.
- v čl. 51: Neúplnost zpráv o situaci nezabývá velitele povinností včas se rozhodnout.

Opmínění pravidla návaznosti a snaha některých velitelů o okamžité vydání rozhodnutí za jakékoliv situace (tzv. rozhodnutí „od boku“) bývá příčinou nejen nesplnění úkolu, ale i nenapravitelných škod a ztrát na materiálu, bojové technice a životech lidí.

ROZHODOVÁNÍ

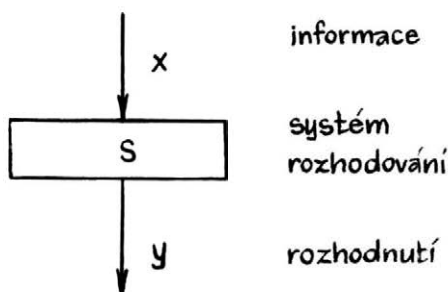
Rozhodování jako vlastní výběr alternativy je chováním rozhodovacího systému, jehož vstupem je přijímaná informace a výstupem konkrétní a jednoznačné rozhodnutí.

Chování rozhodovacího systému „S“ je možné obecně vyjádřit transformací:

$$y = f(x)$$

a slovně popsat takto: „Rozhodnutí (reakce) je funkcí informace (vstupu)“ nebo také: „pokud nebude informace (nebude podnětu, tj. $x = 0$), nenastane žádné rozhodnutí (nebude reakce, tj. $y = 0$)“.

Schéma 2

Operátorem transformace²⁾ „f“ jsou určitá pravidla a kritéria výběru, která způsobují změnu operandu „x“ na obraz „y“.

Vzhledem k tomu, že základní „surovinou“ rozhodování je informace, která odstraňuje nebo snižuje neurčitost, můžeme také definovat rozhodování jako proces nenáhodného výběru alternativy, který probíhá v řídicím prvku systému při výběru činnosti, zajišťující splnění daného cíle.

Faktické rozhodování je rozhodování, uskutečňované za podmínky určité volnosti nenáhodného výběru.

Fiktivní rozhodování je rozhodování jen zdánlivé, neskutečné, vyskytující se:

- v uzavřeném systému s determinovaným chováním³⁾ pracujícím cyklicky podle konstantního programu chování, bez vstupů a výstupů z okolí a do okolí,
- v systému se stochastickým chováním⁴⁾
 - a) v případě, že objektivní podmínky neumožňují existenci alternativních řešení (systém má sice formálně volnost rozhodování, v daném okamžiku má však k dispozici jen jednu alternativu, jedná tudíž determinovaně),
 - b) při tzv. „nastražení“ (informace přicházející na vstup systému jsou tak „připraveny“, že rozhodujícímu veliteli zcela záměrně vnucují určitou alternativu),
 - c) bez informace (velitel rozhoduje „naslepo“, náhodnou volbou),

2) viz heslo „transformace“, které bude uveřejněno v některém z dalších čísel VM

3, 4) viz hesla o systémech, která budou uveřejněna v některém z dalších čísel VM

- d) bez rozhodovacího pravidla (velitel nezná způsob transformace vstupních informací na informace výstupní a jeho výběr je možné přirovnat k losování),
- e) bez cíle (velitel nezná cíl, „zneužívá“ však své rozhodovací pravomoci).

ČINITELÉ (FAKTORY) ROZHODOVÁNÍ

Za nutné a postačující činitele rozhodování považujeme informace pro rozhodování, pravidla rozhodování, cíle a kritéria rozhodování.

Informací pro rozhodování je každá zpráva (sdělení), která má z hlediska rozhodování informační obsah a snižuje neurčitost rozhodování, danou vztahem

$$H = - \sum_{i=1}^n p_i \log_2 p_i \text{ (bit)}^5$$

Neurčitost rozhodování po přijetí informace I (bit) je pak dána vztahem $H_1 = H - I$, kde H je neurčitost rozhodování před přijetím informace a I je množství přijaté informace.

Pro rozhodování je nutné mít nejen určité minimum množství informace, ale také informace určité kvality (určitého významu, jakosti), jako je účelnost, úplnost, hodnověrnost, srozumitelnost, přesnost, včasnost.

Určení optima množství a jakosti informací pro rozhodování bude závislé jak na objektivních podmínkách (jako je rozsah a složitost výchovy a výcviku, organizace a vedení bojové činnosti, stupeň kvalifikace podřízených velitelů a vojáků, způsob velení shora atd.) tak i na podmínkách subjektivních (jako je vzdělání a zkušenost rozhodujícího se velitele, jeho technika duševní práce, jeho organizátorské schopnosti, styl práce s lidmi a v neposlední řadě i kondice fyzická a duševní).

Pravidla rozhodování jsou postupy, podle nichž jsou přijaté informace zpracovávány v rozhodnutí.

Jestliže je možné rozhodovací pravidla formulovat do konečného sledu na sebe navazujících operací, umožňujících mechanicky dojít k optimálnímu rozhodnutí, pak tato pravidla nazýváme rozhodovacím algoritmem.

Cíle a kritéria rozhodování. V rozhodování je cílem vyjádřen požadavek na

výsledek rozhodovacího procesu ve formě určité cílové (hodnotící) funkce, dané vztahem:

$$U = f(x)$$

kde „ U “ je míra (hodnota) efektivity a „ x “ vektor, vyjadřující určitou kombinaci opatření ke splnění daného cíle. Rozhodováním je pak hledán takový vektor „ x “, který má největší váhu. Konkrétním výrazem je pak taková varianta „ v_k “, kde platí:

$$U_{v_k} = f(x) \equiv \max$$

Kritéria rozhodování jsou určitá hlediska, umožňující hodnotově porovnávat (posuzovat) různé vektory proměnných „ x “, tj. srovnávat efektivity jednotlivých variant řešení.

Přes značnou různorodost můžeme kritéria rozhodování klasifikovat podle těchto charakteristik:

- podle významu:** na kritéria **absolutní**, tj. hlediska, kterým musí vyhovovat každá uvažovaná varianta, **relativní**, tj. hlediska, která nám umožní posuzovat relativní přednosti a nedostatky variant,
- podle hodnocení výsledků činnosti:** na kritéria **cennosti**, **prospěšnosti**, **nákladů**, **bojové efektivity**, **srovnatelné efektivity**, **úhrnné účinnosti** apod.,
- podle typu řešení úloh:** na kritéria **aktivní** a **pasivní** (útočná a obranná),
- podle rozsahu a charakteru činnosti:** na kritéria **strategická**, **operační**, **taktická**, **zbraňová**, **bojového zabezpečení**, **vojensko-ekonomická** apod.

Správná volba kritérií rozhodování závisí především na úrovni znalostí vojenského umění, všeobecném rozhledu a zkušenostech příslušného velitele.

ROZHODNUTÍ

Rozhodnutí je výsledkem rozhodovacího procesu a vyjadřuje zámysl velitele (vymezení cíle, kterého je nutno dosáhnout a způsobu jeho dosažení).

Každé rozhodnutí by mělo obsahovat:

- zámysl budoucí činnosti (např. jakého nepřítel a v jakém pořadí zničit, směr soustředění hlavního úsilí apod.),
- přesné vymezení prostředků, kompetencí, práv a povinností orgánů a organizací, které budou zámysl realizovat (např. určení jednotek, prostředků, jejich úkolů, způsobů součinnosti v boji a operací, způsobů organizace velení apod.).

5) viz VM č. 5/1971.

Aby mohlo rozhodnutí velitele ovlivnit jednání podřízených, musí být formulováno do určitého tvaru a předáno podřízeným. Z hlediska stupně rozhodnosti rozlišujeme především tyto typy formulace rozhodnutí:

- a) **Rozkaz** — je ústní nebo písemný projev vůle nadřízeného, kterým se podřízenému (podřízeným) ukládá závazně (jako „zákon“) a pod hrozbou určitých negativních podnětů („neuposlechnutí rozkazu je trestné“) úkol a termín jeho splnění.

Není-li v rozkaze termín plnění úkolu určen, pak se tím požaduje okamžité zahájení jeho plnění.

Pokud rozkaz přikazuje jak „nejednat“, nazýváme ho „zákazem“. Závazné normy pro formulaci některých rozkazů, zejména bojových, stanoví řády a předpisy ČSLA.

- b) **Nařízení** — je jednou z forem rozkazu. Je pro podřízeného stejně závazné jako rozkaz, týká se však obvykle dílčích úkolů, zabezpečujících plnění hlavního úkolu. Ve vojenství se vžila forma nařízení zejména pro oblast zabezpečující bojovou činnost jednotek — např. nařízení pro organizaci průzkumu, nařízení pro vedení palby na nízkoletecké cíle apod.

- c) **Povel** — je stručný rozkaz, jehož forma vydání, jakož i způsob provedení jsou přesně stanoveny závaznými normami (předpisy). Je u něho požadováno okamžité vykonání úkolu. Může se skládat z návěští a výkonného povelu nebo jen z výkonného povelu.

- d) **Instrukce** — je pokyn nebo soubor pokynů, upřesňujících postup při plnění rozhodnutí. Instrukce jsou zpravidla zpracovány ve formě návodů jak plnit daný úkol, aby bylo dosaženo předpokládaného cíle.

- e) **Doporučení** — je forma příkazu, který má jen velmi malý stupeň rozhodnosti. Zpravidla určuje závazným jen úkol, ponechává však volnost v rozhodování o prostředcích a způsobu jeho plnění, někdy i o termínu splnění úkolu.

ROZHODNOST

Rozhodnost znamená jednak schopnost a dovednost dělat za složitých a obtížných situací (okolností) včasná, opodstatněná a pevná rozhodnutí, jednak schopnost včas a energicky přecházet od rozhodnutí do konce.

Rozhodnost je tedy možné chápat ze dvou hledisek: jako schopnost a dovednost a jako charakterovou vlastnost (odhodlání).

Polní a bojové řády ČSLA při charakterizování podmínek rozdrčení nepřítele a dosažení vítězství v boji vyzdvihují zejména rozhodnou činnost vojsk, rozhodnost velitelů ve složitých a obtížných situacích a rozhodnost každého vojína, poddůstojníka, praporčíka a důstojníka splnit bojový úkol za každou cenu, bez ohledu na nesnáze a na nebezpečí hrozící jeho životu.

METODY ROZHODOVÁNÍ

Metody rozhodování jsou určité promyšlené, zdůvodněné a účelné způsoby činnosti, uplatňované v rozhodovacích procesech velitelů.

Z hlediska určitého stupně vědeckosti bývají zpravidla rozdělovány na empiricko-intuitivní, objektivní (vědecké) a smíšené.

Empiricko-intuitivní metody rozhodování jsou založeny na subjektivním hodnocení situace a na principu kombinace intuice (vnitřním, subjektivním poznání, tušení, poznání vnutnutím), empirie (zkušenosti) a úsudku. Správnost takového rozhodování tedy závisí především na okamžité dispozici (psychickém stavu) a zkušenostech rozhodujícího se velitele. Pro velká rizika (vlivem subjektivismu) je použitelnost těchto metod ve vojenství značně omezena.

Objektivní (vědecké) metody rozhodování spočívají v bezprostředním využívání vědy (zejména ekonomie, matematiky, statistiky, kybernetiky, psychologie, logiky) a jsou založeny na přesném kvantitativním vyjádření řešeného problému a algoritmizovatelném postupu. K nejvíce propracovaným z objektivních rozhodovacích metod patří především metody operačního výzkumu a metody matematicko-statistické.

Smíšené metody rozhodování jsou založeny na syntéze objektivního a subjektivního přístupu k řešení problému (při maximální snaze o objektivizaci rozhodovacího procesu). Správnost rozhodování závisí především na využití exaktních (přesných) postupů v jednotlivých částech rozhodovacího procesu, na využití kvalifikovaných názorů odborníků (příslušníků štábů apod.) a na kvalifikaci rozhodujícího velitele (političnost a odbornost, pra-

Schéma 3

1. krok

2. krok

3. krok

covní zkušenosti, organizační a řídicí schopnosti, vztah k lidem, morální a charakterové kvality).

V závislosti na množství použitých důležitých objektivizujících postupů pozůstává rozhodování z různého počtu kroků (na sebe navazujících „operací“), minimálně pak z rozboru podkladů, výběru a srovnávání variant a formulace rozhodnutí.

V oblasti velení se používá tzv. „rozhodovací analýzy velitele“, pozůstávající z těchto kroků:

1 - stanovení cíle (cílů), 2 - rozboru informací, 3 - stanovení variant, 4 - stanovení kritérií, 5 - hodnocení a srovnávání variant, 6 - posouzení nepříznivých důsledků, 7 - rozhodnutí.

Vzpomínky a úvahy

Koncem loňského roku vydalo bratislavské nakladatelství Pravda ve své edici MEMOÁRE slovenský překlad knihy maršála SSSR G. K. Žukova „Spomienky a úvahy“.*]

Je velkou zásluhou našich slovenských přátel, že se jim podařilo ve velmi krátké době vydat překlad knihy, která by skutečně neměla chybět v knihovně velitelského sboru naší armády. Kdo má zájem nejen o historii Velké vlastenecké války, ale i o zvyšování svých vojenských znalostí, může se dozvědět nejen řadu zajímavostí o průběhu 2. světové války, ale současně se i hluboce poučit o řadě vojenskoteoretických otázek.

Autora knihy není pochopitelně nutné většině čtenářů představovat, poněvadž patřil mezi vynikající velitele Sovětské armády za Velké vlastenecké války a v poválečné době vykonával po určitou dobu mimo jiné i funkci ministra obrany SSSR.

Přesto však pokládám za účelné ukázat přehled průběhu života G. K. Žukova, o kterém většinou jenom víme, že byl na začátku Velké vlastenecké války náčelníkem generálního štábu a předcházející období jeho života poměrně málo známe.

Autor knihy se narodil v roce 1896 v Kalužské gubernii jako syn obuvníka. Církevní školu, kterou začal navštěvovat jako sedmiletý chlapec, opustil ve svých jedenácti letech a odešel jako kožešnický učeň do Moskvy.

Za 1. světové války byl v r. 1915 příslušníkem jezdeckého tehdejší carské armády, ve které absolvoval poddůstojnickou školu. Jako voják prožil revoluční rok 1917 a začátkem r. 1918 vstoupil do Rudé armády.

Občanské války se zúčastnil jako příslušník 1. moskevské jezdecké divize a v tomto období byl též přijat do komunistické strany (bolševiků) Ruska. G. K. Žukov o této události píše: „1. března 1919 mě přijali za člena KS(b)R. Od té doby jsem hodně zapomněl, ale ten den, kdy mne přijímali za člena strany, jsem si zapamatoval na celý život. Od této doby jsem se snažil všechny myšlenky, snahy, skutky podřizovat povinností člena strany a když došlo k boji s nepřáteli vlasti, pamatoval jsem na požadavek strany, že jako komunista musím být příkladem a oddaně sloužit svému lidu“. Toto vyznání člena bolševické strany dokázal autor splnit celým svým dalším životem, zejména v průběhu Velké vlastenecké války.

*] G. K. Žukov: „Spomienky a úvahy“. Nakladatelstvo Pravda, 1970. Překlad z ruského originálu „Vospominanija i razmyšlenija“, Vydavatelství APN Moskva, 1969.

Závěr občanské války zastihl G. K. Žukova v r. 1921 ve funkci velitele jezdecké eskadrony. V mírovém období od r. 1922 vykonával krátce funkci velitele eskadrony, zástupce velitele jezdeckého pluku a v r. 1923 byl určen do funkce velitele jezdeckého pluku. Na tuto dobu autor vzpomíná mimo jiné v souvislosti s otázkou zvyšování svých vojenskoodborných znalostí. Vzhledem k aktuálnosti této problematiky bude vhodné citovat jeho názor: „Když jsem jako 26.letý velel jezdeckému pluku, neměl jsem žádné životní zkušenosti. Ve staré carské armádě jsem skončil poddůstojnickou školu a v Rudé armádě jezdecký kurs pro velitele. A to bylo všechno. Po skončení občanské války jsem sice usilovně studoval různou vojenskou literaturu, zejména taktiku. V praktické práci jsem se tehdy cítil jistější, než v teoretických otázkách, protože jsem měl dosti dobrou přípravu ještě z 1. světové války. Avšak v teoretické oblasti jsem si uvědomoval, že nesplňuji požadavky, které na mne jako na velitele pluku klade život“.

Tento závěr platí pro řadu z nás i v současné době a měl by být pobídkou k intenzivnějšímu zvyšování vojenskoteoretických znalostí velitelského sboru.

Z dalšího období životní cesty autora je zajímavé to, že v r. 1924 zahájil studium Vysoké jezdecké školy v Leningradě. Spolu s ním se mezi jeho spolužáky setkáváme s pozdějšími známými vysokými veliteli Sovětské armády jako je K. K. Rokossovskij, A. I. Jeremenko, I. Ch. Bagramjan, kteří zastávali v této době rovněž funkce velitelů pluků. Po skončení studia v Leningradě se autor v r. 1925 vrátil velet pluku, v r. 1930 převzal jezdeckou

brigádu a po jednom roce byl povolán na funkci pomocníka inspektora jezdecké Rudé armády v Moskvě. Po dvouleté službě v Moskvě byl jmenován v r. 1933 velitelem jezdecké divize. V tomto období se autor setkával s tehdejšími významnými funkcionáři Rudé armády, jako byli K. J. Vorosilov, I. P. Uborevič, S. M. Budonyj, M. N. Tuchačevskij a další.

Po čtyřletém velení divizi byl v r. 1937 určen velitelem jezdeckého sboru, v r. 1938 zástupcem velitele běloruského vojenského okruhu a v květnu 1939 byl vyslán jako velitel samostatného sboru do Mongolské lidové republiky řídit boj s japonskými agresory. Po návratu z MLR se začátkem května 1940 poprvé ve svém životě setkává s J. V. Stalinem, ke kterému byl povolán informovat o průběhu bojů s Japonci v prostoru Chalčin-golu. Na závěr tohoto přijetí mu J. V. Stalin vyhlásil ustanovení do funkce velitele kyjevského samostatného vojenského okruhu.

Ještě téhož roku v prosinci 1940 se stal náčelníkem generálního štábu. Tuto funkci převzal koncem ledna 1941.

Z tohoto stručného výčtu jednotlivých funkcí autora v předválečném období je zřejmé, že byl vzhledem ke svým vynikajícím schopnostem a bohatým zkušenostem z velení vyzdvihován velmi rychle ve velitelských funkcích.

Tento článek má být jen stručnou informací o obsahu knihy G. K. Žukova s cílem upozornit naše čtenáře na účelnost studia této práce. V dalších číslech se pokusím podrobněji ukázat na některé problémy této knihy a také na jejich možnou aplikaci na současné podmínky.

— • —

Knihy v zásadě ukazuje celý průběh životní pouti autora od doby jeho dětství na počátku našeho století. Můžeme ji podle hlavních dějinných událostí rozdělit do tří hlavních částí.

První tři kapitoly zahrnují autorův životopis od jeho dětství až do skončení občanské války.

Druhá část knihy obsahuje průběh mírové služby G. K. Žukova, který v té době vykonával řadu velitelských funkcí, počínaje velitelem pluku až po funkci náčelníka generálního štábu. V této funkci ho zastihla fašistická agrese v červnu 1941. Toto období je v knize zpracováno v šesti kapitolách.

Třetí část knihy, kterou můžeme považovat za rozhodující, velmi podrobně

rozebírá ve dvanácti kapitolách činnost autora v období Velké vlastenecké války a krátce po jejím zakončení.

Významné místo věnuje autor mimo jiné činnosti J. V. Stalina v období Velké vlastenecké války. Ukazuje jeho úlohu ve funkci nejvyššího velitele, se kterým měl možnost osobně velmi úzce spolupracovat, poněvadž byl členem hlavního stanu (STAVKY) a zástupcem nejvyššího velitele.

Velmi cenné jsou i autorovy vojenskoteoretické závěry z rozboru situace v průběhu příprav jednotlivých operací Sovětské armády i z jejich vedení. V soudobých podmínkách jsou stále velmi aktuální především poznatky z organizace velení, z plánování operací a jejich všestran-

ného zabezpečení. Tyto otázky bude účelné rozebrat zvlášť vzhledem k jejich stálé platnosti i v soudobých podmínkách.

Knihy má i velký politický význam. Týká se to zejména kapitol, které pojednávají o Postupimské konferenci a o činnosti Kontrolní rady, zřízené v Berlíně po porážce fašistického Německa. V této části autor uvádí řadu velmi závažných údajů a poznatků, které charakterizují vzájemné vztahy kapitalistických států vůči SSSR bezprostředně po skončení války.

Autor velmi plasticky popisuje i všechny okolnosti kapitulace fašistického Německa a konkrétně i její vlastní podepsání bývalými vojenskými fašistickými předáky v čele s Keitelem v noci z 8. na 9. května 1945 v Berlíně. G. K. Žukov se zúčastnil podepsání této kapitulace jako zástupce nejvyššího velení ozbrojených sil Sovětských vojsk spolu s vedoucími funkcionáři Sovětské armády a s ostatními představiteli spojeneckých armád — americké, anglické a francouzské.

V celé knize nezapomíná autor na obrovskou úlohu všech příslušníků Sovětské armády a všeho sovětského lidu při dosažení konečného vítězství nad nepřitelem a velmi názorně ukazuje všechny oběti i útrapy, které přinášel sovětský lid v průběhu války, aby pomohl své armádě vyhnat nepřítele ze země a v závěru ho zničit na jeho vlastním území.

Po přečtení knihy čtenář získá velmi přehledný obraz o průběhu budování Rudé armády po skončení občanské války i o průběhu Velké vlastenecké války.

Autor velmi podrobně popisuje i boje Rudé armády proti japonským agresorům v roce 1939, kteří se pokoušeli o útok pro-

ti Mongolské lidové republiky. V této době byl G. K. Žukov jmenován velitelem samostatného sboru, který spolu s armádou Mongolské lidové republiky bránil japonské agresí a vyhnal japonské útočníky z území MLR.

Začátek války fašistického Německa se SSSR v červnu 1941 ukazuje autor velmi podrobně. V této době byl přímým účastníkem všech jednání na nejvyšší úrovni, poněvadž vykonával funkci náčelníka generálního štábu. Otázka zahájení války je velmi zajímavá a bude vhodné ji rozebrat podrobněji, poněvadž má i v soudobých podmínkách obrovský význam pro připravenost naší armády k odrazení nenadálé agrese nepřitele.

Průběh 2. světové války popisuje velmi zasvěceně a názorně, poněvadž se podílel téměř na přípravě všech rozhodujících operací Sovětské armády. Zúčastnil se řízení obranné operace před Moskvou, operace u Leningradu (v září až říjnu 1941), bitvy o Moskvu, zimní protiofenzívy Sovětské armády na přelomu let 1941—42, operace u Stalingradu v období let 1942 a 1943, operací na Ukrajině v roce 1944 a operací při osvobozování území Polska. Nakonec ve funkci velitele fronty podílel se v rozhodující míře na berlínské operaci v r. 1945.

Z tohoto přehledu je zřejmé, že autor knihy působil vždy tam, kde probíhaly rozhodující operace Sovětské armády a že byl vyslán, zejména v 1. období války na ty úseky fronty, kde byly vedeny složité obranné operace a ve druhém období války i na rozhodné útočné operace. Svoji válečnou činnost zakončil G. K. Žukov jako velitel 1. běloruského frontu při ničení nepřitele v Berlíně.

Knihy podává ucelený přehled o činnosti G. K. Žukova v předválečném období a zejména o průběhu Velké vlastenecké války. Toto období autor nezužuje pouze na vlastní činnost v době války, nýbrž seznamuje čtenáře velmi široce s celkovou situací na frontách v jednotlivých obdobích války a s jejich průběhem.

Svým významem tato kniha výrazně přesahuje rámec běžné memoárové literatury a můžeme ji vřele doporučit našim čtenářům.

—mn—

ZKUŠENOSTI

PRAXE

K **METODICE** **určování poměru sil**

Celkový poměr sil vyjadřuje z vojenského hlediska vztah válečných potenciálů bojujících stran, který v průběhu ozbrojeného zápasu podmiňuje jejich možnost dosáhnout vítězství. Celkový poměr sil působí tedy přímo jako faktor ozbrojeného zápasu, rozhoduje o jeho průběhu a konečném výsledku.

Ozbrojený zápas je proces, v němž se obě strany snaží realizovat své válečné možnosti a dosáhnout vítězství. O výsledku při tom ale nerozhoduje pouze absolutní velikost a převaha válečného potenciálu, ale i vojenské umění a organizační schopnosti velitelského sboru, bojové mistrovství a připravenost vojsk, morálně politický faktor vojsk i obyvatelstva v zápolí a řada dalších faktorů.

Poměr sil je tedy kategorie velmi složitá. Je vztahem různých, nejen vojenských, ale i morálně politických, ekonomických a vědeckotechnických sil. Všechny tyto faktory (prvky) síly jsou velmi nesnadno souměřitelné. Konečný a správný výsledek může určit jedině jejich vzájemné působení v průběhu ozbrojeného zápasu.

Z hlediska vojenské praxe se poměr sil na všech stupních velení určuje konkrétním poměrem množství stejných (souměřitelných) bojových prostředků a sil a vyjadřuje se určitým číslem, které ukazuje, kolikrát v těchto prostředcích a silách převyšuje jedna strana druhou. Je samozřejmé, že můžeme srovnávat jen množství bojových prostředků nebo sil přibližně stejného typu. Tento způsob určení poměru sil se používal ve vojenství od vzniku armád a má svůj význam pro srovnání prostředků a sil stejného typu i dnes. Avšak jenom tento zjednodušený přístup k určení poměru sil, při kterém nebereme v úvahu ohromné množství ostatních ukazatelů, zejména těch, které charakterizují morálně politické vlastnosti vojsk, organizační schopnosti velitelského sboru, kvalitativní vlastnosti výzbroje a prostředků velení i možnou činnost protivníka, je zřejmě v současných podmínkách nedostatečný.

K dosažení co nejvěrnějšího poměru sil v bojových prostředcích jsou v poslední době doporučovány různé metody a způsoby, které zahrnují i kvalita-

tivní ukazatele. Takových metod je již několik nejen v naší armádě, ale i v ostatních armádách Varšavské smlouvy (viz literaturu).

I když přesnost a věrohodnost výpočtu poměru sil (zahrnutím všech dostupných kvalitativních ukazatelů) podstatně vzrostla, je třeba v tomto směru pokračovat a hledat další možné metody přístupu k řešení tohoto problému.

Současné podmínky vedení ozbrojeného zápasu, kdy jsou možné mimořádně rychlé a podstatné kvalitativní a i kvantitativní změny v uskupení stran, vyžadují velmi časté, až nepřetržité hodnocení vzniklé situace v poměru sil. Naprosto nestačí zjistit poměr sil pouze k momentu zahájení ozbrojeného zápasu (operace, boje) a pak jenom k závažným, rozhodujícím etapám, vyžadujícím nové řešení. Neustálý tok informací, jejich průběžné vyhodnocování, rychlý spád boje a neustálé změny situace, vyžadují i nepřetržité upřesňování úkolů. Časový faktor může sehrát rozhodující úlohu. Jaderné zbraně dávají možnost podstatně změnit poměr sil v časově velmi krátkém údobí. Jestliže ještě v průběhu 2. světové války se poměr sil měnil relativně pomalu a postupně, jen cestou zasazování nových sil a prostředků do útoku pozemních vojsk, pak v současných podmínkách, při použití jaderných zbraní, může dojít k okamžitým zvratům v poměru sil. Poměr sil se tedy mění nejen podstatně rychleji, ale přímo ve formě „skoků“.

To vyžaduje, **abychom změny v poměru sil sledovali průběžně** a ne vyhodnocovali jen k určitým situacím, jak je dosud vžito v praxi vojsk a štábů. Toto je tedy první dílčí závěr z hodnocení významu poměru sil v současných podmínkách.

Nevhodnost a nedostatečnost dosavadního způsobu a metod určování poměru sil mohou ukázat na několika příkladech. Pro hodnocení poměru sil v bojových prostředcích naprosto nestačí jen kvantitativní ukazatele, tj. pouze porovnání počtů. Zjednodušení, jaké představuje takový poměr sil, by bylo možné použít jen za předpokladu, že kvality zbraní jsou shodné. Do hodnocení je nutné zahrnout i kvalitativní ukazatele a to zejména ty, které rozhodujícím způsobem ovlivňují bojové možnosti dané zbraně. Názory na takové kvalitativní ukazatele a jejich význam se dosud velmi rozcházejí, od zahrnutí jen technických parametrů zbraně až po úplné zahrnutí i taktických parametrů, které však nelze jednoznačně číselně vyjádřit.

O vyjádření kvalitativních parametrů v dělostřelecké technice se pokusil pplk. ing. J. L a n k, Csc. ve VM 7/1968. Pro praktické využití v práci štábů by však bylo třeba vybrat jen skutečně rozhodující parametry, umožňující jednoduše a rychle stanovit kvalitativní hodnotu dané zbraně a z ní pak určit bojové možnosti. Přitom pominout takové ukazatele, které ne vždy a v každé situaci ovlivňují bojové možnosti zbraně, jako např. schopnost plavání, možnost přesunu vzduchem, ochrana obsluhy proti ničivým účinkům jiných zbraní apod.

Vydeme-li z obecného hodnocení jakéhokoliv zbraňového systému, pak každý zbraňový systém je složen ze tří rozhodujících podsystémů: P₁, P₂ a P₃, kde

P₁ — představuje ničivé účinky vlastní zbraně,

P₂ — vlastnosti a možnosti nosiče, nutného k dopravení vlastní ničivé zbraně k cíli,

P₃ — prostředky k řízení daného zbraňového systému.

Teprve vyjádření všech tří podsystémů ukáže bojové možnosti zbraně, které jsou pro stanovení poměru sil rozhodující. U klasické dělostřelecké techniky (hlavních děl, minometů a raketometů) by do prvního podsystému patřil ne-

jen ničivý účinek granátů v cíli, ale i stanovený palebný průměr dané zbraně, nebo celkový počet munice apod. Do druhého podsystemu by patřily zejména charakteristické znaky nosiče (děla, minometu a raketometu) jako je dostřel, kadence a přesnost. Do třetího podsystemu můžeme zahrnout ukazatele charakterizující prostředky použité k řízení zbraňového systému, ovlivňující zejména možnosti rychlého zahájení palby a přesnost palby (nezávisle na technických vlastnostech nosiče a vlastní zbraně). Patřily by sem tedy i možnosti průzkumu cílů pro danou zbraň, které ovlivní nejen čas zahájení palby, ale i přesnost. Rozhodující vliv mají též zavedené prostředky pro rychlou přípravu prvků střelby, automatický výpočet prvků střelby se zahrnutím všech oprav apod.

Jaký bude tudíž závěr z poměru sil v dělostřeleckých hlavních? Při dosavadním způsobu výpočtu, tj. jenom kvantitativním srovnáním, bez zahrnutí kvalitativních ukazatelů, získaný závěr nedává dostatečně věrohodné podklady. To lze dokázat na jednoduchém příkladě, kdy např. minomet k raketometu hodnotíme 1:1.

Věrohodnější podklady nám dá závěr při zahrnutí kvalitativních ukazatelů. U daného příkladu nám vychází poměr přibližně 1:3. Avšak ani tento závěr není ještě dostatečný pro rozhodování např. nutného posílení dělostřelectvem. Zjednodušeně by přece platilo, že k získání alespoň rovnováhy sil musíme proti minometné baterii (6 ks) mít dva raketometry. V konkrétní bojové činnosti však nebudou tyto prostředky působit proti sobě, nýbrž převážně palbou na jiné cíle. Jejich skutečná bojová hodnota se tedy projevuje v jiné sféře, kde jsou rozhodující nejen kvantitativní a kvalitativní ukazatele vlastní zbraně, ale i celkové počty munice, které jsou v jednotce, možnosti rychlého a přesného zjištění cíle a schopnost velení rychle zahájit účinnou palbu.

Proto **nejhodnotnější závěrem bude stanovit bojovou hodnotu (nebo bojové možnosti) celé organické jednotky daného zbraňového systému (baterie, oddílu) se zahrnutím nejméně všech výše uvedených ukazatelů.** Zde nevystačíme tedy ani s dosud používanými kvalitativními ukazateli. Proto také nesouhlasím s pplk. Šnoblem v článku „Jak dál s poměrem sil“, VM 2/1967, kde za základ obecné hodnoty zbraně bere šířku ničivého účinku se započtením vlivu obrany zbraně pancéřováním a vlivu dostřelu. Autor uvádí sice nutnost zahrnovat i další ukazatele, ale dále v metodice výpočtu již s nimi nepočítá. Proto i u klasických zbraní bude nanejvýš nutné srovnávat při poměru sil možnosti bojového použití a jejich hodnotu stanovit metodami matematického modelování.

Poměr sil v **jaderných zbraních** můžeme též vyjádřit různými způsoby s použitím rozdílných metod výpočtu. I zde prosté srovnání počtů, bez zahrnutí dalších, rozhodujících ukazatelů je nedostatečné. V jaderných zbraních však i při zahrnutí kvalitativních ukazatelů poměr vyjadřujeme v odpalovacích zařízeních raket, letounech — nosičích a dělostřeleckých hlavních tzv. „atomových děl“. Přitom srovnáváme počty prostředků přibližně stejného typu a předurčení, tj. zvlášť odpalovací zařízení operačně taktických raket, letounů—nosičů, odpalovacích zařízení taktických raket a hlavní atomových děl. U děl ráže 155 mm je navíc stále ještě nejasné, kolik zbraní z celkového počtu a z kterého stupně velení počítat jako „atomové“.

Je sporné, zda takový poměr sil, tj. ve skutečnosti jen v prostředcích, které vyjadřují pouze předpoklad pro použití jaderných zbraní, je dostačující a dává skutečné podklady pro rozhodování velitele. Vždyť nebere v úvahu ani počet raket-nosičů, které jsou již výraznějším ukazatelem bojových možností, a vůbec nezahrnuje vlastní bojové možnosti v ničivých účincích, které jsou rozhodu-

jejím ukazatelem pro stanovení celkových bojových možností strany při použití jaderných zbraní. Není přece rozhodující, má-li jedna strana převahu jen v počtech odpalovacích zařízení, ale má-li i převahu v počtech nosičů a v jednotlivých jejich typech (rakety, letouny—nosiče), a zejména v celkových ničivých účincích jaderných náloží. Ukazatelem skutečného poměru sil v jaderných zbraních by měly být možnosti uskutečnit jaderné úder y a jejich mohutnosti.

K úplnému započtení všech parametrů a ukazatelů, které mají vliv na uskutečnění jaderných úderů, bude třeba vzít v úvahu:

- počty odpalovacích zařízení a letounů—nosičů a jejich kvalita (tj. dosavadní ukazatele kvantitativního a kvalitativního poměru sil v jaderných zbraních),

- celkové ničivé účinky všech jaderných náloží, které má daná strana a jejich rozdělení na jednotlivé typy nosičů,

- pravděpodobnost zničení odpalovacích zařízení a letounů—nosičů do doby úderu (startu),

- pravděpodobnost zničení nosiče během letu na cíl,

- kvalita řízení a velení těmito prostředky,

- kvalita a možnosti zjištění cílů pro jaderné úder y,

- morálně politický stav obsluh těchto zbraní.

Ani tento výpočet ukazatelů není úplný a vyčerpávající, i když číselné vyjádření jen těchto ukazatelů bude značně obtížné, nehledě na řadu předpokladů, dosazovaných místo přesných informací (údaje u nepřítele). Přitom ne všechny ukazatele můžeme vyjádřit současně používanými matematickými metodami (např. vliv morálně politického faktoru, organizačních kvalit velení apod.).

Obecně lze ale stanovit, že **pod pojmem poměru sil v jaderných zbraních je třeba chápat poměr bojových možností stran v uskutečnění jaderných úderů.**

Pro takové vyjádření poměru sil však nevystačíme s dosavadními prostými metodami početního srovnávání zbraní a proto bude nutné rozpracovat modely bojové činnosti, tj. využít metod matematického modelování. Jednu z možných metod přístupu k řešení tohoto úkolu uvádí generálmajor I. ANUREJEV ve Vojennoj mysli č. 6/1967. Doporučená metodika je však vhodná (jak sám autor uvádí) pro strategický stupeň. Pro operačně taktické stupně velení bude třeba vypracovat maximálně jednoduchou metodu výpočtu, která by vycházela z podkladů, jež daný stupeň velení může mít k dispozici. Poměr sil na těchto stupních bude velmi závislý na čase, vzhledem k častému a rychle se měnící situaci. Každý stupeň velení potřebuje rozdílné informace, tedy i závěry z poměru sil, rozdílné co do podrobností informací i co do kritérií jejich hodnocení. Čím vyšší stupeň velení, tím budou kritéria obecnější a potřebné podkladové informace méně podrobné. Tzn., že je třeba brát v úvahu jen hlavní ukazatele, které mají vliv na bojové možnosti daného stupně velení (vlastní i nepřítele) a dovolují zjednodušit metodu stanovení poměru sil, i když se tím sníží částečně přesnost výpočtů. Nesmíme však zjednodušovat to podstatné.

Na operačně taktických stupních velení bychom měli brát v úvahu dvě skupiny ukazatelů, které se týkají jak nosičů, tak vlastních jaderných náloží.

U nosičů bereme v úvahu:

- počty nosičů různého typu (odpalovacích zařízení a letounů nosičů),

- jejich dosah, charakteristiky rozptylu a maximálně možný režim (počty odpálení, startů za časovou jednotku),

— pravděpodobnost překonání obrany protivníka (do vyřešení protiraketové obrany jen PVO vzhledem k letounům).

U jaderných náloží bereme pak hlavní ukazatele, které tvoří jak mohutnost náloží celkem, tak i jejich počet, a to:

— celkový tritolový ekvivalent všech náloží, které má daný stupeň k dispozici,

— počet náloží, na které je tento ekvivalent rozdělen,

— podíl celkového počtu tritolového ekvivalentu, připadající na jednotlivé typy nosičů (vzhledem k rozdílným možnostem překonávat obranu nepřítelů).

Hlavním problémem bude proto získat informace pro hodnocení jaderných náloží u protivníka. Zde vyjdeme z předpokladů, získaných na podkladě zobecněných, dlouhodobých poznatků z vyhodnocených cvičení protivníka i jeho předpisů.

Protivník se bude všemožně snažit utajit množství i kvalitu své bojové techniky, zbraní i uskupení vojsk. Průzkum nebude vždy schopen získat vyčerpávající podklady. Musíme proto vycházet ze zobecněných dlouhodobých poznatků z vyhodnocených cvičení protivníka, jeho předpisů, doplněných konkrétními, třeba jenom dílčími zprávami průzkumu. Štáby by měly včas sestavovat potřebné přehledy pravděpodobného poměru sil a prostředků obou stran a přitom vycházet z dostupných podkladů a zdůvodněného předvídání zámyslu nepřítelů. Takto sestavený poměr sil musí pak během boje upravovat na základě doplňujících údajů a zpráv průzkumu.

Vyjádřit matematickou závislost těchto ukazatelů ve formě vzorce bude s největší pravděpodobností velmi složité a možné jen s použitím výpočetní techniky. Záleží na školených matematicích, aby našli možné jednoduché metody. Já sám nemohu uvést ani přibližnou použitelnou matematickou metodu, nebo dokonce vzorec pro konkrétní výpočet poměru sil v jaderných zbraních. Chci jen upozornit, že jen zjednodušování této problematiky na početní poměr v odpalovacích zařízeních, i když se zahrnutím kvalitativních ukazatelů, nedává správné podklady pro rozhodování a nemůžeme jej používat jako ukazatele převahy jedné strany nad druhou.

Závěry sil jsou jedním z ukazatelů, který slouží ke zdůvodnění rozhodnutí velitele. Nemůžeme je proto absolutizovat ani jako hlavní podklady, protože vyjadřují pouze předpoklad a záleží především na tom, jak je využijeme. Má-li jedna strana např. výraznou převahu v dělostřeleckých hlavních, ale vážný nedostatek munice (což dosavadní metodika poměru sil nezahrnuje a nevyjadřuje), pak nemůžeme stavět rozhodnutí na základě takového závěru z poměru sil v dělostřelectvu. Stejně tak slabě vycvičená nebo morálně málo odolná obsluha protitankových zbraní nikdy nedosáhne takového počtu zásahů, s kterými při výpočtu poměru sil tanků proti PT zbraním počítáme. Ještě složitější a daleko nebezpečnější by bylo absolutizovat závěry z poměru sil v jaderných zbraních, sestavené dosavadními metodami a způsoby.

V současných podmínkách je nejvýraznějším a nejvěrnějším ukazatelem určení bojových možností vojsk, tj. vyhodnocení nejen kvantitativního, ale i kvalitativního poměru sil se zahrnutím všech rozhodujících ukazatelů, nejen technických. Bude výhodné používat předem rozpracovaných variant modelů neustále se měnícího poměru sil pro typické bojové situace, s využitím soudobých metod operačního výzkumu, včetně matematických. Dosavadní způsoby a metody jsou příliš statické. Neberou v úvahu neustálé změny situace a ne-

vyjadřují, který faktor v dané situaci je rozhodující pro dosažení změny v poměru sil a tím získání převahy nad protivníkem.

Přitom bereme v úvahu, že poměr sil vyjadřuje jenom konkrétní možnosti stran působit jedna na druhou v dané době s určitým stupněm pravděpodobnosti dosáhnout úspěch v boji.

Převahu získá ta strana, která převyšuje druhou v celkové bojové síle, nebo alespoň v jednotlivých nejdůležitějších prvcích této bojové síly. Převaha urychluje proces fyzické i morální porážky protivníka, dovoluje rozhodnou a smělou činnost, umožňuje vnutit svoji vůli protivníkovi. Dovoluje také volit formy a způsoby vedení bojové činnosti, určovat místo a čas a řadu dalších faktorů, které mají vliv na průběh bojové činnosti.

Je však i zpětná vazba. Každý druh bojové činnosti (průlom, útok, obrana) vyžaduje dosáhnout předem určitého poměru sil, alespoň v některých ukazatelích.

Všechny dosavadní práce různých autorů v této problematice směřují k jedinému závěru. Ocenit bojovou sílu bojujících stran, tj. stanovit v závěru číselný poměr sil. Správné ohodnocení však vyžaduje hodnotit v dialektické jednotě kvantitativní a kvalitativní prvky.

Kvantitativně charakterizuje bojovou sílu strany početní stav vojsk, zbraní a bojové techniky. Kvalitativní stránku určují takové ukazatele jako politické uvědomění, morálka a kázeň vojsk, jejich bojová připravenost, efektivnost zbraní a bojové techniky a na jakém stupni je ovládání vojska, organizace a sladěnost vojsk a systém velení. Závisí též na organizátorských schopnostech, politické, vojenskotechnické a operačně taktické připravenosti velitelského sboru. Všechny tyto prvky bojové síly vojsk suovísí a vzájemně se doplňují.

Bojová síla vojsk není tedy pojem čistě vojenskotechnický. Má i hluboký sociální smysl, protože koncentrovaně vyjadřuje ekonomické, politické, vědecké a ideologické zvláštnosti obou stran.

Poměr sil můžeme měnit jen objektivními možnostmi. Jenom tvůrčí a cílevědomá organizátorská práce velitelů a štábů je může změnit z možností ve skutečnost.

Zaujetí výchozího prostoru

V článku se chci na základě získaných dosavadních zkušeností ze štábních cvičení zabývat vlivem charakteru bojové činnosti při zahájení války na přípravu a zaujetí výchozího prostoru.

Charakter války a jeho vliv na bojovou činnost

Nezbytná podmínka pro pochopení a úspěšné řešení přípravy a zaujetí výchozího prostoru je hluboká analýza charakteru soudobé války. Bez toho nelze správně stanovit způsoby a formy vedení bojové činnosti a řešit hlavní úkoly v operační přípravě štábů.

Charakteristika války z hlediska vojenskotechnického se mění podle stavu rozmístění sil na předpokládaném válčišti, v závislosti na výrobě, technickém vybavení armády a poměru sil. Zkušenosti z dosavadních válek ukazují, že čím větší a silnější je arzenál prostředků, kterým obě strany disponují, tím složitější je charakter války, způsob a formy její přípravy, jejího zahájení a vedení.

V současné době nemůžeme jednoznačně tvrdit, že ozbrojený konflikt za účasti Sovětského svazu a USA bude vždy a za všech okolností válkou jadernou, ve které obě strany plně použijí všechny soudobé prostředky ničení, včetně strategických jaderných zbraní. Existuje dosti důvodů pro to, abychom předpokládali, že v řadě případů bojující strany nepoužijí veškerý svůj jaderný potenciál.

Z hlediska charakteru použitých zbraní může proto příští válka být buď **všeobecnou jadernou válkou** nebo **válkou bezjadernou**, vedenou klasickými prostředky, v jejímž průběhu může dojít k omezenému nebo všeobecnému použití jaderných zbraní nebo i **válkou vedenou od začátku až do konce jen klasickými prostředky ničení**. Tyto války se budou v podstatě lišit možnostmi použití prostředků ničení, svým

rozsahem, intenzitou a délkou, strategickými úkoly, způsoby dosažení vojensko-politických cílů, pravděpodobnými důsledky, podmínkami fungování ekonomiky a celou řadou dalších otázek.

Jaderné válce může předcházet období ohrožení. V této válce, která bude od samého začátku zahájena s neomezeným použitím jaderných zbraní, budou obě bojující strany sledovat ty nejrozhodnější cíle. Každá z bojujících stran se bude snažit v maximální míře použít všechny své vojenskoekonomické a morálně politické síly k úplné porážce nepřítele. Vojenské operace v ní nabudou okamžitě globálního charakteru a z hlediska času bude mít se všemi pravděpodobnostmi rychlý průběh. Její příznaky se budou zřejmě projevovat pronikavým zostřením vztahů mezi státy a ozbrojenými konflikty lokálního charakteru. Obě strany se budou snažit maximálně využít tohoto období k uvedení svých ozbrojených sil do nejvyššího stupně pohotovosti.

Nelze vyloučit ani variantu **nenadálého zahájení války**. To je podmíněno možnostmi prakticky okamžitého použití strategických jaderných sil. Nelze při tom vyloučit i nebezpečí jejich náhodného použití. Nenadálý úder má těžké následky pro opačnou stranu.

Válka zahájená s použitím klasických zbraní, přecházející ve válku jadernou je podmíněna řadou objektivních příčin politického a vojenského charakteru. Hlavní příčinou je snaha většiny zemí NATO odolat překročení „jaderného prahu“ a vy-

hnout se zničení vlastního území. Proto lze předpokládat, že protivník se bude snažit udržet válečnou činnost v rámci bezjaderné války a jen v případě nebezpečí zničení vlastních ozbrojených sil se uchýlí k použití jaderných zbraní.

V případě reálného nebezpečí ztráty důležitých strategických čar a objektů může nepřítel přejít buď k **odstupňovanému použití** operačně taktických prostředků jaderného napadení, anebo je použije v plném rozsahu.

Bezjaderná válka, tj. válka, která od jejího začátku až do konce bude vedena pouze klasickými prostředky, může vzniknout i v Evropě. Na válčících jsou dnes vytvořena silná uskupení pozemních vojsk, letectva a námořnictva, schopná vést tuto bojovou činnost. Zničení takového uskupení a vítězství nad ním bude vyžadovat maximálního vypětí ozbrojených sil a možností státu. Z hlediska času bude zřejmě tato válka mnohem delší.

Hlavním způsobem vedení bezjaderné války bude postupné ničení rozvinutých uskupení ozbrojených sil nepřítelů na ze-

mi, ve vzduchu i na moři se současným obsazováním jeho území.

Závěrem tedy lze říci, že soudobá válka může tedy mít, v závislosti na řadě faktorů, různý charakter i obsah a že různé mohou být i způsoby jejího zahájení. Proto charakter bojové činnosti při zahájení války a tím i charakter první frontové (armádní) operace bude ve značné míře záviset na tom, zda budou, či nebudou použity jaderné zbraně. To vše vyžaduje pružné plánování a pečlivou přípravu výchozího prostoru, protože při volbě uskupení vojsk frontu (armády) je třeba vycházet z nutnosti vytvořit takové podmínky, aby toto uskupení umožňovalo rozdrtit protistojícího nepřítele. Tj. ve všech případech, jak při vedení operace s použitím, tak i bez použití jaderných zbraní.

Mluvíme tedy o **jednotném operačním uskupení**, které podstatně ovlivní přípravu a zaujetí výchozího prostoru.

V podstatě půjde o to, aby vojska zaujala takovou sestavu, která by umožnila zabránit nepříteli v proniknutí na naše území a vytvořila podmínky pro úspěšné zasazení vlastních vojsk.

Příprava a zaujetí výchozího prostoru

Příprava a zaujetí výchozího prostoru není otázkou nová, jako spíše v nedávné minulosti nedocenená a opomíjená.

Vytvoření převahy nad nepřítelem úzce souvisí se soustředěním sil a prostředků na poměrně úzkých úsecích fronty, což však sebou nese nebezpečí jejich zničení v případě použití jaderných zbraní.

Operační uskupení vojsk frontu (armád) bude nejčastěji dvousledové a u frontu pak ještě se zálohami, které budou tvořit jednotlivé vševojskové divize. Hlavní úsilí vojsk bude soustředěno na směrech hlavního úderu. Aby byla nepříteli snížena možnost zničit naše úderné uskupení, je třeba pečlivě budovat **výchozí prostor**, maskovat vojska, ukrýt živou sílu i techniku v objektech se spolehlivým stupněm ochrany proti účinkům jaderných zbraní a rozmísťovat vojska rozptýleně jak podél fronty, tak i v hloubce.

Do úseku průlomu ke zteči z chodu se budou vojska soustřeďovat přesunem na sbíhavých směrech. Po splnění úkolů musí rychle rozšiřovat vlnu do stran a pronikat do hloubky sestavy nepřítelů.

Příprava výchozího prostoru vojsk před zahájením bojové činnosti si proto v soudobých podmínkách zaslouží velkou pozornost. To je dáno zejména vysokým stupněm pohotovosti raketových jaderných prostředků, letectva, uskupením vojsk

pravděpodobného nepřítele na Západním válečném frontě i možnostmi nenadálého jaderného úderu a nebezpečí agrese ze strany nepřítele.

Výchozí prostor budují vojska frontu (armád) již v míru a budou ho zaujímat již v období zvýšeného politického napětí, kdy budou intenzivně pokračovat v jeho budování a úpravě. Včasná ženijní příprava výchozího prostoru zvyšuje životaschopnost vojsk a vytváří příznivé podmínky pro odražení možné agrese nepřítele a pro přechod do útočné operace v různých podmínkách války. Nejlépe je třeba upravit prostory na směrech pravděpodobného úderu. Zde je nutné hluboce učenit rozvětvenou síť postavení a čar, ze kterých pak budou moci vojska přejít do protíúderu (protiztečí) a do útoku.

Těžiště příprav ve výchozím prostoru bude spočívat v ženijní přípravě pásma armád, přičemž se v maximální míře budou využívat ochranné vlastnosti terénu i bojové techniky.

Výchozí prostor vojsk frontu (armád) zahrnuje:

— obranná pásma (postavení) svazků a útvarů, vyčleněných k zabezpečení překrytí státní hranice;

— obranná pásma svazků armád prvního sledu (na důležitém směru i druhého pásma obrany);

— prostory rozmístění armády druhého sledu frontu, druhých sledů armád a záložních divízií frontu;

— prostory bojového rozmístění raketového vojska a palebná postavení dělostřelectva a protiletadlového dělostřelectva frontu a armád;

— rozmístění letectva frontu;

— prostory rozmístění vojenských záloh frontu (armád);

— místa velení;

— čáry rozvinutí svazků k protiúderům (protiztečím) a k přechodu do útočné operace;

— osy zabezpečující vyvedení vojsk na čáry zasazení;

— pásma ženíjných zátarasů;

— záložní pásma (postavení) obrany vševojskových svazků, záložní prostory bojového rozmístění raketového vojska, záložní prostory palebných postavení dělostřelectva a protiletadlového vojska, záložní prostory soustředění záloh, míst velení a klamná opatření.

Všechna tato opatření sledují cíl zabránit nepříteli v proniknutí na naše území a vytvořit podmínky pro zasazení vlast-

ních vojsk a pro přechod do útočné operace. Jsou velmi náročná na síly, prostředky, materiál a čas. K tomu přistupuje i vliv a význam prostoru, tj. horského a zalesněného masívu Č. LESA a ŠUMAVY v prostoru státní hranice, které do značné míry budou mít vliv na vyčlenění sil a prostředků a na časové normy.

K zabezpečení splnění těchto úkolů a opatření se proto zpracovává „Plán přípravy a zaujetí výchozího prostoru“. Podle operačních propočtů, převzatých od Sovětské armády, budou vojska frontu schopna plně vybudovat výchozí prostor do 14 dnů. Přitom hodnota obranných a ochranných prací bude na jednotlivých směrech a pásmech různá, v závislosti na pohotovosti vojsk, pořadí a způsobu zaujetí výchozího prostoru.

Na závěr chci zdůraznit, že hlavní vliv na přípravu, budování a zaujetí výchozího prostoru bude mít charakter a způsob zahájení války. Významným činitelem, který do značné míry ovlivní přípravu výchozího prostoru a jeho zaujetí, jsou opatření uskutečňovaná již v míru, v období zvýšeného politického napětí a předem připravená opatření překrytí státní hranice.

СОДЕРЖАНИЕ

Майор Йосеф Дубравски	
30 лет в чехословацко-советских отношениях в военной области	3
Автор анализирует с точки зрения нового Договора о дружбе, сотрудничестве и взаимопомощи, подписанного между ЧССР и СССР, историю чехословацко-советских отношений в военной области. Пишет прежде всего, о периоде мюнхенского соглашения и его последствиях а также о новом этапе, предшествовавшем нападению фашистской армией на Советский Союз. (Окончание в следующем номере.)	
Кандидат военных наук полковник Ярослав Волек, Франтишек Навратил	
Научно-информационное обеспечение научной задачи	10
Статья в целом виде освещает место и роль научно-информационного обеспечения научной задачи в военно-научной области и знакомит с основными проблемами содержания и метода научно-информационного обеспечения решаемой задачи по следующим этапам: ознакомление решающего задачу коллектива с научно-информационными возможностями, обеспечение решения предварительной задачи, информационное обеспечение в ходе решения задачи, реализация результатов решенной задачи.	
Генерал-майор в отставке Ян Кнотек	
Проблемы военной географии	19
В статье обсуждаются нынешнее место и задача военной географии в связи с изменениями, происшедшими в современном военном деле. Автор анализирует формы, содержание и требования предъявляемые к военно-географической информации.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Полковник генерального штаба Мирослав Рыбак	
Наступательная операция начинающаяся без применения ядерного оружия	25
Автор обсуждает проблематику современных наступательных операций. Знакомит с принципами ведения боевой деятельности вероятным противником в условиях применения и неприменения ядерного оружия и особенностями наступательной операции фронта (армии), начавшейся без применения ядерного оружия, с переходом к их введению в бой. В статье рассматриваются основные вопросы организации, подготовки и ведения наступательной операции фронта (армии).	
Подполковник Зденек Грон	
Организация и планирование в деле введения в бой воздушного парашютного десанта	33
Автор рассматривает некоторые проблемы управления воздушным парашютным десантом в связи с наступательной операцией фронта и общевойсковой армии, уделяя внимание, главным образом, проблематике использования десанта штабами, взаимодействию общевойсковых штабов со штабом воздушно-десантной части и некоторым вопросам управления десантом в период подготовки и после десантирования.	
Кандидат военных наук подполковник Мирослав Странски	
Роль информации в процессе управления войсками	39
В статье говорится о роли информации в деле управления войсками, о качественной и количественной сторонах информации а также о некоторых проблемах частной и общей рационализации управления войсками.	

Подполковник Мирослав Горачек	
Типизованные документы	43
Автор знакомит с некоторым опытом по эксплуатации организационного автомата «КОНСУЛ-251» в деле механизации работ по передаче типизованных документов. Предлагаемый способ может в значительной степени ускорить также самой процесс передачи документов при использовании шифровой связи.	
Подполковник Станислав Флориан	
Механизация и автоматизация обработки радиационной обстановки	47
Автор рассматривает положение а также до некоторой степени вопрос необходимости механизации и автоматизации в области обработки радиационной и химической обстановки после ядерного взрыва. Здесь же приводятся возможные виды организации защиты от средств массового поражения в целях обеспечения задач на территории среди действующих войск. В виде перспективного решения в заключительной части статьи предлагается обработка комплексного анализа влияния радиационной обстановки на дальнейшие возможности осуществления замыслов командования и государства.	
Подполковник Франтишек Выглидал, майор Душан Велич	
Восстановление железнодорожных путей на территории	53
Авторы ставят перед собой задачу решить отдельные варианты технического перекрытия железнодорожной сети на территории. Ознакомливают читателя с некоторыми современными взглядами на организацию и планирование технического перекрытия, а также – более подробно – с содержанием некоторых документов плана технического перекрытия. В заключительной части обращается внимание на отдельные вопросы взаимодействия.	
ИНФОРМАЦИЯ	
ПВО танковой армии в бою в отрыве от остальных сил фронта	59
В первой части статьи рассматриваются основные задачи ПВО танковой армии в бою в отрыве от остальных сил фронта, задачи системы ПВО, а также говорится о огневых возможностях средств ПВО. Во второй части рассматриваются задачи ПВО танковой армии в ходе марша, наступления, форсирования водных препятствий, преодоления зон зараженных радиоактивностью, авторы дают оценку направлениям в развитии системы ПВО танковой армии.	
Переход к боевой деятельности с применением ядерного оружия	65
В статье рассматриваются положения, в условиях которых войска НАТО могут переходить от обычных средств поражения к применению ядерного оружия, при чем автор пишет о вероятных признаках такого перехода. Статья, кроме того, указывает на некоторые особенности действия своих войск в процессе перехода к применению ядерного оружия.	
Подполковник Мирослав Кадера	
Ввод в бой тактической авиации НАТО в условиях войны без применения ядерного оружия	70
Автор обсуждает задачи и возможности тактической авиации НАТО на военном театре Центральной Европы в неядерной войне. Приходит к выводу о повышенном значении тактической авиации НАТО в рамках стратегической концепции «эластичной реакции», перечисляет основные задачи тактической авиации в войне без применения ядерного оружия, рассматривает методы выполнения отдельных основных задач и обращает внимание на некоторые меры по боевому и оперативному обеспечению тактической авиации.	
Избранные понятия из области управления	75
Продолжение серии, объясняющей избранные понятия из области управления.	

Воспоминания и рассуждения	80
---	-----------

Рецензия книги маршала Советского Союза Г. К. Жукова, изданной братиславским издательством ПРАВДА. В статье описана биография автора книги со дня его рождения по период, когда маршал занимал должность начальника генерального штаба, раскрываются главные исторические события, которые легли в основу содержания книги.

ОПЫТ – ПРАКТИКА

Полковник генерального штаба Зденек Шик	
По вопросам методики определения соотношения сил	84

Автор рассказывает о методике определения соотношения сил и рассматривает возможности его качественного выражения при включении в него основных качественных характеристик боевых средств и сил. Автор оценивает используемые до сих пор методы, выдвигая требование о необходимости систематически следить за соотношением сил, обрабатывая его, а также предлагает некоторые идеи, касающиеся обработки соотношения сил по ядерным и обычным средствам поражения.

Подполковник Яромир Кунча	
Занятие исходного района	90

В первой части автор в общих чертах рассматривает возможный характер войны и его влияние на способ ведения боевых действий. Во второй части рассмотрено создание исходного района, при чем особенно уделяется внимание обоснованию необходимости создания его. В заключительной части автор делает выводы в связи с вопросом создания исходного района.

Vydává ministerstvo národní obrany ve vydavatelství MAGNET, n. p.,
Praha 1, Vladislavova 26.

Vychází v Redakci vojenských odborných časopisů, šéfredaktor plukovník ing. Branislav RAPOŠ, tel. 2191/2293, zástupce plukovník ing. Jindřich MALINA, tel. 2191/2611.

Administrace Praha 1, Vladislavova 26, tel. 261551—7, 260651—9.

Vychází 10× ročně.

Rozesílána podle zvláštního rozdělovníku.

Tiskne Naše vojsko, závod 01 Praha.

Redakce (tel. 2191/2611; 261551—7 l. 380). Plukovník ing. Jindřich Malina (vedoucí redaktor), podplukovník ing. Vladimír Grubner, podplukovník Josef Hekl, Soňa Šimandlová (technická redaktorka).

Redakční rada: generálmajor PhDr. Antonín BRABEC, podplukovník ing. Ladislav ČECH, podplukovník ing. Miloš DOLEŽAL, podplukovník ing. Otakar GARA, plukovník gšt. ing. Zdeněk HAVALA, plukovník ing. Bohuslav HAVLÍČEK, plukovník gšt. ing. Jaromír JÁSEK, podplukovník ing. Jaromír LANK, generálmajor doc. ing. Václav MATICKÁ, CSc., podplukovník PhDr. Alois MICHŇÁK, CSc., plukovník gšt. ing. Jiří NEČAS, podplukovník ing. Jan PAPIK, plukovník PhDr. ing. Václav SMETANA, plukovník gšt. ing. Miloš SVOBODA, plukovník gšt. ing. PhDr. Josef VAVŘÍNEK, plukovník ing. Jaroslav VOLEK, CSc., plukovník ing. Jaromír VYHNANOVSKÝ, plukovník ing. Jiří ZELENKA.

Ročník XXI. Toto číslo vyšlo v říjnu 1971.